

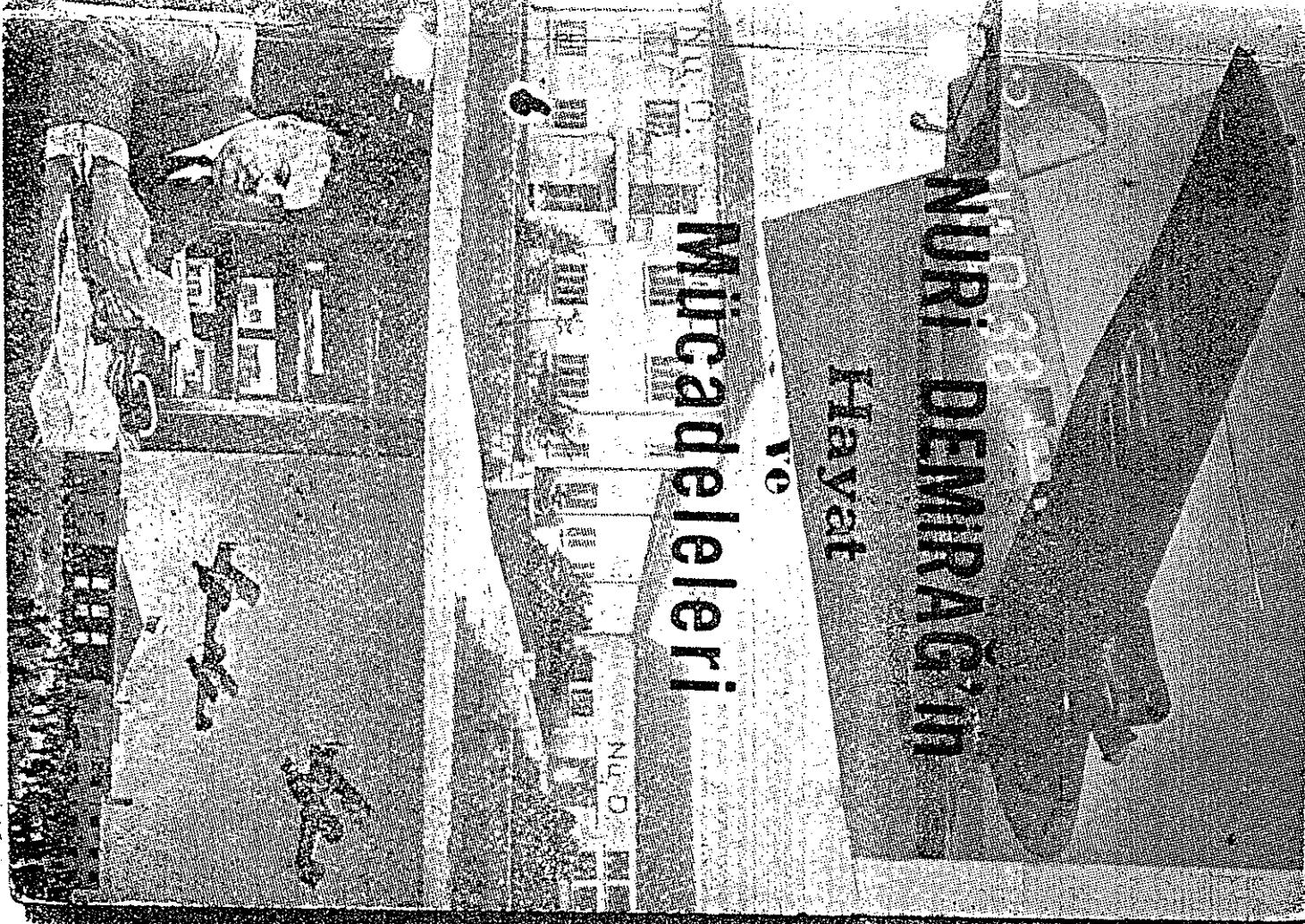
NURİ DEMİRAGAÇ

Havat

ve

Micadelileri

NURİ

200

NURİ DEMİRAG'IN Hayat ve Mücadeleleri

İSTANBUL

**Nur D. Matbaası
EYLÜL 1957**

Bu kitap M. Necmettin
Delorman tarafından
tercüme edilmiştir

Fiat 250 kurus

Ö N S Ö Z

Hayatını millet ve memleket hizmetine vakfetmiş büyük insanlar hakkında söylenecek şeyler sayısızdır. Bu kitabın mevzuunu teşkil eden sahiyet de, millî kalkınma yolundaki arzuyu şodidi ve sahî teşebbüse karşı olan derin inancı sayesinde genç Türkiye'ni is ve endüstri hayatının temel taşı olmuş ve bu sahadaki inkılâbın bâni ve öncülüğü sıfatını kazanmıştır.

Nuri Demirağ'ın hayatı atılıp büyük işler başardığı tarihlerde, hakiki Türk kanını taşıyan kimselerin iş hayatlarında mühim mevki işgal etmeleri ender hâdiselerdendi. Bu yüzden Meşruiyet yillarda ve müteakip devirlerde açılmakta olan yerli bankalara Türk memur bile bukuak oldukça güे bir iştı.

Nuri Demirağ'ın hattâ bundan çok evvelki tarihlerde, ortaya atılmış ve iş sahasındaki üstünlik, zekâ ve dirayetini isbat etmiş ve «Türk; insan ludretinin yapabileceği her faydalı şeyi, memleket için düşünmege, düşündüğünü başarımaya kadirdir. Yapamamak, yapamadım, yapamam demek varlığımdan benliğimden geçtim, azezi zaaf kabul ettim dâmetktir.» vâcizesini kuvveden sile çikarması sunu bilmıştır.

Nuri Demirağ Kaâgal'da Ziraat Bankası tarafından açılan şubenin kurulmasını ve sonrasında idaresini deruhe ettiğinde sadece 17 yaşında idi. Bu değil bir banka subesi kurmak ve onu idare etmek, hattâ herhangi basit bir memuriyet için bile oldukça küçük bir yaşıydı. Buna rağmen Demirağ üstün zekâsı ve kabiliyeti sayesinde vazifesini tam bir başarı ile ifa etmiş ve iki yıl içinde bir üst dereceye terfi ettilmesini intâq edecek dirayet göstermiştir.

Bu yüksek meyzet ve zokâsına rağmen, Nuri Demirağ, mukadderatın zoru karşısında akademik tâhsile çok genç bir yaşıta son vermek zorunda kalmıştır. Babasının henüz üç yaşında iken vefat etmesi, çok sevdigi annesini ağır mesuliyetlerle karşı karşıya bırakmış ve onun biran evvel hayatı atılmasını zaruri kılmuştur.

Bu yönden bakıldığı zaman, Nuri Demirağ'ın kendi kendisini yetişirmiş bir kimse olduğunu kabul etmek icabeder. Filhakika kusa kesilmiş akademik tâhsile rağmen, Demirağ bugün felsefe, tarih,

coğrafla, edebiyat ve iktisat ilimlerine väkip bulunmaktadır. İnsan zekâsını yıpratan, oau doğru yollardan inhirafaya sevkeden her türlü temayı ile sırı gevirmiş bulunan Nuri Demirağ, öğrenmeyi hayatının baş sporu yapmış ve bu sayede hem de kendi kendine, emsallerinin kat kat üstünde bir olgunluk ve irfan kaynağı olmuştur.

Nuri Demirağ'ın hayatını tetkik ederken, onda tesezkül eden ilk vasıfların başında cemiyete karşı duyduğu derin sevgi ve alâkanın geldiği müşahede olumur. Henüz 17 yaşında ve müstakil bir bankanın memuru olduğu sıralarda da ilk alâkadâr olduğu meselein gîfetinin yapmakta olduğu istikrâzlarda maruz kaldığı güçlükler olduğunu göreceğiz. Filhakika daha vazifeye başlar başlamaz çiftelerin bu derdini ele almış ve onları bu zorluklar yüzünden faizele rin hucâğına düşmekten kurtarmiya çabâşmış ve muvaffak olunca ya kadar gayrete devam etmiştir.

Hele Koçkir'de vukubulan bir kılık üzerine, kelleyi koltuğa alarak zâhire anbarlarını açıp içindekileri halka dağıtmâsi, o tarihte ki idarî şerait muvâcîhesinde kimseňin cesaret edebileceği işlerden değildi.

Nefsi feragat, dürüstlük, cesaret ve tevazu bu büyük dâva adamanın sayısız meziyetleri arasında en başta gelen vasıfları olmuştur. Bu sayede sadece bir devlet memuru olarak âmir ve mesai arkadaşları arasında değil, aynı zamanda cemiyet nazârânda da geniş bir sevgi ve itimâda mazhar olmuştur.

Gerek bankacılı ve daha sonra müteaddit yıllar Maliye memur, Müdür ve Münâfîsi olarak hizmet gördüğü yıllarda, taâbirini veya sıfâhi en ufak bir müräcaat dahi olmaksızın sık sık ve sürâtle terfi etmiştir. Millî izzeti nefsi mûdafâ'ı makâsiyle Mâliyeden istifa ettiği tarihte İstanbul Vilâyeti Maliye Şubeleri Münâfîsi gibi eidden çok mühim bir mevki işgal etmekle idi. Bu muvaffakiyetinin tek sebebini üstün insan vasıflarında aramak lâzımdır.

Kitabımızın ilerideki kısımlarında görülebileceği gibi, Nuri Demirağ'ın faaliyet manzumesi üç esaslı kisma ayrılır. Bunların birincisi iş adamı, ikincisi dâva adamı ve nihayet üçüncü ve son merhâleti teşkil eden siyaset adamı Nuri Demirağ'dır.

Daha ilk nazarda görmek kâfî ki, Nuri Demirağ her hareketini dâvâsına uğruna yapmış, fakat dâvalarım behemehal kuvveden fiile çakarılmasının para ile mümkün olacağım anladığını gün bol bol para kazanmasımı bilmüştür. İşte ruhu idealist, daima realist Demirağ bu sebeple evvelâ kuvvetli bir iş adamı olmuştur.

252 lira gibi mütevazi bir sermaye ile sigara kâğıdı imalâçılığı başladığı gün, nasıl gayesi millî idi ise, daha sonra demiryolları, fabrika ve şoseler işsâsında oynadığı mühim rol de memleket kalkınmasına karşı duyduğu sonsuz arzusunu desteklediği iştiyâktan gelen amansız bir mücadele aşkı idi. Sadecâ bu istiyak, yüzdendir ki, kısa bir zamanda büyük emekler karşılığı topladığı

muazzam serveti, 25 yıl evvel giriştiği ve memleket havacılığı kurmak gibi mukaddes bir dâva uğrunda harcamaktan çekinmemiştir. Bu dâvânnâ tahakkukuna hâlâ cesaretle devam etmektedir.

Idealist bir iş ve endüstri adamı olarak, Nuri Demirağ zamanla siyasi entrika ve ihtirasların mütemadi ve mütevâli hâlicumuna ugraðı. Onu bir gün Hükümetin başına bir gaile olur korkusu ile yıkmak isteyenler elele vermiş, ileride tarihin nefretle anacaðı milîyetçilik niâmuneleri vermişlerdi. Bu gibiler olmasa idi Nuri Demirağ bugün Türkiye'yi en ileri endüstri memleketlerinden biri haline sokacak ve bilhassa havacılık sahasında Türk semalarını baştan başa kapatacak muazzam eserler verecekti.

Nuri Demirağ gayelerini tahakkuk yolunda memlekette serbest bir rejim kurulması lüzumuna kani olduğu gün, bir siyasi parti kurarak ilk defa çok partili rejim girişimi açan cesur bir siyaset adamı olarak üçüncü ve çok mühim bir vasif daha taşır. Serbest teşebbüsün Türkiye'yi kurtaracak tek gare olduğunu ve bunun da mevcut tek parti rejimi değişmeden kabil olamayacağını ilk defa eserîte hakyikan o olmuştur.

Nuri Demirağ'ın tarih bilgisi de derinlere indiğinden, Türkiye'nin siyasi ve iktisadî sahada zararlar gördüğü başka devletlerden hayır beklemedigini açıklaması gene kendine has kıymetli bir görüş inceligidir. Ona göre Türkiye Amerika'ya dönmemeli, onun sistemi kabul etmeli ve gerek iktisadî, gerekse siyasi sahada bu devlette tam bir işbirliği yapmalıdır.

Bu kitabı okuyan her okuyucu, Nuri Demirağ'ın vatanımızın ender yetişirdiği kimseleñden olduğunu en az bizim kadar kabul eder.

Nuri Demirag çok sevdigi havaci üniformasi ile

Nuri Demirag kimdi?

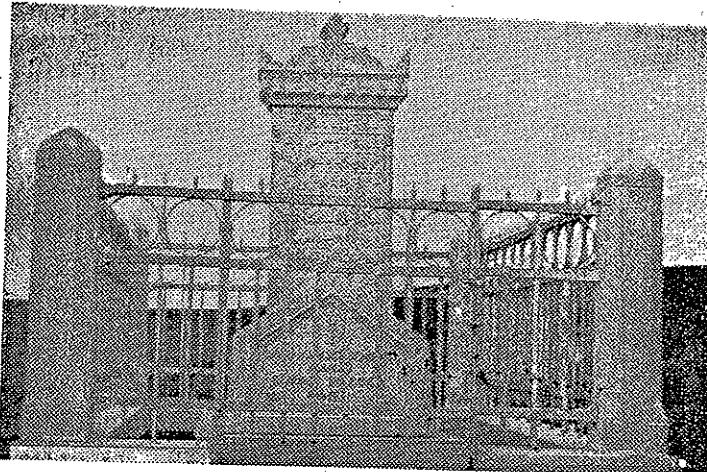
Nuri Demirag 1886 yılında Sivas'ın Divrik kasabasında dünyaya geldi. Divrik Müstantiki Mühürdarzade Ömer Bey, annesi ise gene Divrik'in tanınmış ailelerinden olan Ayşe Hanımdır. Ömer Bey sadece mahallin bir müstantiki olarak değil, dürüst ve seciyeli bir şahsiyet olarak Divrik'lilerin derin hürmet ve sevgisini kazanmıştır. Ne yazık ki, parlak bir istikbale doğru yol almakta olduğu ve vatanına hizmetinin en verimli devrelerine girmek üzere bulunduğu bir çağda hayatı gözlerini yumdu. Ömer Beyin yefat ettiği yıl aile ikinci çocuguunda Abdurrahman Naci'ye, kavuşmuş bulunuyordu. Nuri ise sadece üç yaşındaydı.

Aile reisinin böyle beklenmedik bir zamanda ufulü anneyi ev gailesi ile başbaşa bırakmıştır. Filhakika bir yandan geçim derdi, bir yandan da çocukların millete faydalı bir şekilde yetiştirmeye meselesi, Ayşe Hanımı büyük mes'uliyetler altında bırakmıştır.

Fakat o yılmadan ve şedakârane üzerine düşeni sonuna kadar ifa etti. Nuri Demirag'ın bugünkü yüksek seciye ve sağlam karakteri, bu şedakâr annenin gayreti neticesidir denebilir.

Nuri ilk ve rüştîye tahsilini gene doğum yeri olan Divrik'te yaptı. Üstün zekâ ve kabiliyetleri daha ilk mektebe girer girmez kendisini göstermîye başlamıştı. Mektebe henüz beş yaşında başlamış olmasına rağmen, kısa bir za-

manda nocalarının dikkatini üzerine çekmişti. Bir talebe olarak çalışkanlık, zekâ, dürüstlük ve terbiye başlıca hususiyetleri idi. Bu sayede Nuri zamanla hocasının sağ kolu ve mektep arkadaşlarının hamisi rolünü aldı. Filhakika bir yandan fahri bir öğretmen muavinliği yaparken, bir yandan da talebeler arasında husule gelen her türlü ihtilâfların haliinde kendisine müracaat ediliyordu. O tarihlerde bile, bütün bu işlerde, Nuri tam bir hakaniyetle hareket ediyor, hatır, gönül ve arkadaşlık tanımadan sadece haklı tarafı kavırıyordu.

Nuri Demirağ'ın babasının mezarı

Nuri'nin hayatı fiilen atılması, bizzat mezun olduğu rüsiyede muavinlikle başlar. Burada bir müddet kaldıktan sonra, Ziraat Bankası tarafından açılan memuriyet imtihanına katılmış ve bankanın Kangal'da kurulan yeni şubesine memur tâyin edilmiş, bir müddet sonra da terfiâ anı bankanın Koçkiri şubesine nakledilmiştir.

Bir bankacı olarak vazife gördüğü yıllar zarfında, Nuri sadece âmirlerinin teveccühünü kazanmamış, halkın dertlerine karşı gösterdiği yakın ilgi sayesinde, mührinin en se-

vulen bir memuru haline gelmişti. Filhakika, Maliye Vekâletinin açtığı imtihani kazanıp da yeni vazifesine gitmek üzere İstanbul'a hareket edeceği gün binlerce Koçkiri'li tarafından uğurlanmıştı. Bu Koçkiri halkın o tarihe kadar hiçbir memura karşı göstermemiş olduğu derin sevginin ifadesi idi.

İstanbul'da, Maliye Vekâleti kadrosunda, Nuri 7 senedir içinde en büyük memuriyetleri işgal etmiş, istifa edip ticaret hayatına atıldığı güne kadar Maliye kadrosunun, müdürlük ve müfettişlik dahil, her kademesinde başarı ile hizmet görmüştür.

Nuri Demirağ'ın İstanbul'da Maliye Vekâletinde hizmet gördüğü seneler mütarereke yıllarına tesadüf etmekte idi. İstanbul işgal altında bulunuyor, Türk halkı bir yandan işgal ordusu askerlerinin, bir yandan da ekalliyet anasının baskısı ve hareketine maruz kalmıştı. Bütün bu acı durumlara rağmen, Hükûmet her türlü iktidar ve selâhiyetten mahrum, kendi kadrosundaki memurları bile korumaktan âciz bir halde idi.

Nuri Bey bu durumu daima yeş içinde müşahede etmekte ve herhâdise karşısında millî izzeti nefsinin rencide olduğunu hissetmekte idi. Nihayet bir gün Maliyenin Taşavla şubesini teftiş ederken maruz kaldığı hakaret yüzünden istifa etmiştir.

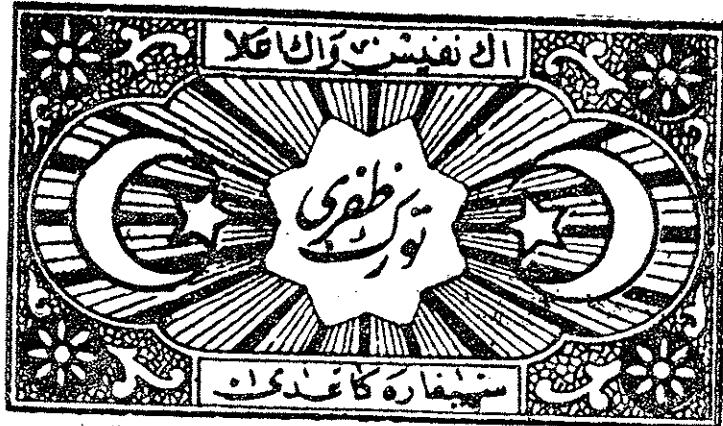
Nuri Bey'in devlet memurluğu hizmeti de böylece sona erdi.

Nuri Demirağ'ın iktisadi ve sınai mücadelesi fiilen bu tarihte başlar. Sadece millî izzeti nefsinı korumak gibi bir sebeple zamanın en yüksek makamlarından biri olan Maliye Şubeleri Mufettişliğini bir anda terkeden Nuri, yeni bir işe başlayacak sermayeye de sahip değildi. O güne kadar artırabildiği 56 altın yegâne servetini teşkil ediyordu. Bu kadar az bir para ile ve İstanbul'da ticaretin tecrübeli ekal-

liyet unsurunun elinde bulunduğu bir zamanda ne yapabildi?

Bütün bu suallere, cesaret kırıcı zaman ve zemine rağmen, Nuri Bey büyük bir inanla hemen faaliyete geçmiş ve 252 kâğıt liraya tekabül eden sermayesini kıymetlendirmek için bir yatırım mevzuu aramışa koyulmuştu.

Türk halkının kuvveti mânevîyesinin tamamen bozuk olduğu bu müttareke yıllarda mutlaka zaferle ulaşacağı halka telkin maksadı ile "Türk Zaferi" adını taşıyan sigara kâğıdı imaline karar verdi ve hemen faaliyete geçti. İmal ettiği bu kâğıtları işgal altında bulunan ve bulunmayan bölgelere sevketti. "Türk Zaferi"nin şöhreti kısa bir zamanda yurdun her tarafına yayıldı ve halk bu sembolik zafer müjdecisi ay yıldızlı kapağı bir mukaddes hâtıra gibi tebine taşımaya başladı.

(Türk Zaferi) sigara kâğıdının orta kapağı

Türküm demenin bile suç olduğu bu günlerde böyle bir sigara kâğıdı imaline müthiş kızan Yunan İşgal Kuvvetleri Bursa, Biga ve daha birçok yerlerde ele geçirdikleri sandıklar dolusu "Türk Zaferlerini" yakıtlar. Fakat Nuri Bey aynı yerlere meccanen yeni sigara kâğıtları göndermekte gecikmedi.

— 10 —

Nuri Bey, gayri Türk unsurun imal etmeye olduğu ve kapaklarında silâhına dayanmış Yunan askeri, İstanbul'da içine alan Trakya haritasını hâvi ve Venizelos'un resmini taşıyan envai çeşit sigara kâğıtlarına karşı "Türk Zaferi" ile karşısına dikilmiş bulunuyordu. Bu kâğıt imalâtlarının Yunan ordu ve donanmasına onbinlerce lirâlk yardımında bulunduğu da ayrıca tesbit edilmiş bulunuluyordu.

Aradan üçbüçük sene geçip de Türk zaferi fiilen tahakkuk ettiği zaman, Nuri Bey'in işi de oldukça gelişmiş ve elindeki sermaye 84 bin liraya bâliğ olmuştu.

Bu muvaffakiyet, hiçbir hayal ve tesadüfün mahsulü değildi. Ancak nefsinde itimat, zekâ, dürüstlük, intizam ve çalışmakla elde edilmişti. Nuri Bey üçbüçük sene zarfında seksendört bin lira kazanmakla kalmamış; iş hayatına atılıp da namuskarane çalışmaya istiyenlere de büyük bir ders vermiş; rehberlik etmişti.

Nuri Demirağ'ın iş hayatının ikinci safhası kantariye,thalât ve ihracat işleri ile başlar. Devletin sigara kâğıdını monopol hale sokması ile atıldığı bu işte Demirağ uzun durmadı. Onun bilhassa memleketi imar sahasında kalkındırmak ve endüstriileştmek arzusu kendisine bu sahada geniş çareler aramakta idi.

Demirağ bu tarihlerde 40 yaşında idi ve bu mutlu yahutlamak için insanların yapabileceği en büyük ferağatı yaparak bütün malını milletine vakfetmeye karar verdi. Bu münasebetle kaleme aldığı vakifname aynen söyledir:

«Mevcut ve ömrümün sonuna kadar mesaimden hasıl olacak serveti şahsiyemden aile ve evlâtlarımın orta halde maişetlerine kifayet edecek ve yavrularımın yüksek tâhsil masraflarını temin eyliyecek miktar çıkarıldıkten sonra, hâli hayatmda yapımıya muvaffak olamıyacağım hayırlı müesseseler vücude getirilmek ve idame ettirilmek şartı ile, serveti zatiyemi vakfettim.»

— 11 —

deplerini izah tarzı ise, yüzde yüz inkilâpçı bir zihniyetin mahsulüdür.

1 Mayıs 1925 yılında, «Avrupa'da hayvan ve kol kuvveti yerimi buhar ve makine kuvvetine terkettikten sonra, Türkiye'nin de bu sahadaki ilerleme yollarını araması ve hayvan ve kol kuvvetinde ısrar etmemesi icabederdi» diyen Nuri Demirag, 1945 yılında çok partili hayatın memleketi mizdeki temelini atarak kurduğu «Millî Kalkınma Partisinin» 30 uncu maddesinde endüstri dâvamızı şu veciz ifade ile şümlüştirmiştir: «Bir memleketi ziraati aç, sanayii çiplak bırakmaz ancak ve ancak madenleri zengin eder. Çok zengin olan yeraltı hazinelerimizin, mükemmel ve modern tesisatla feyizli ve tam verimli hale getirilmesi için partimiz bütün varlığı ile çalışacaktır.»

Nuri Demirag

Evet Nuri Demirag Türkiye'mizin 170 yıla yakın bir ihmal devresi içinde ne hale geldiğini görüyor ve hemen harekete geçip kaybedilenin kazanılması lazımgeldiğine kuv-

vetle inanıyordu. Memlekette şose, demiryolu, fabrika ve daha buna mümasil sayısız eserlere şiddetle ihtiyaç vardı. Bunların hem seri hem ucuz yapılması için, vatan evlâtlarının elele verip çalışması elzemdi. Maddi imkânlarla gelince, Türkiye'nin dünyanın hiçbir yerinde bulunmuyacak muazzam yeraltı zenginliklerinden istifade etmeliydik.

İnşaat sahasında ilk hamle

Vaktiyle Samsun - Sivas şimendifer hattının inşası «Rejî Jeneral» adlı bir Fransız şirketine ihale edilmişti. Sonradan Hükümetçe görülen bazı sebeplerden dolayı mukavele feshedilerek bu şirkete tazminat da verilmiş, bilâhâre hattın Türk müteahhitleri, Türk işçileri ve Türk amelesi tarafından yapılmasına karar verilmişti.

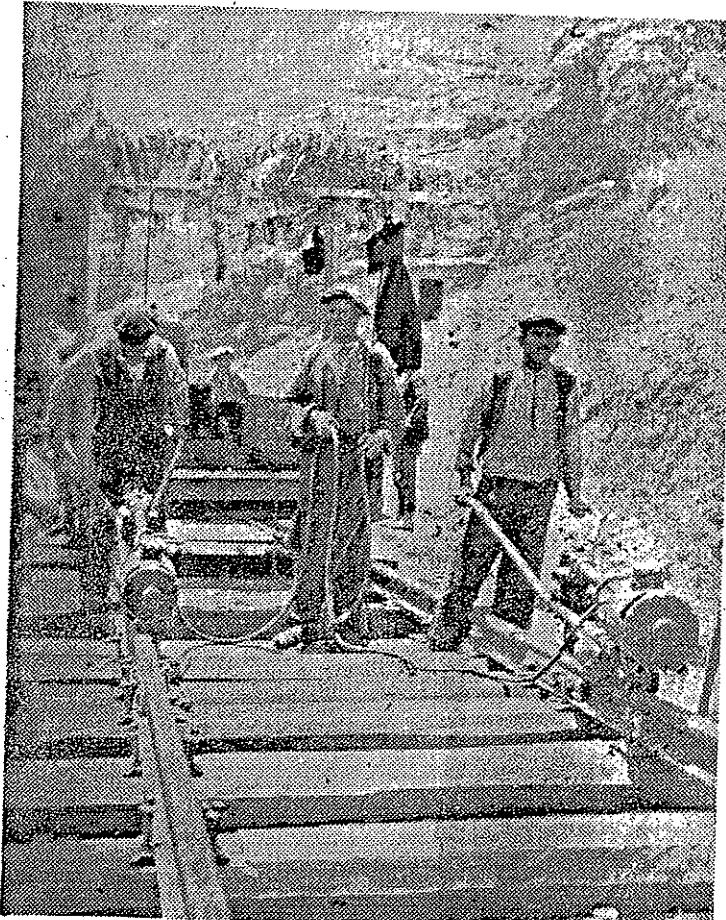
Nuri Bey bu kararı duyunca hayatının en büyük heyecanını hissetti. Büyük bir azim ve irade ile masasını yumrukluyarak «İşte benim isim» diye bağırdı.

Senelerdenberi beklediği fırsatı kavuşmuş olmanın heyecan ve sevinci içinde idi. Bu iş tamamı ile memleket ve millet işi idi. Anadolunun en harap ve viran bölgelerine kadar uzanacak olan bu demiryolu geçtiği yerleri hayatı kavuşturacak, refah iş sağlayacak, binlerce vatandaşşa geçim kaynağı olacaktı.

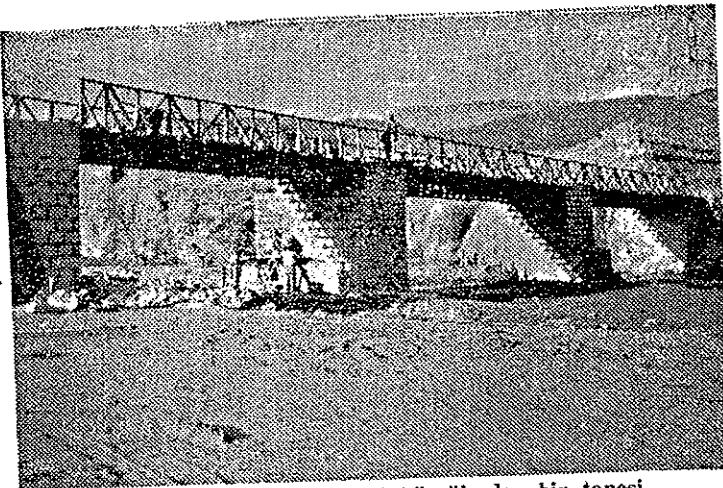
Bu hususata kat'ı karağını verir vermez o zaman tapu dairesinde mühendislik yapan ve bütün tahsilini bizzat kendisinin yaptırdığı küçük kardeşi Abdurrahman Naci'yi de işinden alarak yanına getirdi ve böylece iki kardeş ilk iş olarak Samsun - Sivas yolunun 7 kilometrelük kısmını 210.000 liraya taahhüt ettiler. Bir tecrübe mahiyetinde olan bu ilk işe bile Nuri Bey Devlete herkesten daha müsait tekiflerde bulunmuş ve işi en az kazançla yapmayı kabul etmişti.

Samsun - Sivas hattı Nuri Bey'in imarcılık vasfında yeni bir çığır açmıştır. Maddi ihtarastan urak ve sadece mem-

leket aşkı ile hareket etmekte olması rakipleri arasında kendisine ayrı bir üstünlük sağlamakta idi. Bu sayede kısa bir zamanda Anadolunun en ârizalı kısımlarında 1012,50 kilometre demiryolu inşa ederek büyük başarı sağladı. Bundan başka başta Karabük ve Merinos olmak üzere hemen bütün Devlet fabrikalarını inşa eden de o idi.

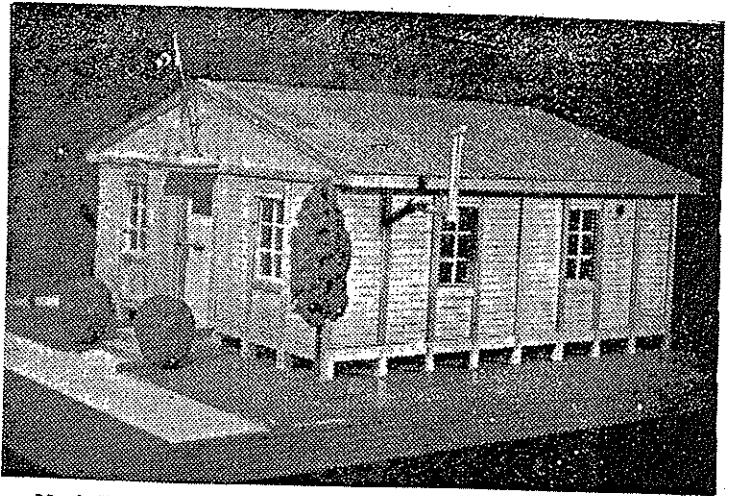
Nuri Demirag inenliketi demirağlarla döşerken

Nuri Demirag'ın inşa ettiği köprülerden bir tanesi

Nuri Demirag Divrik şehrini müstakbel plâm hakkında alâkalılara izahat verirken
Şurasını belirtmek lâzım ki, Nuri Demirag çok kısa bir zamanda büyük servetler sahibi olduğu halde bunu en me-

Nuri Demirağ'ın Erzincan felâketzedeleri için yaptığı portatif evlerden bir numune

ru yollardan sağlamayı şiar edinmiştir. Hemen her ihalde en düşük fiyat ondan gelmiştir. Hele bir işi yabancıya bırakmamak mevzuu karşısında kaldığı zaman tekliflerde hayret verici indirmeler yapmıştır. Bir defasında 12 milyon lira kadar büyük bir rakamdı. Nuri Demirağ'ın sadece memleketi faydalandırmak için gayet ucuz kabul ettiği bu işlerin hiçbirinde en ufak bir hile veya sisirmecilik olmamıştır. Eserleri bugüne kadar sapasağlam ve meydandadır.

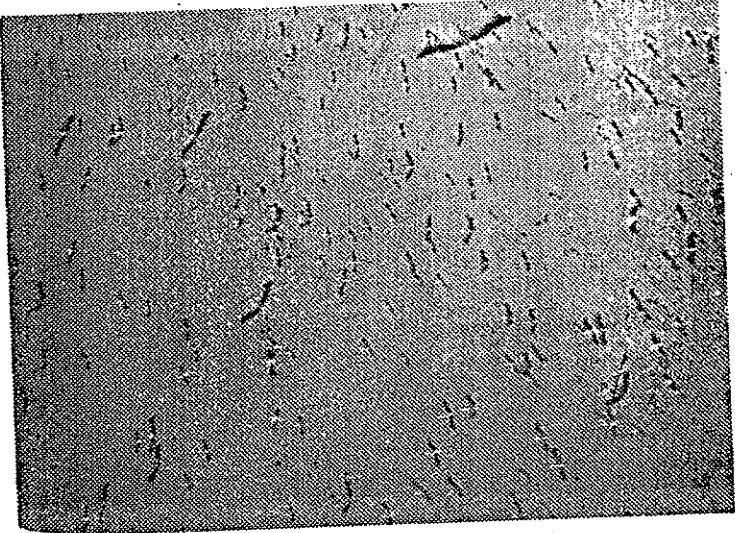
Esas gayeye doğru

Tren yolu, şose ve fabrika inşası ile bir millet acaba kâfi derecede kalkınabilir mi idi? Nuri Demirağ gibi bir dâva adamı ileriye görme hassası son derece kuvvetli olan bir idealist ve iş adamı böyle bir şeyi kabul edemezdi ve edemedi. Daha 1932 de o gözlerini Türk semalarına dikmiş ve orada Türk yapısı kartalların uçuşmadığını görerek yeni bir şevke ve gayret aşkına kapılmıştı. Bakınız o tarihlerde ne

diyor: «Göklerine hâkim olamayan milletlerin âkibeti, felâket olacağına kat'iyen kaniim. Bunun içindir ki, göklerine hâkim olamayan milletler yerlerde sürünmeye, yerin dibinde çürümeye mahkûmdur.» sözünü kendime umde ittihaz ettim.

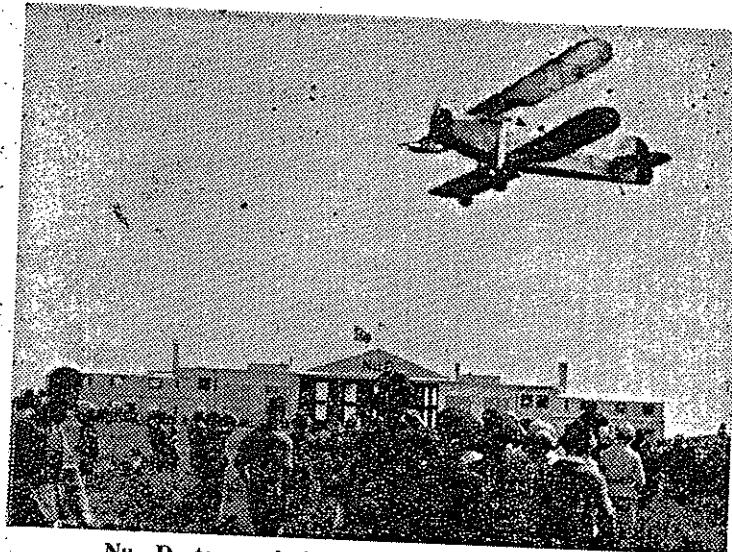
Böyle bir umdenin sahibi elbet de boş duramaz ve memlekete yeter derecede şimendifer yolu, şose, fabrika inşa ettim, vazifem bitti, diye bir kenara çekilemezdi. Şimdi de bir hava endüstrisi kurmak ve Türk Milletini bu sahada da kendine yeter hale sokmak işini üzerine almış oluyordu.

Hava endüstrisi muazzam bir iştir. Hele Nuri Demirağ'ın bu işe atıldığı yıllarda Türkiye'de böyle bir sanayide kullanılacak en ufak bir eleman bile mevcut olmadığı akla

Türk semalarını böyle kaplayacaktı

gelince işin ehemmiyeti bir kat daha meydana çıkar. Nuri Bey kurmağa azmettiği bu iş için sadece makine ve ham maddeyi değil, aynı zamanda bilgi ve insan gücünü bile di-

Nu. D. tayyarelerinden biri uçuş gösterisinde

Pilotlara bröveleri dağıtılıyor
saridan getirmek zorunda idi. Buna rağmen her seyi Türkün
yapması yolundaki kuvvetli imanı kısa bir zamanda kendi

— 20 —

eti ile seçtiği kesesinden harcayıp yetiştirdiği kocaman bir teknik eleman ordusu kurmasına yardım etti. Bu iş için dahilde ve hariçte mühendis ve teknisyen olarak yetiştirdiği Türk gençlerinin sayısı birkaç yüzü geçmektedir.

Her işinde plânlî hareket eden Demirağ bu iş için 8 yıllık bir plân hazırlayarak hemen faaliyete geçti. Fiilen teşebbüse 1936 senesi Eylül ayının 17'nci günü geçildi. O gün Beşiktaş'taki etüd atölyesinin temelleri atıldı ve bunu takiben Divrik'teki ana fabrika Yeşilköy'deki (halen Devlet Hava Yolları tarafından meydan yapılmak için mühim bir kısmı istimlak edilen saha) üzerine bir meydan inşa etti. Burada imal ettiği tayyareleri uçuracak ve pilotlar yetiştirecek bir de pilot mektebi ve tank tamirhanesi yaptı.

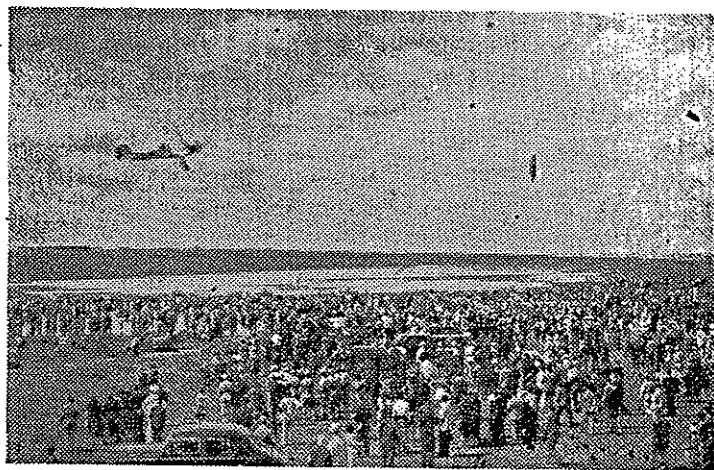
Nuri Demirağ Gök Okulu tayyareleri uçuşa hazır vaziyette

Bütün bu işlerin yanında Avrupa ve diğer mühim havacılık merkezlerine yaptığı seyahatler neticesinde en modern havacılık bilgisini haiz elemanlar yetiştirdi ve müessesesini de aynı esaslar üzerine kurdu. Bu işler için 10 milyon liradan fazla para harcadı.

Nu. D. tayyare fabrikası yolcu, avcı, antrenman, bom-

— 21 —

barduman, mektep tayyareleri, planörler ve yerli paragüt imal edecek kapasitede kurulmuştur. Burada Nuri Demiragın şahsi tarafından kullanılacak bir yolcu tayyaresi, müteaddit taliq tayyareleri ile planörler yapıldı. İmalat son derece muvaffakiyetli neticeler verince Türk Hava Kurumunun verdiği ve mektep tayyaresi ile planörlerden müteşkil siparişin imaline başlandı.

Nuri Demirag'ın tertiplediği Gök Bayramını takiben
binlerce İstanbullu

Nuri Demirag'ın bu derece hayatı ve millî bir dâvaya ele alıp ilk meyvelerini milletin önüne sermesi zaten büyük olan kıymetini bir kat daha artırdı, ve onu millî bir kahraman derecesine çıkardı. Şimdi bütün basın ondan bahsediyor, fabrikasından, meydanından röportajlar neşrediyor, elbirliği ile bu değerli ve hamiyetli vatan evlâtına minnet boreunu ödemiye gayret sarfetti.

İki "misal"

Sabık İş Bakanı (Profesör, Doktor Sadi Irmak) Türk havacılığının bu fedakâr müşevviki ile bir mülâkat yaparak,

Füze kanadına işlenmiş bulunan bu altı ahlâk kaidesi Nuri Demirag'ın Gök Okulu öğrencilerine, M. K. Partisi mensuplarına, amme

ışlerinin hâdimlerine ve nihayet bütün Türk Milletine her zaman telkin etmekte olduğu ana ahlâk kaideleridir. Nu. D. Gök Okulu pilotları ile ugusta evvel yukarıdağı bu umdâlere riyet edileceğine dair olan aşağıdaki yemini tayyare üzerinde yapar ve tek başına uçar, inişten sonra da merasimle kendisine pilot brövesi verilir

Y e m i n Sakınınız !

21/8/1937 Nu. D.

Bu altı kanatla yazılı altı nevi fenâki, havada, denizde ve karada yapmayıcağıma, vaparıları gücümün yettiği, dilimin döndüğü kadar uğrasarak yaptırmamağa çalışacağına namusum, vicdanım, serefim, varlığım, benliğim hulâsa, vatanım ve öz Türkâlğum namına and iy vorum.

Ömrüm oldukça bu sayılı fenâklardan herhangi birini işlersem ve baskalarının fenâklarını da usanmadan, asla fütür getirmeden telkin ve tahtılıyla men'e çalışmazsam gökler başıma yükselsin, dağlar beni ezsin, yerler beni yutsun, ırnaklar ve denizler beni boşsun. Hâsih her türlü felâket beni yok etsin.

onun mesaisini yakından tetkik etmişti. Bu mülâkat, 1942 senesi Ağustos ayının 25inci günü intișar eden (Son Posta) gazetesinde, şu suretle neşredildi :

«Beden terbiyesi kursundaki öğretmen arkadaşlarla beraber Yeşilköy'deki Nuri Demirağ tayyare atölyesindeyiz. Arkadaşlarımız uçma heveslerini bol bol tatmin ederken ben de atöleyede dolaşıyorum.

Nuri Demirağ henüz gelmemiştir. Fakat bu binada her şey yüksek bir disiplin ve terbiye, iş terbiyesi nişanelerini aksettiyor.

İlk gözüme çarpan şey, methalin sağına ve soluna asılmış levhalar oldu. Bu levhalarla iki ana prensip tesbit edilmektedir :

1 — Her şahsi servet, milletin fert elindeki bir emanetidir. Her emanet gibi bunu da suiistimal bir cürümdür.

2 — Büyük teşebbüslerde muvaffakiyet, ancak şahsi kusurlardan münezzeх olmakla mümkündür.

(Demirağ) bu esasları altı kanat halinde resmettirmiştir. İffetsizlik, içki, kumar, tenbellik, onca öyle nakiselerdir

ki, bunlara mahmûl olan adam ilerliyemez.

Atölyeleri gezmeye devam ediyorum. İki yeni prensip daha tesbit edildiğini görüyorum :

1 — İnsan gücünün yarattığı her şeyi Türk de yaratır.

2 — Zafer; artık süngünün ucunda değil, tayyareniz kanadındadır.

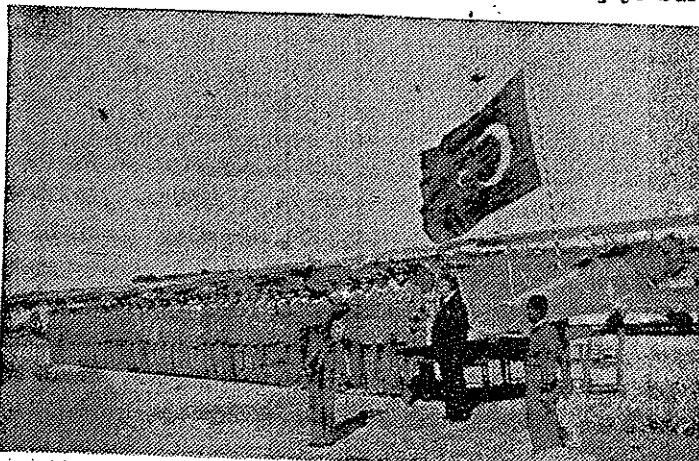
İçinde sessiz ve gösterişsiz çalışan bu temiz binayı dolaşip methale-doneunce, bu eserin sahibi olan ve memleketin en nezih şöhretlerinden birisi olan Nuri Demirağ'la karşılaşıyorum.

Bu yağız çehreli, zeki baklı Anadolu evlâdi bizi tek-lifsiz kibarlık, samimi bir sadelikle kabul ediyor.

Nuri Demirağ tarafından Bursa ipkâlileri ile yaptırılan paraşütler

Şimdi, kendi alrı ile büyük servetler yapmış.. ve servetini her zaman memleket hizmetine tahsis etmiş olmakla efsanevi bir şöhret kazanmış olan Nuri Demirağ'la başbaşayız.... Onda, her muvaffak adamda olduğu gibi muhababını çabuk anlamak, maksadını kestirme yoldan ifade etmek kudreti, fevkâlâde bir inkişafa kavuşmuş.

Gök Okulundan pilotluk brövesi alanların 1inci kaflesi

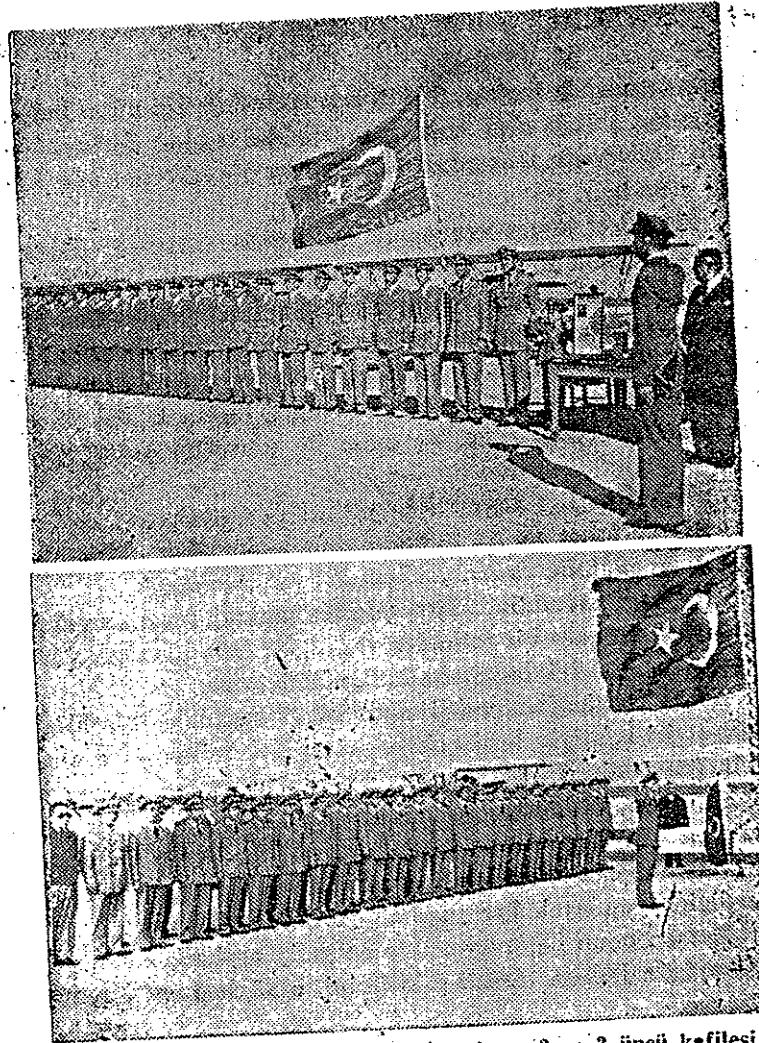
Üç saat süren görüşmemiz, hep memleket meseleleri etrafında dönüyor. Esasen Nuri Demirag, kendisiyle hususı bayatın zevklerinden, kadından, oyundan bahsedilecek adam değildir. Mes'uf ve disiplinli bir aile reisi olarak beden ve ruhunu cinsi maceraların tasallutlarından koruyabilmiş olduğu gibi, alkol ile de hiçbir münasebeti yoktur.

Paraya gelince.. vâkia milyonlara sahiptir. Fakat servetini küplere doldurup hesabını yapacak ve arttığını görmekle zevk alacak bir yaradılısta değildir.... Onun nazarında servet, milletin bir vedasıdır ki, ancak millet emrinde, millet işlerinde kullanılması lâzımdır.

O, servetini bu yolda kullanabildikçe mes'ut olmuş; istediği nisbetté hizmetten mahrum kaldığı zaman keder duymıştır.

Sivas - Erzurum hattında kazandığı milyonlarla değil, ecnebi şirketlerin teklif ettikleri fiyatlardan kırıldığı ve Devlete kazandırdığı milyonlarla övünmektedir.

O, şimdi bütün ihtarاسını tayyarecilik sahasında memlekete hizmete tevcih etmiştir. Atölyesinde her şeyi burada

Gök Okulundan pilotluk brövesi alanların 2 ve 3 üncü kaflesi yapılmış tayyareler gördük. Bunların yapılışına gösterdiğitmayı hayranlıkla temasa ettik. Fakat o, herhangi bir fâniyi mes'ut etmeye kâfi olan bu hizmeti ile iktifa edemiyor

Onun nazarında tayyarecilik, Türk Milletinin bir ölüm kahm dâvasıdır. Bütün orta mektep mezunları tayyare kullanabileli; Üniversite mezunları ise, bomba tayyaresine bile hâkim olmalıdır.

Bu güzel ideale kavuşturmak için bütün varlığını fedaya hazırladığını zevkle gördük... Yeşilköy'de şimdiden, kendi oğlu ile diğer bazı mühendis namzetleri mükemmel bir tayyareci olmak yolunda yetişmekte dirler. İlk fırçatta bir tayyare lisesi kurmak.. ve nihayet, bir tayyare üniversitesi yaratmak, onun içten bir dileği ve kararıdır.... Hangi Türk, bu kararları alkışlamaz. Ve onun bu muvaffakiyetini dilemez.

Türk Gençliği havacılıkta muvaffak olacak mı?..

Atı ve kılıcı en iyi kullanmasını bilen Türk oldu. Bu yeni harp silâhını, neden mükemmel kullanmasın?..

Delil mi istersiniz?.. İşte, şu orta mektep mezunu gençler.... Beş altı saat bir talimden sonra, en fena havalarda bilge tayyarelerini tek başlarına kullanabiliyorlar.

Nuri Demirağ'ın çeşitli meziyetleri arasında, bir Türk milliyetçisi sıfatıyla beni çok hoşnut eden, milletimize olan derin güvenidir. Birçoklarında Frange' karşı duyulan aşırı hayranlıktan, onda eser yoktur. Mâzide olduğu gibi, gelecekte de en büyük şeref ve muvaffakiyetlerin Türk Milletine mev'ut olduğuna içten inanıyor. Bu inancı dolayısıyle, Türk Gençliğine yapılacak her yardımı yerinde buluyor.

Esasen onun hayırseverlikte en galip cephesi, adam yetiştirmektir. Bunun birçok şahitlerini, o söylemese bile, biz biliyoruz.

Onun, gençliği tayyareci olarak yetmiş görmek ideali takakkuk ettiği gün, ne mes'ut bir millet olacağız?..

Hakikaten mekteplerimizde ve Üniversitelerimizde havacılık sporunu ön plâna almak.. ve bu koca gençlik kitlesiının uçmasına yarayan saha ve tayyare yaratmak için sarf dilecek her emek, yerindedir.

Her lisede havacılık sporu yapanların sayısı, hiç değilse futbol oynayanların sayısı kadar olmadıkça kendimizi emniyette saymak mümkün değildir.

Yeşilköy'den dönerken, içimde tarif edilmez bir ferahlık duydum. Temiz, azimli, imanlı bir Türk ve Türkçüyü yakından tanımiş olmak, bu memleket evlâtlarının içinde saklı olduğuna daima inanmış olduğum öz cevhâre olan güvenimizi artırdı.

Her Anadolu kasabasının, Divrik gibi mazhariyete ermesini dileyerek eve döndüm.»

Türk Hava Kurumunun siparişlerini iptal yolunu tutması üzerine başlıyan dâvanın görüldüğü günlerde Vatan Gazetesi şunları yazıyordu:

«Nuri Demirağ, dâva ve nîza adımı değil. Kendisini yakından tanıyanlar, onu bir mahkemeye sevkedecek kadar hâsil olan mecburiyeti nazari dikkate alarak, bu beklenilmeyen hâdiseye hayret ve taaccüp göstermektedelerdi.

Tabiidir ki Nuri Demirağ da bu vaziyetten çok müteessirdi. Fakat, bu teessür onun azmine zerre kadar halel getirmedî. Hattâ Yeşilköy kampının hitam bulması, münasebetiyle yapılan diploma teyzîî merasiminden sonra, kendi siyle mülâkat yapan (Vatan) gazetesi muharririne, aynen şu sözleri söyledi:

— Yarın, 25 gence daha, göklere hâkim olmanın anahâtarlarını vereceğiz.... Gönül isterdi ki burada 25 gence değil, 25 bin gence diploma verelim. Maamafih, bunun olacağım günü de büyük bir kanaat ve emniyetle beklemekteyim.... Ben burada, tayyarenin bir eccl besiği olmadığını isbata çalışıyorum. Tayyare, bugün gördüğünüz nakil vasıtalarının en munisidir. Elverir ki onu idare edenler, idare edecek kabiliyette olsunlar... Türk çocukların içinde olan cevher, böyle yüz binlercesini idareye muktedirdir... Burada şimdîye kadar 16.000 uçuş yaptı. Ve bugüne kadar, bir kimse bile burnu kanamadı. 16.000 değil, 16 milyon uçuş bile ol-

Nuri Demirag'ın o zaman 7 yaşında olan oğlu Kayı Alp uçağa hazırlıyor. Kayı Alp 17 yaşında tek başına uenumış iyi bir pilottur

sa, kimsenin burnu kanamiyacaktır... Burada hâkim olan 6 prensibe sadık kalındıkça, hiç kimsenin tayyareden bir zat tar göremeyeceğine iman etmiş bulunuyorum. Bu tayyare-

ler, Türk fen adamları ve işçileri tarafından enince hesaplarla yapılarak meydana getirilmiştir... Bütün emelim, Türk Gençliğinin kanatlanmasını görmektir. Bu uğurda, bütün şahsi servetimi feda etmiş bulunuyorum. İcabederse, sırtındaki gömleğimi bile bu maksat uğrunda satmaya准备. Elverir ki Türk Gençliği havacılığın büyük bir dâva olduğunu inansın ve bunun için vücutuyle, kafasıyle, nesi varsa onunla.. ve icabında, kaniyle bu dâvanın tahakkukuna çağışın....

9/10/1943. (Vatan Gazetesi)

Türkiye o tarihlerde tek parti ve diktatörlük altında idi. Bu gibi rejimlerde şahısların sivrilmesi baştakileri koruktur. Kaldı ki günün Devlet Reisi İnönü de «Şahısların muvaffakiyeti Hükümetin başına gaile açmak ihtiyimali olduğu için ferdî teşebbüslerin baltalanması, körletilmesi lazımdır.» gibi sakım bir zihniyeti açıklamaktan çekinmemiştir.

Bu itibarla Nuri Demirag'ın da yıkılması zamanı gelmiş oluyordu. Onlara göre onu bundan daha ileri muvaffakiyetlere götürmek ancak devletin başına bir gaile açabilirdi. Hem de şimdi yıkma fırsatı elde idi. Millî bir dâva namına hiçbir garantisiz bütün servetini tayyare işine yatrıtmamış mı idi. Böyle müazzam bir iş devletin aliciliği ve desteği olmadan yürüyemiyeceğine göre, ondan bunu esirgemek ve üstelik başka başka yollarla da baltalamak yıkımını bir anda sağlayabilirdi.

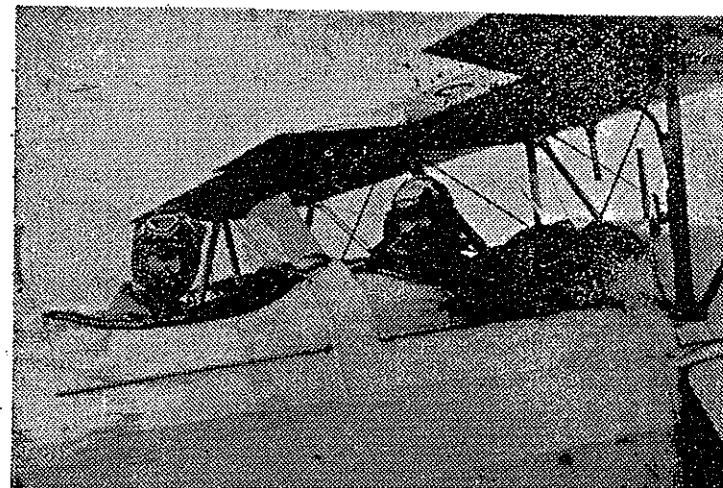
Bu millî sabotajlığın ilk faaliyeti iki kardeşi birbirinden ayırmakla başlar. Nuri Demirag devinin sağ kolunu en kolay kopacak şey olarak görmüşler ve devamlı telkinlerle Abdurrahman Naci'yi ondan ayırmaya koyulmuşlardır. Ağabeyisinin bütün kazancını delicesine bir takım boş emellere harcadığı ve tayyare içinde iflás etmesinin mukadder olduğu Naci'ye yapılan telkinler arasında idi.

Bu arada yalnız unutulan bir şey vardı o da Nuri De-

mirağın işe tek başına ve meteliksiz başladığı idi. Böyle bir adam bilhassa bu duruma yükseldikten sonra gene tek başına işini yürütebilirdi. Hele kendi emeği ve maddi fedakârlığı ile yetiştirdiği sayısız mühendis ve diğer genç elemenlerin bulunduğu bir devirde.

Bu tedbirin para etmeyeceğini herhalde onlar da anlayınca bu sefer daha ileri bir adımla Demirağ'a ağır bir darbe indirmek istendi. 1943 yılında bir sabah gazeteleri açanlar hayretle gördüler ki, Türk Hava Kurumu siparişleri, şartta uygun olmadığı iddiası ile reddetmiş, Nuri Bey de istenilen evsaftan daha da üstün olan tayyarelerinin alınmamasını büyük bir haksızlık olarak gördüğü için mahkemeye müracaat etmişti.

Uzun muhakeme safahatında Nuri Demirağ mamulâtının mükemmel olduğunu isbat için filen işe girişmiş ve bir taraftan Türk hâkiminin âdil kararını beklerken diğer taraftan da millet nazarında kendisine yapılan haksızlığı silmek istemiş ve silmiştir. Şöyledi ki :

Nuri Demirağ oğlu Galip Demirağın kullanmakta olduğu tayyare ile havalandırmak üzere

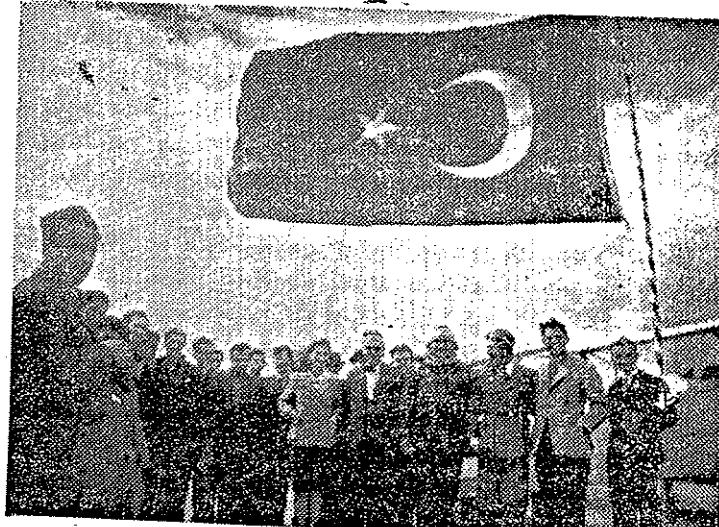
Yeşilköy'deki hava meydanında hemen kurslar açılmış ve yüzlerce genci pilot yaparak reddedilen uçaklarda havalandırmıştır. Uçaklarının mükemmeliyetini isbat yolundaki imanına kuvvet ve destek vermek için de ilk uçuşu bizzat oğluna yaptırmış ve bunda kendi de birlikte havalandı. Bu müddet içerisinde aralarında İnönü'nün oğlu da bulunan yüzlerce genç tarafından 32.000 uçuş yapılmış ve bir tek kaza olmamıştır. Aynı tayyareler bugüne kadar muvaffakiyetli uçuşlarına devam etmektedirler.

Sadece bu fülli tekzip değil, memleketin en yüksek seâlihiyetli mercii olan ehlivukufun bile Nuri Demirağ'ın lehinde karar yermesi yazık ki neticeyi değiştirmede ve dâva kayboldu. Bu, Nuri Demirağ'ı mahkûm eden bir karardan fazla bir milletin ölüm kararını veren bir ferman halinde idi ve bunun büyük mesuliyetini tarih eninde sonunda belirtecek, faillerini mutlaka mahkûm edecektir.

Gerçi Demirağ aynı dâva uğrunda hâlâ mücadeleye devam etmektedir. Fakat devlet desteğine mutlaka muhtaç böyle büyük bir işin sadece gerekli mali yardımından mahrum edilmekle kalmayıarak bu şekilde ağır sabotajlara maruz kalması onu fiili çalışmalarдан aktif sahadan ayırmış ve inhitata uğratmıştır. Yavrusunu doğar doğmaz boğan analar gibi Demirağ'ın bu feragatlı teşebbüsunu baltalayanlar ve aynı yolda devamda israr edenler, sadece tarih ve millet huzurunda değil, bizzat kendi vîjdanları karşısında da mesul ve müztarip olacaklardır.

Demirağ'ın yılmak bilmeyen irade ve azmi mahkeme kapısından ümit kesince başka yollarla mücadeleye devam kararını verdi. Günün Devlet Reisi başta olmak üzere, bütün Hükûmet adamlarını mantiğa davet ve akliselimlerini kullanmalarını temin etmek için kalem ve dilinin gücünü sefîber etti, fakat kuvvet kasıtlı birleşince mantık para etmez, akliselim harekete gelemez.

Nuri Demirağ o tarihlerde yani 26 Ağustos 1939 ve

Gök Okulu ucuş gösterisini takibe gelen bir grup

26/11/1940 da Cumhurreisi İnönü'ye iki ayrı mektup gönderdi. Gerek medenî cesaret ve gerekçe uzagi görme mezuunda başlıbasına tarihi bîr vesika olarak kabul ettiğim bu mektupları aynen aşağıya alıyorum :

Cumhurreisimiz İsmet İnönü'nün Yüce Huzuruna

Af buyurunuz; müztar kalmasam rahatsız etmezdim. Kendimi kazması omuzunda, çekici elinde vatanın bir emberi addederim.

Memleketin demiryolları, fabrikaları, büyük binaları yapıldı, yapılıyor.

Göklere hâkim olmayan milletlerin yerlerde sürüneceğine, daha doğrusu yerin dibinde çürüyeceğine kanı bulduğum cihetle, bundan 3,5 sene evvel bütün personel ve levazimatını tedricen vatanın sinesinden belirterek ve memleketin ihtiyacatına tamamen cevap verecek büyük bir tayare endüstrisi kurmak tasavvurunda bulundum. Ve bu tasavvurumu Mareşal Fevzi Çakmak hazretlerine; o mü-

barek zata bir mektupla arzettim. Ve bana bu hususta muin ve müzahir olup olmayacağı sordum. Cevabı ve buna eklenen Millî Müdafaa ve İktisat Vekâletlerine yazdığım tezkerelerin sureti (No. 1) ilişiktir.

Bunun üzerine dünyanın en mükemmel tayyare ve teferruatını yapan memleketlere mütehassislerimle birçok yerlerde seyahat ettim. Tetkikat yaptım, yaptırdım. Ecnebi memleketlerde müteaddid kıymetli Türk gençlerinden mühendisler ve işçiler okuttum, yetiştirdim ve yetiştirmektediyim. Fabrikamı san'at mekteplerinden yetişen en kıymetli Türk işçileriyle en yeni ve modern makinelerle tezini ederek buna müteallik muhtelif san'at şubelerinde kurslar açmak, bilgilerini ameli, nazari genişletmek suretiyle de elemanlat hazırladım.

Beşiktaş'ta kurduğum tayyare atölyesiyle Yeşilköy'de yapmakta olduğum modern uçuş meydani, tamir atölyesi ve hangara ait plân ve krokiler (No. 2) ilişiktir. Divrik'te kurulacak esas fabrikaya ait plânlar ve bu maksatla satın alınan 1.500 dönümlük arazi ve maden tâhari ruhsatnameleri ve su kuvvetlerinden elektrik istihsalı için değirmen ve baraj mahalli krokileri ve bu maksadâ hizmet emelile yaptığım 250 mevcutlu orta mektebe ait fotoğraflardan bir takımını (No. 3) eklidir.

Maâhazâ ahvalin inkişafına taliken, Divrik'teki fabrika inşaatına henüz başlanmamıştır.

Geçenlerde Beşiktaş'taki atölyemin senevi imalât kabiliyetinin tâyiini istendi. 300 mektep veya 150 antrenman, yahut 50 avcî tayyaresi yapılabileceği cevaben bildirildi. Zaman zaman takdirler ve teşekkürlerle maddî ve mânevi yardımalar yapılacağı ve siparişler verileceği hava kuvvetlerinden tâhriren ve şifaheen bildirildi. Şimdîye kadar âsârı fîiliyesi görülemedi. Bu bâbdaki emirlerin ve takdîrnamelerin suretleri (No. 4) melfustur.

Hava Kurumundan bidayette verilen ve arkası gelme

yen 65 planör kuruma teslim edilmiş ve 10 mektep tayyare; uçuş melekesi az olan bir mühendisimin; rizam hilâfi na tayyare ile Eskişehir'e giderken İnönü'nde yapılmakta olan törene iştirak etmek isteyerek, sahanın darlığı, planör, tayyarelerin ve ziyaretçilerin çokluğu yüzünden meydanda yer bulamamasından ekin tarası içerisinde yere konuş esnasında bir metrelik çukuru görmeyerek mühendisin ölümü ile neticelenen bir kaza vukua gelmişdi. Bunda tayyarenin kabahatî yoktur.

Hava Kuvvetlerinin birçok yüksek tayyare mühendislerinden mürekkep teknik komisyonu tarafından ilk Türk tipi olarak belirttiğim bu tayyareye ait sandıklar dolusu yüzlerce aerodinamik ve statik resimleri ve hesapları mezkûr komisyonca aylarca tetkik ve performans tecrübeleri yapılarak; mükemmel, normal mektep tayyaresi olduğunu Hava Kurumuna tebliğ ve uçuş müsaadesini verdiği halde Türk kuşu; memlekette yegâne selâhiyyettar bu fen komisyonunun kararını dinlemiyerek tayyareleri kabulden imtina etmeyece ve kaza hâdisesi yüzünden vukua gelen teahhürü nazarı itibare almayarak tayyareleri almamakla ısrâr ve teminat mektubu muhteviyatı olan 14.000 lirayı zâpt ve avâns'ı verdikleri 40.000 lirayı istirdat etmişlerdir.

Buna müteferri evrak (No. 5) eklidir.

İşçilerim ve fabrika personelleri işsiz kalmıştır. Esasen simdiye kadar tam ve kâmil bir mesai sahası da bulamamışlardır. Bu müessese memleket müdafası için faydalı bulunuyorsa derhal sipariş verilerek yaşatılmasının temini ricasını hâvi Mareşal hazretlerine çekilen ve simdiye kadar cevabı alınamayan telgraf sureti (No. 6) ilişiktir.

Bu uğurda simdiye kadar harcanan birbüyük milyon lira ile —hoş: Karakterim buna müsait değil ya— farzı malel 15 - 20 adet han, apartman yaptırır, senede 150 - 200 bin lira iradalarak istediğim yerde gezer tozardım.

Hülâşa: Türk'e eedadından miras ve dünyaya nümunei,

imtisal olmuş olan sipahılığın, süvarılığın, serdengeçtilig'in bugünkü şekli de tayyareciliktir.

Gece, gündüz, kişi, yaz, yağmur, çamur, kar, bora; fırına mânialarını bertaraf edecek, vatanın her bucağında şimdilik en az 60 - 70 yerinde modern uçuş meydanları ve yanbaşında tamir atölyeleri, hangarlar, müteaddid sınıf ve derecelerde mektepleri ve birkaç yerde tayyare ve motör fabrikaları yaparak havacılığımıza yüzlerce, binlerce, onbinlerce ihtiyat yapıcı, uçucu, yaratıcı elemanlar ve vesait yetişirmek iktidarındayız.

Tayyare sür'atlidir. Mütemadiyen de sür'atleniyor. Havacılık işlerinin bu sür'ate ayarlanması için hepsi aynı rütbede ayrı ayrı noktayı nazar taşıyan hava komutanlarının başlarına tepeden tırnağa, başından sonuna kadar mesuliyeti nefesinde toplayan (üzerine toz kondurulmamış) yırtıcı, yaratıcı bir şahsiyetin (her memlekette olduğu gibi) bu mühim ve hayatı işin başına geçirilmesi suretiyle tevsîini ve mahdut gerçeve dahilinde bırakılmamasını yalvararak arz ve niyaz ederim.

26/8/1940

İKİNCİ MEKTUP

Cumhurreisimiz İsmet İnönü'nün Yüksek Huzuruna

Yüce huzurunuza kabulüm esnasında yüksek direktiflerinizi abrken hava endüstrisi vücude getirilmesi ve personeller yetiştirmesi hususundaki maruzatma mütedair bulunan ve çok evvel huzuru devletlerine takdim ettiğim ve Başvekâlete havale buyurulmuş olan 29/11/1939 tarihli arızamın bir kere daha nazari dikkati devletinize arzî için bir suretini ekliyorum. Bu arızama bağlı evrak ve vesaikin görülmeye lüzum varsa asıllarını emir buyrulduğu vakit takdim ederim.

Almanya; tayyare, tank ve teferruatına ait iptidai maddelelerin kısmı küllisini hariçten tedarike mecbur olduğu halde bu mevaddin kâffesi ana vatanımızın yeraltı hazinelerin-

de mebzulen mevcuttur. Bunları mamül hale getirdiğimiz gün —her milletin az çok muhtaç olduğu bu maddelerin— memlekete ihtiyacına kâfi geleninden fazlasını istediğimize satar, memlekete tahayyülün çok üstünde döviz sokabiliriz.

Huzurunuzda iken ne şekilde yardım istediğimi sordunuz. Şeklini düşünüceğimi, bilâhâre bildireceğimi arzetmiştim. Elimdeki 10 - 12 mektep tayyaresinin ve birkaç plânörün Hava Kuvvetlerince, veya Türk Kuşunca satın alınması gibi mevzîî yardımların düşman şerrinden vatanı muhafaza için yapılmak istenen aslı hizmetlere zerre kadar tesiri olamaz. Bu nokta üzerinde hiçbir istegim yoktur.

Dileğim şudur :

Bilümum tefferruatiyle şimdiki Alman tayyare, tank ve askeri kamyonları ve uçucu ve yapıcı personelleri adediinden, (1) eksik olmamak ve vasıfça bunların çok üstünde bulunmak üzere âzami 7 - 8 sene zarfında memleketicimizde bu mühim ve hayatı müdafaa vesaitinin meydana getirilmesine katî imkân vardır. Bu müddet sonuna kadar Almanların bu vasıtaları ya azalır ya çoğalır, bunu zaman gösterecektir.

Bu ihtiyacı temin için şahsi tasarruf sistemimle —fabrika tesisi, alât, edevat vesairenin kâffesi hiçbir vergi ve resme tâbi olmamak şartıyla— aşağı yukarı 1,5 milyar Türk lirası ister.

Devlet mevzuatının takyidatı içinde bu müddetde bunun onda birinin vücuda getirilmesine imkân olmadığı gibi on misli para da sarfedilse yine maksada vüslü mümkün olamaz. Bu iş için bu sene aşağı yukarı 20.000.000 Türk lirası lazımdır. Direktifleriniz altında santimine kadar hesabı mutemediniye verilmek kaydıyle ve Beşiktaş, Yeşilköy ve Divrik'teki tayyare tesisatının ve madenlerimin ve bu para ile alınacak malzemelerin memleketicin münasip ve mahfuz yer-

(1) NOT : Takriben 35.000 büyük küçük tayyare, 12.000 tank, 68.000 askeri kamyon, 150.000 pilot, 200.000 yapıcı elemâr.

terinde —mükün mertebe kimseye sezdirmeden ve bilinenler de gayet ufak ve ehehmietsiz gösterilmek şeklinde— kurulacak müteaddit muazzam fabrikaların kâffesi devlete temlik edilmek şartıyla bu para emrine tahsis edildiği takdirde; Amerika'da, Almanya'da, Fransa'da tahsil ettirdiğim genç yüksek tayyare, motör ve maden ve izabe mühendislerinden 7 - 8 adedini beraberime alarak derhal bir tarikle Amerika'ya hareket eder, orada bulunan ve sureti melfûî mukavelenâme ile fabrikamın organizatörlüğünü deruhî eden beynelmile şöhreti haiz Amerika tabaasından Profesör Gasner'le birlikte satın alacağım lüzumlu makine, alât ve edevatı da emin yollardan memlekete getirir ve daha icabı kadar mütehassisler angaje ederek işe sarılırım. Ve kurarım.

Eğer emrine para verilecek olursa herkesin ve hattâ mühendislerimin bile bunun bir ikraz mahiyetinde bulunduğu emin olmaları lazımdır. Yoksa; devlet malî olduğunu ve devlet hesabına işin yapıldığını öğrenirlerse; fertlerin malî gibi fazla masraflardan tasarrufa imkân olamaz. Israf ve cuiistimalın önüne geçmek dahi müşkûl olur.

Müteakip senelerde işin hacmiyle mütenasip tahsisat ayrılması ve tahsisat miktarının devlet bütçesinde Millî Müdafaaya ayrılan âdi ve fevkâlâde kısımların en az yarısın teşkil etmesi şarttır.

İptidai maddelerimizin mamûl halde harice satışında memlekete getireceği dövizî hazine menfaatine şimdiden hezâba katmamak lazımdır.

Bir senedenberi devam eden muharebelerin hiçbirinde süngü süngüye harp edildiği iştilmemiştir. Vatanın müdafaası için düşmanların silâhlarından daha üstün, daha mebzûl vesaitle ve Türk dehasının mahsûlü olan yeni yeni icatlarımıza icabında dünyaya karşı koymaktan asla çekinmeyen kahraman Türk askerlerini techiz etmek devleti idare edenlere ve başında bulunanlara aittir.

Ecdadımız birkaç asır evvel kal'alar, hisarlar ve suraların içinde ve dışında harpler kazandılar, ülkeler zaptettiler diye biz de maziye mi rücu edelim? Yerimizde mi sayalım? Düşmanları tepelemek için onları en modern ve yeni icat silahlarımıza karşılamalıyız.

Bu iş tekemmül ettikten sonra esasen tamamı devlete temlik olunacak olan fabrika, levazım, makine, alât ve edevat ve bilümüm tesisat ve madenlerim de devletin malı olur. Bu çorbada benim de birazcık tuzum bulunmuş olmakla müteselli olarak kendimi bahtiyarlardan sayarım.

Hali hazırda mevcut ve müesseses havacılık, teşkilatlارının İslâhi yoluyle bu hayatı meselenin tahakkukuna kat'iyen imkân olamıyaçağını simdiden arzederim. (Ticarette İslâh kaidesinin carî olduğu, tahrîp kaidesinin yeri olmadığı) nazariyesinin bu marîzda tatbiki maalesef mümkün değildir.

Binaenaleyh yepeni ve sağlam esaslara istinaden yeni bir teşkilât vücude getirilmezse milyonların heder olması yerine milyarların mahv-ü tebahine ve her şeyden mukadem olan vatanın müdafası maksadının kaybolmasına saha açılmış olacaktır.»

Gök Okulu pilotları uçuşu hazırlıyorlar

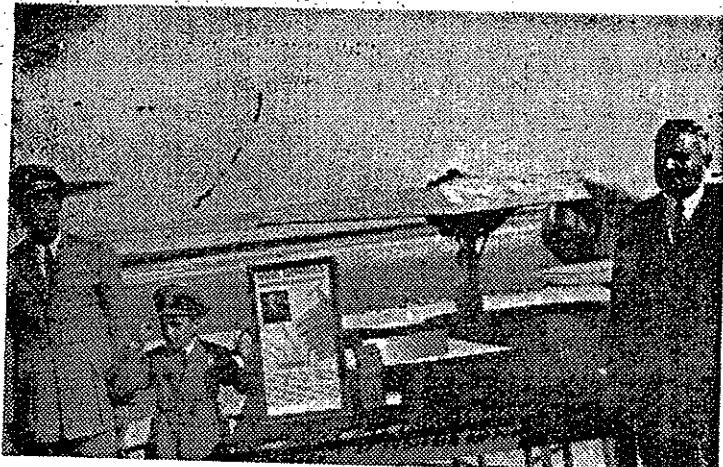
Amerika'lı Hava Uzmanı Profesör Brown, Gök Okulu uçuşlarına takdir ve alâka ile takibediyor

Gök Okulu bröve merasimini takibe gelen başka bir kalabalık ön planda. O tarihte İstanbul Valisi bulunan Lütfi Kırdar ve eşi görülmektedir

Nuri Demirag'ın oğlu Tayyaryer Galip Demirag tayyaresinde

Kayı Alp Demirag yemin ediyor

Tabiidir ki bu mektuplar bir netice vermemiştir. Cumhurbaşkanlığı hattâ resmi bir cevap dahi vermedi ve böylece tay-

yare endüstrisi davası da askıda kaldı...

Bu tarihi vesikalalar dikkatle okunduğu zaman Nuri Bey'in memlekette bir tayyare endüstrisi kurma yolundaki gayretlerinin ne derece ileri görüşlü olduğu ve büyük bir millî samimiyet ile bezendiği kolayca görülebilir.

O tarihten bu yana 21 yıl geçti ve memleket havacılık sahasında ileri bir tek adım dahi atamadı. Nuri Demirag'ın bu arada devletin yardımını isterken ileriye sürdüğü gayet samimi ve herhangi bir arka niyetten ari şartlar meydandadır. Bu işte ne para hırsı ve ne de şahsi menfaat olmadığı her bakımdan ortadadır.

Brown uçuşu yapımıya hazırlanan bir Gök Okulu pilotu ile

Hele her şeyin devlete temlik edileceğini ve kendisini ancak bu çorbada tuzu olan bir kimse olarak görmekten şeref duyacağını söyleyen Nuri Demirag'ın ifade ettiği tek şey ancak onun üstün karakteri idi. Onun bu meselede en çok, arzuladığı daha doğrusu tek arzusu, Türk tayyarelerini Türk semalarını baştanbaşa kapladığını görmekti.

Havacılığın Türkiye'deki bâni'si olarak, bu mevzu üzerinde söz söyleş ve planlarını açıklarken, kurulacak olan muazzam tesisler sayesinde tank, askeri kamyon ve emsali gibi malzemenin de yapılabileceğini açıkladığı da görülmektedir. Buna ne şüphe, uçak gibi en ince teferruata sahip bir vasatıyi imal edecek kudrete erişen bir millet otomobil ve geriye kalan birçok şeyleri de imal yolunu kendisine açmış olacaktı.

Evet, Nuri Demirağ'ın plan ve gayeleri Türkiye için en hayatı bir ehemmiyeti haizdi ve bu davada girdiği teşebbüs böyle bir netice verememeli bu şekilde boğulmamalı idi.

Nuri Demirağ bir müddet sonra havalandırılmış olacaktır

Havacılık uğrunda bütün servetini yatırıp da böyle açı bir netice alıne Nuri Demirağ aktif hayatından kısmi bir pasifliğe geçmek zorunda kalmıştır. Halbuki onun havacılık endüstrisinin yanlarında tahakkuk ettirmek azminde olduğu nice büyük millî dâvaları vardı. Bunların hemen hepsi milleti tam bir refaha kavuşturacak, Türkiye'yi muasır

medeniyet seviyesine yükseltecek koca koca dâvalarları.

Meselâ bu arada onun köyleri kalkındırma planlarına bir göz atalım, köylünün tezek dumanları içinde her an ve rem ve bin türlü hastalık tehlikesi altında olan teshin derdine el atışına, her köye çeşme akıtma davasına sarılış taruna bakalım.

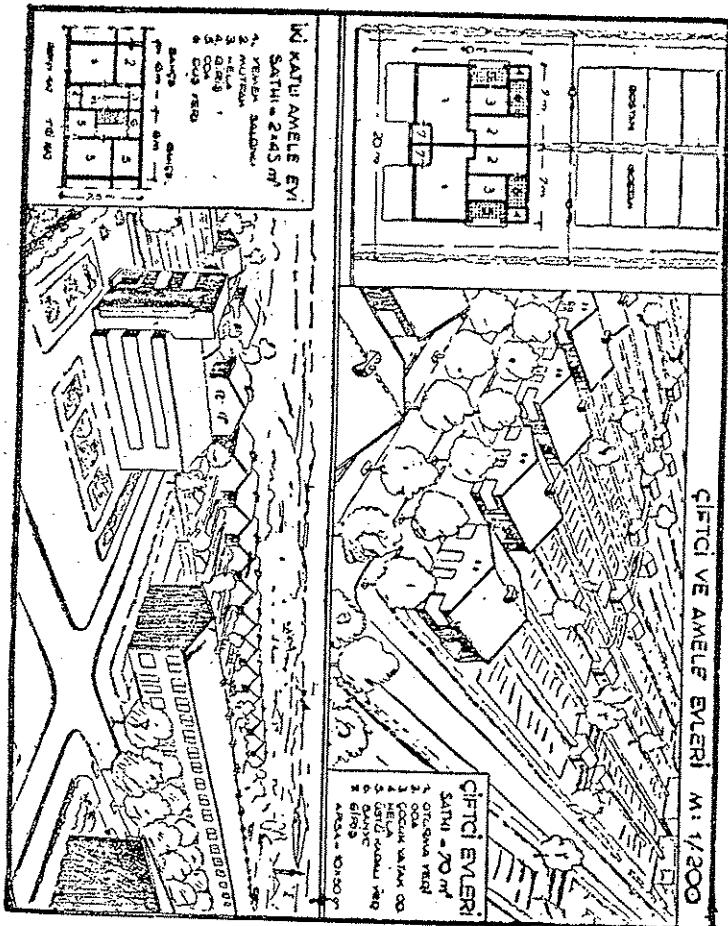
Hayalinde canlandırdığı modern Türk köyünün takakkuku yolunda harcadığı paralar da muazzamdır. Bu gaye ile mimarlar angaje etmiş, tetkikler yapmış, projeler çizdirmiştir.

Şehircilik ve köycülük sahasında Nuri Demirağ işe evvelâ Divrik'ten başlayacak ve tedricen bütün memleketi içine alan bir yayılma ile işi başaracaktır. Çizdiği köy planlarının yanlarında Divrik'in de bir Gök Üniversitesi hâli, 100.000 kişilik büyük bir endüstri şehri olmasını sağlayacak projeler için birkaç elemanı yıllarca orada çalıştırı ve böle istenen plâni meydana getirdi.

İşe buradan başlamasının büyük sebeplerinden biri de bu sahada sonsuz bir yeraltı zenginliğinin mevcudiyetini keşfetmesi idi. Bu arada bizzat yaptırdığı araştırmalarda 19 muhtelif madenin varlığını filen isbat etmiş ve alâkâlı makamları ikazla yardımcılarını istemiştir. Nümunelerini hâli köşkünün ve bürosunun en mutena köşesinde teshir etmektediği olduğu bu maden, cinsleri arasında, dünyanın en zengin demiri Uranium, Altın, Platin ve diğer birçok madenler mevcuttur.

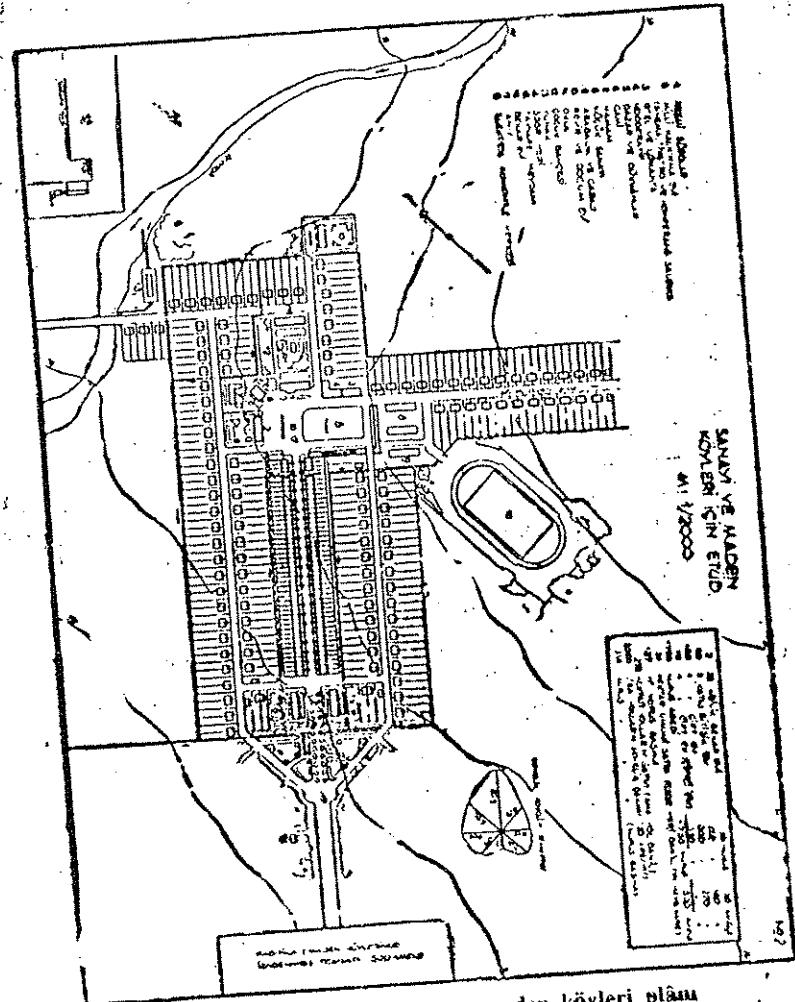
Nuri Demirağ bu madenleri işletmek için gereken bütün tedbirleri almış, planları da hazırlanmıştır. Fakat devletçilik takyidatı burada da karşısına dikilmiş, onu bugüne kadar devam ettiği amansız bir mücadele ile karşı karşıya bırakmıştır.

Kitaptaki krokilerden görülebileceği gibi, Nuri Demirağ, üç ayrı köy tipi meydana getirmek emelinde idi. Bunlardan biri ziraat köyleri olacak ve 1.700 nüfuslu asgari 340 ha-

Nuri Demirag'in çiftçi ve ameble evleri projesi

neli her türlü konforu haiz mamur beldeler halinde kurulacaktı. Diğer ikisi ise 1.750 nüfuslu 342 haneli endüstri ve maden köyleri olacaktı. Bu üç tip köyün ayrı ayrı neleri ihtiva edeceği karşılaşı sahifede teferruatlı bir liste halinde verilmiştir.

Nuri Demirag'ın sanayi ve maden köyleri planı

- 1 — Resmi bürolar
2 — Millî Kalkınma Evi (Sinema, tiyatro, konferans salonu)

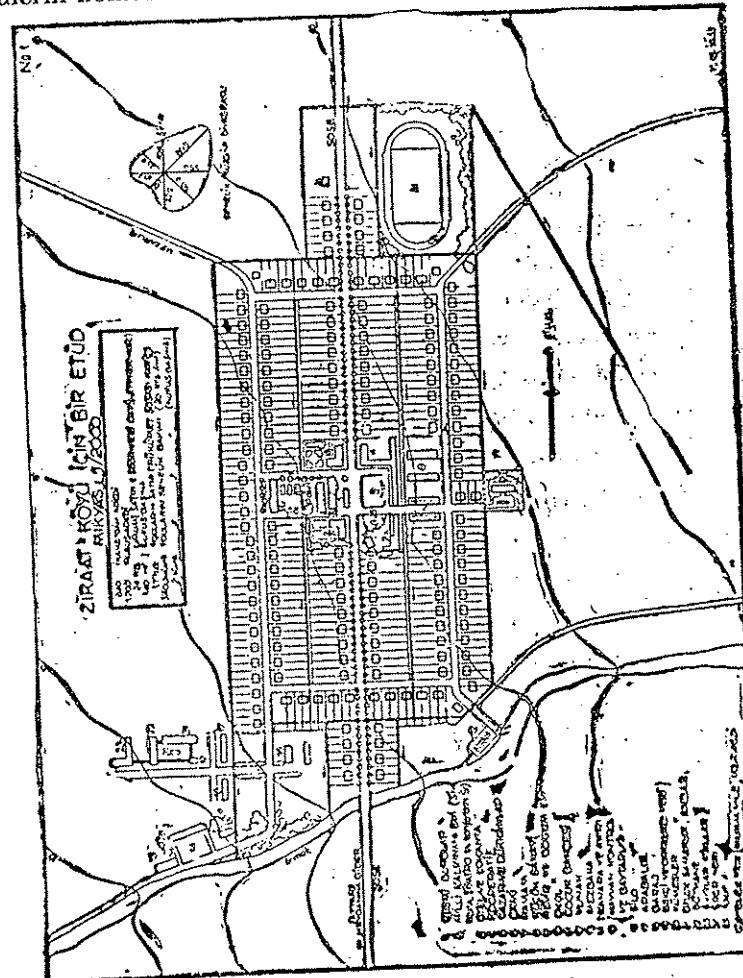
- 3 — Otel ve lokanta
- 4 — Kooperatif
- 5 — Pazar ve dükkânlar
- 6 — Cami
- 7 — Hamam
- 8 — Küçük sanayi
- 9 — Arabalık
- 10 — Revir (Küçük hastahane) ve doğum evi
- 11 — Okul
- 12 — Çocuk bahçesi
- 13 — Yunak
- 14 — Spor yeri
- 15 — Tayyare meydanı
- 16 — Bekâr evi (Yirmi beşer kişilik iki adet)
- 17 — Saat Kulesi
- 18 — Elektrik muhavvile merkezi

NOT: Nüfus adedi 1750, ev adedi 342, umumî sathi 24 hektar
(Spor yeri dahil, Tayyare meydanı hariç).

Bu plan sayesinde köylerin nüfusu artacak ve miktarları 17.000 e indirilecekti. (Halen Türkiye'de 40.000 köy ve 8.000 mezra vardır). Nuri Demirağ'ın ileriyi görme hassası hakkında en ufak bir bilgi vermek için bugün devletin insanına çalıştığı birçok baraj ve tesislerin ikmali işine onun en az 24 sene evvel el attığını söylemek kâfidir. Meselâ ancak geçenlerde etüd ihalesi yapılan Keban Barajı, Demirağ'ın 1933 yılında büyük endüstri şehri Divrik'e enerji kaynağı olarak ele aldığı başlıca proje idi.

Anadolunun orman bulunmuyan bölgelerinde halk tezek yakar. Bu sadece sihhi mahzurları büyük olan bir şey değil, insan ruhunu karartan bir gerilik timsalıdır. Memleketini baştanbaşa gezmiş, halka ve milletine karşı bu derece derin bir sevgi taşıyan Nuri Bey tezek dumanları arasından, kafasını yormadan, kalbinin burkulduğunu duymadan gezemezdi. Mutadi vejhile bu dâvayı da hal için çareler aradı ve

büdü da. Memlekette sayısız maden kömürü rezervleri mevcutken ve köylünün kullanabileceği tipte 3 liraya kadar ucuzbornu ve dirseği dökme sobalar imali mümkünken bu yürekler acısı gerilik nümunesine cevaz var mı idi? Nuri Bey köylülerin kömür kullanmasını temin edecek bir kampanya mu-

Nuri Demirağ'ın ziraat köyleri planı

Ziraat Köyleri Etüdü

- 1 — Resmi Bürolar
- 2 — Millî Kalkınma Evi (Sinema, tiyatro ve konferans salonu).
- 3 — Otel ve lokanta
- 4 — Kooperatif
- 5 — Pazar ve dükkanlar
- 6 — Cami
- 7 — Hamam
- 8 — Küçük sanayi
- 9 — Revir (Küçük hastahane) ve doğum evi
- 10 — Okul
- 11 — Çocuk bahçesi
- 12 — Yunak
- 13 — Mezbaha
- 14 — Kanare ve ahır
- 15 — Hayvan kontrol ve sağlık memuruğu
- 16 — Silo
- 17 — Arabalık
- 18 — Garaj
- 19 — Bekçi ve ortalıkçı yeri
- 20 — Kümesler
- 21 — Otluk, samanlık
- 22 — Süthane
- 23 — Ahırlar, ağıllar
- 24 — Spor yeri
- 25 — Saat Kulesi
- 26 — Elektrik muhavvile merkezi

NOT: Ziraat köyleri 340 hane, 1700 Nüfus, 24 hektar (Spor yeri dahil, tayyare meydanı, hangar ve tamirhanesi hariç).

vattakiyetle sona erdiği takdirde onlarar kömürün tonunu 4 liraya kadar düşük bir fiyatta bile temin etmeyi taahhüt edebiliyordu.

Türk köylerinde modern hayatı doğru böyle bir gelişme elbet de büyük faydalara sahip olabilecektir. Bu teknolojilerin kıymet derecesini ölçmek için ancak çok dirayetli bir devlet adamı, uzağı gören bir iş adamı ve idealist olmak iceren bir bederdi. Türk Milletinin kötü kaderi o tarihlerde Nuri Demirağ'ın bu muazzam gayelerinin değerini anlayacak ve onu dâvasında destekliyecek ikinci bir şahsin çıkmayışında aranmalıdır.

Memleketi saran bir dâva ve dert denizi içerisinde Nuri Bey sadece yalnız başına yüzmek zorunda kalmamış, aynı zamanda denizi fethedeceğinden korkan bahıkların devamlı taarruzuna maruz kalmıştır.

Evvelce de belirttiğimiz vechile, Nuri Demirağ bütün bu işlerin başında hava endüstrisini tutmakta ve bunları onun zamimi saymaktadır. Havacılık sanayii bir kere istenilen bir seviyeye erişir erişmez, dolayısı ile memlekette açılacak geniş imkânlar muvacehesinde diğer işler de mecburi bir hal mecrâna girecektir.

Halen 71 yaşında bulunan Nuri Demirağ, şimdi bir yan dan milletvekilliği, bir yandan da neşriyat yoluyla faaliyetini daha fazla fikir sahasına dökmüş ve bu sayede ideallerini memleketin genç müteşebbislerine aşılamaya gayret etmektedir.

Yıllarca evvel kendisi tarafından bizzat ikmaline teşebbüs edilip de müsaadesi istihsal edilememen sayısız endüstri tesislerinin bugün yavaş yavaş ve bazan devlet bazan da hissisi teşebbüslerle yaptırıldığını görmek Nuri Bey için acı olsa bile o bunu zengin bir ruh ferahlığı ile karşılamakta ve hattâ gurur bile duymaktadır.

Nuri Demirağ'ın memleketin endüstrileşmesi sahasındaki uzağı görmeye hassasına ve büyülüğüne canlı bir misâl

teskil eden asma köprü de bu arada bahse değer sanırız. Bilindiği veçhile Boğaz ağzında Sirkeci - Haydarpaşa arasında Avrupa ve Asyayı biribirlerine bağlayacak bir asma köprü inşasını ilk düşünen Nuri Demirağ'dır.

Filhakika o daha 1931 yılında (yâni 26 sene evvel) bu işe de el atmış, etüd ve projelerini yaptırmıştı. İşin sadece etüd devresi 4 yıl sürmüştür ve neticede Amerika'nın en büyük çelik fabrikası «Bethlehem Steel Company» ile köprünün inşası hususunda vardığı prensip anlaşmasından sonra Hükümete müracaat ederek iş için müsaade istemiştir. Tabii malum ve mutad olduğu üzere Hükümet buna da razi olmuyacak sebepleri bulmuş ve teşebbüsü akim bırakmıştır. (Meğer şehrin güzellikini bozarmış!)

Demirağ köprüsünün alacağı şekli gösteren maket 53. sahifedir. Buna göre köprünün tulü, 1.600 metresi deniz üzerinde, 960 metresi karada olmak üzere cem'an 2.560, eni ise 20 metre 73 santim olacaktı. Asma kısmı ise 701 metre, gerisi mütemadî demir köprü sisteminde olacaktı.

Nuri Demirağ dahâdüne kadar asma köprü meselesi üzerinde gayretler sarfeden bir emektar olarak bu işte de tamamen unutulmuş ve bundan bir müddet evvel işin etüd projesi bir Fransız ve RAR şirketlerine ihale edilmiştir.

İşin daha garip olan tarafı, yapılması tasarlanan köprüün Nuri Demirağ'ın yıllarca evvel yaptığı projelere, gerek ölçü ve gerekse mahiyet bakımından çok yakın olmasıdır. Aradaki tek fark köprünün yeridir ki, Nuri Demirağ'ın tavsiye ettiği mahal ticari muhite en yakın ve bilhassa demiryolları kavşağıının bulunduğu noktada olmak hasebiyle mikul ve ekonomiki.

Bu memlekette millet hizmeti yolunda emek sarfedenlere reva gördüğümüz muamele ve ayırabildiğimiz şeref payı bu oldukça, dâvalarımızı hal yolunda ortaya atılan değerli evlatlarımızın sayısını gittikçe sıfıra inecektir.

Bir misâl daha :

1934 senesinde ecnebi şirketler bir sendika yapmışlardır. Çimentonun tonunu, —fabrika teslimi olmak şartıyla— 33 lira 20 kuruştan satıyorlardı. Nuri Demirağ, bu meseleye ehemmiyet verdi. Çünkü onun telâkkisine göre çimento, memleketi imar edecek olan hamurununu mesabesinde idî. Bu itibarla, çimento üzerinde yapılacak ihtikâr, memleketin imar faaliyetine sekte iras edecekti.

Nuri Demirağ, meseleyi incedenince inceye tetkik etti. Çimentoyu ihtikârdan kurtarmak ve inşaat sahiplerinin işlerini kolaylaştmak için, derhal kararını verdi.

Kartalda, Yunus Çimento Müessesesinin yanında, Kapitanpaşazade Mahmut Bey'e ait zeytinliği angajé etti. Yakaçık civarında, çimento cevherini ihtiva eden bir takım tâlları da temin eyledi. Derhal bir etüd yaptırdı. İlk sene zarfında 70 bin ton; iş ilerleyip de mesai genişlediği takdirde, 140 bin ton istihsal edilecek kabiliyette bir fabrika kurmak mümkün olacağını anladı.

Derhal, bütün hazırlıklarını bitirdi. Sonra, İktisat Vekâletine müracaat etti. Ecnebi şirketleri sendikasının 33 lira 20 kuruşa verdikleri çimentonun tonunu, 13 liraya satmayı taahhüde girişti. Hattâ bu taahhüdüne, (beş sene zarfında fabrikayı amortize ettikten sonra, 13 liraya satacağım çimentoyu 10 liraya vermek de mümkün olacaktır.) maddesini de ilâve eylemişti. Fakat, fabrikanın yapılması müsaade edilmedi. Bu yüzden matbuatta ve halk arasında bir hayli münakaşalar vukua geldi. Hattâ, İktisat Vekâletinin (Fon Derporten) adında bir mütehassisla İlhamî Pamir têtikat yaparak :

(Çimentonun maliyet fiyatı, ton başına 7 liradır. Vergilerinizi, masraflarınızı, fabrika kârını siz bilirsiniz).

Diyen, bir rapor verdi.

Nuri Demirağ'ın bu işi kurcalaması ve isradâ bulunuası —biraz geç olmakla beraber— mühim fayda temin et-

yapılacak köprü inşası sırft taraflımızdan sadır olması yüzünden şimdije kadar yaptırılmasına məni olunmuştur.

Son günlerde İstanbul Vali ve Belediye Reisi Dr. Fahrettin Kerim Beyin bu teşebbüsü canlandırmak yolundaki mesaisi evvelce başkası tarafından vâki olmuş bir teşebbüs yeniden devamı mahiyeti mevzubahis olunca bu yeni teşebbüs de körletilmiştir.

İktidarın mürevvici esfkârı olan bazı gazetelerde bir kısım yazarlarının çok pahaliya yeni 2-3 yüz milyon liraya malolacağı ileri sürülmüştür.

Evet; ecnebilere doğrudan doğruya Hükümetçe yapılan işler en az memleket evlâtları vasıtasıyla vücude getirilenlerin 10-15 misli fazlasına malolduğu katiyeti riyaziye ile sabit olmuş bir hakikattir. Halbuki Amerika'da etüdler yapan ve bugün memleketin en büyük inşaat müteahhitlerinden bulunan mühendisler bu köprünün bugünkü rayice göre 45-50 milyona malolacağını kesin ifade ile beyan etmişlerdir.

Her nevi vergi ve resimden muaf olması şartıyla o zaman 11 milyon liraya malolacak bu köprünün bir mîntaka addile tramvayların 2nci mevkiiinden 30 para, 1 incilerinden 50 para, otomobillerden 10 kuruş, dolu kamyonlardan 25 kuruş alınması ve şimendifer yolcuları gibi bu nevi nakliyatlardan bu nisbettte senede 1.680.000 lira varidat temin etmesi boyra ve memur ücretleriyle bâlig olacağı 180.000 lira kadar (Antrötiyen) masrafı çıkarıldıktan sonra bu köprü inşaat masrafını 6-7 senede çıkaracağı ve tadada gelmez saydalar sağlayacağı aşıkârdı.

Ve bu 15 senedenberi devam edecek ve ayda 70.000 lira zarar eden münakalâti mahdut ve sektelere uğratın araba vapurlarının iştâkeler haline nihayet verilmiş olaaktı.

Kısa bir hesapla araba vapur tarifelerine göre vasatî 25 misli fazla bir ücret alan ve ihtikâr haddini fersah, fer-

sah aşan tarifeler karşısında bu köprü Belediye senede 30-40 milyon net varidat getiren bir kaynak olurdu.

15 senede yarım milyarı aşacak olan bu paşa ile İstanbul'un ve Boğaziçi'nin çehresi değiştirilmiş olacak ve bu köprü dünya meleği bir Türk kızının boğazına takılmış pirlanta bir gerdanlık halinde arzı çehre edecekti.

Bu köprü projesi için birçok masraflar ihtiyar edildiği halde hiçbir lüzum ve münasebet yokken Nohap Şirketine 186 bin liraya Sirkeci ile Haydarpaşa arasında —bu ama köprü teşebbüsünü akım bırakmak maksadıyla— bir Feribot projesi yaptırılmıştı.

Feribot; Şirketi Hayriye Müdürü rahmetli Hüseyin Haki Efendinin icatkerdesi olan araba vapurundan bir kaçının biribirine eklenmesinden ve ortasına ray ve travers döşenmiş bir halde bulunmasından başka bir şey değildir.

Medeni memleketler bunu daha büyütmişler ve daha geniş ölçüde bir şeke koymuşlardır. Adına da feribot demişlerdir. Biz maateesûf her faydalı şeyi büyütmek değil baltalamak yolunu tutuyoruz.

Hava Yolları alanında eskiden bizim bir sancağımız olan Lübnan Hükümetinden geriyiz. Habeşistan; bizden daha ilerideler.

Eğer pek masraflı olan feribot işini yapmak isteseydiniz Sirkeci ile Haydarpaşa arasındaki kısa mesafede değil, Ahırkapı - Mudanya - Gemlik arasındaki bir mahalle feribotla tren irtibatını temin eder, oradan 900 kusur metrelik bir tünelle Bursa Ovasına ve oradan da Bozhöyük'e bir makasla bağlanırı.

Günde 36 lokomotiften fazla nakliyata müsait olmayan Karaköy tünellerinden ihtiyaç halinde bu hat memleket için gitme gelme bakımından faydalı olurdu.

Binaenaleyh bugün medeni dünyada şimendiferlerle münakalât pahalı olduğu için bu inşaat terkedilmiş mun-

tazam şoselerle umumi münakalât temin edilmekte bulunmuştur.

Sırkeci - Haydarpaşa feribot hattının mânasız olduğu sizce de muhakkak iken ve 3,5 mil gibi kısa bir mesafe arasında, bahusus Marmara'nın lodosu ve münakalâtin çokuğu ve seyrüseferin işkâli bakımından bu tesisin faydasız ve zararlı olduğunu bildığınız halde asma köprü teşebbüsünü akım bırakmak ve efkârı umumiyyeyi oyalamak maksadıyla ortaya atılmıştı.

Neticede: Meşhur Nohap Şirketinin devlet hazinesinden fuzulen aldığı 100 milyon liranın üstüne bu proje mafrafiyle tuz biber ekilmiș oldu.

O Nohap Şirketi ki: Fevzi paşa - Diyarbakır ve Irmak Filyos şimendifer hatlarını % 20 kârla 110 milyon dolarlık inşaat imtiyazını bu şirkete vermişiniz. Bunun vazifesi sîrf proje ve sürünyansdan ibaretti. Bu iş % 1 le yapılabilirdi. Buna da, hattâ lüzum yoktu.

İnşaatı Türk müteahhitleri; bizler yaptı. Nafia teşkilâti tam kadrosu ile; Başmühendis, Fen memuru, sürünyan, muhasip vesair personelleriyle kontrol, murakabe vazifesi ni ifa etmekte idiler.

Samsun - Sivas hattı imtiyazını Sit Şirketi adındaki Belçika firmasının önüne eski Şehremini Operatör Emin geçmiş Tabo ve Korne ismindé iki mümessiliyle buraya gelmişti. Nasılsa itibarı millî bankasından 90 bin liralık bir teminat mektubu elde etmişlerdi. Bana müracaat ettiler. Bunların yegâne sermayelerinin ecnebi oldukları, ne sermaye ve ne de teknik kabiliyeti haiz olmadıkları görülmüş ve hiçbir dürüst evsaf kendilerinde müşahede edilmemiştir. % 11,5 gibi bir kârla inşaatı bize devretmek istiyorlardı. İncelemeler neticesinde bunların avantürist ve tufeyli birer adam oldukları anlaşıldığından taahhütlerini yapamadan memleketten uzaklaştırılması sağlanmıştır.

Bu şirketin taahhüdünde izharı aczetsmesinden dolayı

mukavelesinin tesni veya (Para) şirketin devri meselesi nin Heyeti Vekilede derdesti tezekkür olduğunu istihbar etmiştim. 14 Ocak 1928 tarihinde Başvekil bulunduğu zamanlar size bu hususta bir telgraf keşide etmiştim.

Bu ecnebi efendiler! Hükümetin mantikiyle gûya demiryolu inşaatını Türk'lere öğretmek için getirildikleri ve imtiyaz verildiği bahanesiyle maskelenmiştir.

Halbuki mühendis mektebimizin yetiştirdiği pek kıymetli evsaftaki fen adamları; evvelce Şam'dan Mekke'ye kadar 1.100 kilometrelük demiryolunu devlet bütçesine bir para bile yük olmadan, ruhunda nuru iman taşıyanların iâne ve bağışlarıyla gölgdede 56 dereceyi hararette kum çölünde şimendiferleri yapmış büyük kabiliyetli ve dürüst, fâziletli şahsiyetler mevcut idi.

Bu kıymetler memlekette mevcutken, ecnebi mütehassislara hiçbir vechile lüzum ve zaruret yok iken, maksadı mahsusla imtiyazlar vermeniz ne ile kâbili teliftir?

İsveç şirketinin imtiyaznamesi gereğince % 9 faiz ve % 3 komisyon inşaat vadelerine göre resulmale zammedilek mukavelenin imzası esnasında işe başlamadan bonolar alelacele hazinece tanzim ettirilmiş Stockholm'da İsveç bankasına teslim edilmiştir.

Her sene yapılması takarrür eden işlerin noksân miktarı üzerinden hazine lehine şirketin % 4 faiz yürütüleceği ne nazaran bonolarda resulmale zam ve ilâve olunan hazine aleyhine % 12 den şirketin bu % 4 ü çıkarıldıkten sonra bakiye kalan % 8 miktarı üstelik (Al şu bonoyu, iyi sakla) diye verilmiş, dünyanın hiçbir geri memleketinde bile, emsaline tesadüf edilmemiş bir lütfu âtifetten başka bir şey değildir.

Hicaz hattının inşaat elemanlarından birçok fen erbaâsı ve iş adamları durup dururken bunların hiç sayılmasına te denir?

Şimendifer inşaatının temiz ve muktedir elemanları

dan olan ve bilâhare Sivas - Erzurum ve Çetinkaya - Malatya hattı müteahhitliğimizin inşaat müdürü bulunan Tatar İzzet Beyle bu şirketin baştan sonuna kadar memleket zararına olan ve 20 milyon dolardan fazla; yanı bugünkü serbest dövizle yüz yirmi milyon lirayı geçen meblâğ milletimizin kanından, ilginden harice akmasına sebep olan bu aldanışın açıklı vaziyetini karşılıklı tetkik ve tahlile çalışırken (Ya İzzet Bey demek ki aldanmışız) sualinize (Maateesüf evet paşam) demesiyle menkubiyeti iki-bucuk sene sürmüştü.

Ben bu muhterem fen adamının elinden tuttum. Hülâsayı hayatı-namus ve istikametten ibaret olan bu temiz insan herkes gibi ihtiyaç ve zaruretin pençesinden nisbeten yakasını kurtarmış oldu.

Bu ecenebilere aldanmaktan acaba ne gibi bir zevk duyuyordu? Bu firmadan Bozhöyük Mebusu Çolak İbrahim'in 1.034.000 lira komisyon aldığıni Ulus Gazetesi bile açıklamıştır.

Bu hal bugün/bile devam etmektedir. Yeşilköy tayyare meydanı bir Amerikan firmasına eski Münakalât Vekili Sükrü Koçak'ın zamanında buna benzer birer mukavele ile imtiyazı verilmiştir. Bu iş bilâhare Nafiaya devredilmiş bu firmânanın mühendisleri ve iş başları 2,5 sene kadar hiçbir iş yapmadan günde 200 - 300 lira arasında ücretleri hâzneden verilerek 13,5 milyon lira tahsisat bitmiş ve son günlerde istimlâklar yapılarak âzami mesai neticesinde; 576.000 metre mikâp hafriyat ve imlâ yapılmıştır. Metre mikâbi vasatî 38 kuruş hesabıyla ancak 218.000 liralık bir iş yapılmış ve 13.500.000 liralık tahsisat da böylece bitirilmiştir.

Bu şantiyede Türk yüksek mühendislerine günde 20 - 25 lira arasında bir ücret verildiği halde 20 den fazla Amerika'lı mühendis ve iş başlarına hiçbir müsbat iş yapamadıkları halde mukavele mucibince günde 200 - 300 lira veril-

miştir. Halbuki Amerika'lılara bir para sarfetmeden ve 5 sene sonra bana iade edilmek ve senede vergi ve masraflara karşılık olmak üzere senede 100.000 lira bir icar dahi vermeyi 1944 senesinde Amerika'lılarla tasarlanan mukavlemizi akım bırakmak için sanki o civarda düz bir tarla yokmuş gibi Yeşilköy tayyare meydanımı işgal ettirdiniz ve bir sene evvel de Yeşilköy Hava Yolları tayyare meydanına gelerek (Nuri Demirağ ne yapıyor?) sualinize (Arasıra uçuyor) cevabına karşı (Almalı! Almalı!) demeniz üzerine tayyare meydanımı, fabrika, hangar, Gök Okulu, Tank Tâmirhanem ve sair müstemilâtüm yok bahasına istimlâk edilmiştir.

İnsanî meziyetleri

Nuri Demirağ'ın siyasi faaliyetine geçmeden evvel onun insanî meziyet ve vasıfları hakkında malumat sahibi olmamız faydalı olur kanaatindeyim.

Buraya kadar gördüğümüz çocukluk devresi ve iş hayatı sırasında olduğu gibi, siyasi hayatında da Nuri Demirağ'ı daima inanışları ve hasletleri ile başbaşa kalmış bulacağız

Nuri Demirağ daima misafir açıları. İşte sofrasında bir grup

Ona sorarsanız, yapmak istediklerimin devede kulağı olmakla beraber, bugüne kadar ne başardımsa bunu prensip ve an'anelerimé sadık kalmama borçluyum, der.

Filhakika Nuri Beyin hayatımda ámir mevkii işgal eden faktörün bir takım prensipleri kendisine şiar edinmesi ve onlara ne pahasına olsun sadık kalması olduğu muhakkaktır. Nuri Bey hayatımda bir tek defa olsun yalan söylememiş ve bulaşık işleré el uzatmamış bir kimsedir, yalançıdan da fena halde nefret eder. Alkol kullanmamıştır, sigara da kara listesi arasında yer alan nesnedendir, cinsî zevkler kumar vesaire gibi eğlence oyunları onun hiçbir zaman itibar etmediği şeylerdir. Bu saydığımız işlerin bir tanesini dahi irtikâp etmek onca affı gayrikabil bir suç işlemek demektir.

Bu yüksek meziyetlere nasıl sahip olduğunu anlamak için Nuri'nin çocukluk devrelerine gitmek ve onun yetişme tarzını görmek icabeder.

Şu küçük misali beraber okuyalım : «Nuri henüz 4 yaşında idi. Evlerinin kapısı önünde gözüne ilişen bir iskambil kâğıdı hoşuna gitmiş ve onu yerden almıştır. Bunu gören annesi, kâğıdı hemen çocuğun elinden düşürdü; buz gibi soğuk su ile elini, ağını, yüzünü iyice bir yıkadıktan ve iskambilin ateşe attıktan sonra kâğıda dokunmakla elini, ağını, yüzünü ve hattâ ruhunu kirlettigini telkin etmiş, kâğıttan gelebilecek fenalıkları anlatmaya koyulmuştur.

Bu hâdise Nuri'nin dimağında yer etmiş ve o gün bugün elini bile iskambil kâğıdına sùrmemiştir. Bu annesinin terbiye sistemini basit bir şekilde izah eden güzel bir misâldir. Bugünkü sağlam karakteri üzerinde bu ve buna benzer hâdiselerin müessir olduğu muhakkaktır.

İrade kuvveti

Günah işlemek ekseriya işlememekten daha kolaydır. Bu itibarla Nuri kuvvetli bir iradeye sahip olmasa idi günah

sayıdiği nice yasakları bozmaktan kendini kolay kolay alamazdı. Fakat onda kuvvetli terbiye nefis ve sağlam bir irade olduğunu şu hikaye bizzat isbat eder.

İstanbul'daki ilk memuriyet günlerinde Hasköy Malmüdürlüğü refakatinde çalıştığı sıralarda, bir ayın sonuna kadar iktisat ettiği parayı valdesine göndermişti. Cebinde sadece otuz para kalmıştı. Ertesi Perşembe günü ayaþa olduğu için maaş alacaktı, bu itibarla parasız kalma tehlikesi yoktu. Fakat aksilik bu ya, Malmüdürlü bir iş takibi için sabah sabah Beyoğlu muhasebeciliğine gitmiş ve işini bitiremediğinden akşamda kadar avdet etmemiştir. O sıralarda hafıta tatili Cuma günleri yapılmakta olduğundan bu hâdise genç Nuri'nin Cumartesine kadar meteliksiz kalmasına ve böylece de 48 saatlik bir açlık çekmesine yol açtı.

Böyle bir durum karşısında Nuri'ya ağılığı kabul edecek veya bir ahbabından birkaç kurus borç alarak maaş gününe kadar idare edecekliği. Halbuki gururu onu para istemekten, iradesi de ağığa yenilmekten menetmiştir.

Bu Nuri'nin nefsinde tatbik etmece olduğu tahammül terbiyesinin çok canlı bir misâlidir.

Nuri zamanla aynı dairede arkadaşlarının ámiri olunca, onlara bu garip hâdiseyi anlatmış ve herkesi hatırlar içinde bırakmıştır.

Muhtaçlara yardım

1938 yılında Erzincan'ı tamamen tâhrip eden zelzelo vukubulduğu tarihte o Ankara'da idi. İlk işi telefona sarılıp evde kendisine ve çocuklarına ait ne kadar giyecek eşyası varsa hepsini istetmek oldu. Daha sonra İstanbul'daki adamlarına «Ben Erzincan'a gidiyorum, siz de yiyecek, giyecek eşyası ve ilaç temin edip hemen bana gelin.» diye emir verdi.

Nuri Demirağ'ın yardım malzemesi Erzincan'a ilk yâşen yârdımdı. O tarihte ancak bir devletin kaldıracağı ağır

masraflara katlanarak bu ilk yardım sayesinde 40.000 kişinin canının kurtulmasına sebep oldu.

Enkaz arasında adamlarını bizzat çalıştırılmış ve günlerse uykusuz kalmıştı. Zelzelenin 7'nci günü kendisine ha-

Hamiyetli Nuri Demirağ'ın yardım elini uzattığı başka bir kalabalık Türk köylü ailesi

va temin eden bir soba borusu sayesinde canlı kalmış bir mütekaiid miralay, yarı çıplak toprak altından çıkarılınca Nuri Demirağ, ona da sırtında kalan tek elbiselerini verdi ve kendisi yanındaki süvari elbisesi ile avdetine kadar idare etti.

NURI DEMİRAĞ'IN SIYASİ HAYATI

Nuri Demirağ'ın siyasi hayatına bir başlangıç noktası tayin etmek güçtür. Kendini bildiği gündenberi tek gayesi ammeye hizmet olan bir kimseyin hayatının her devresinde siyasetle ilişiği olabileceği iddia edilebilir. Bununla beraber Nuri Demirağ'a sadece bu yönden olsa bile bir siyaset adamı olarak bakmak da kabil değildir.

Kendi tâbirince «Mfnare gibi doğru» olan bir insan siyaset adamı olamaz. Siyasi hayatı âdet haline gelmiş bulunan kaypak ve suppleks hareket tarzlarına Nuri Demirağ'ın ayak uydurması cidden imkânsızdır. Bu kitabı okuyan her okuyucunun da kahramanımızı tanıdıktan sonra bize hak vereceğine eminiz.

İstanbul Maliye Şubeler Müdürlüğü gibi pek genç yaşıta elde ettiği ve ilerisi son derece parlak bir mevkii, sadece millî izzetinefsini korumak için bir dakikada tepecek kadar vakur ve gene İstanbul'da bir yandan işgal ordularının bir yandan da ekalliyet anasının yarattığı tedhiş havası içinde «Türküm» demenin bile tehlikeli olduğu bir sırada imaline başladığı sigara kâğıdına «Türk Zaferi» adını verecek kadar medeni cesaret sahibi olan Nuri Demirağ, bu vatandaşın yetişirdiği ender evlâtlardandır.

Memleketi ticari ve sınai sahada kalkındırmak onun başlıca gayesi idi? Buna muvaffak olmak için tuttuğu ve daima meşru olduğu kadar herhangi şahsi bir menfaat gütüylen yolunda zamanla siyasi dikenler bitmese idi onu bugün hâlâ «kazması omuzunda, çekici elinde» kendi eseri olan Umran bölgeleri etrafında vakarla dolaşır ve didinibulacaktı.

Nuri Demirağ'ın siyasi hayatı atılış tarzı da karakterine has bir cesaret nümunesidir.

Sakim bir devletçilik sistemi içinde, memleketinin gerek iktisadi gerekse sınai sahada ilerlemesine imkân olmadığını anladığı anda, tek parti idaresinin fikir hürriyeti takyidatını da hiçe sayarak zamanın Devlet Reisini kimseyin cesaret edemeyeceği bir sarahat ve cesaretle tenkide koymuldu. Devletçiliği şiddetli bir lisanla yerdî ve memleketi kalkındırmmanın tek çaresinin liberal bir iktisadi nizam olduğunu haykırdı, tahakkukunu ısrarla istedî.

Görüyoruz ki Nuri Demirağ siyasi mücadeleşini sadece iktisadi ve sınai kalkınma dâvasına destek olsun diye açmış

Siyasi hayatı atılıktan sonra cesaretle söz söyleyen Demirağ
mtsli konuşmalarından birinde

tir. Bu itibarla ona daha ziyade bir «iktisat siyasetçisi» «economic politician» diyebiliceğiz. Bu tip siyasi bir mücadelenin gayesi sandalye sahibi olmaktan ziyade milletin kalkınmasını ve refahını temindir.

Nuri Demirağ'ın bâni olduğu «Millî Kalkınma Parti-

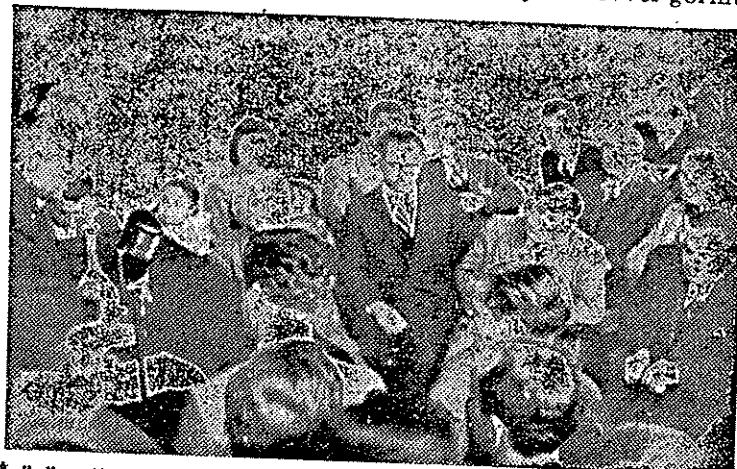
si» ne bu adı vermesi de zaten iddiamiza kâfi derecede bir delil teşkil eder.

Partinin resmi muamelesi 26/8/1945 te ikmal edilmiş olmakla beraber, Nuri Demirağ «artık yeter» sayhası ile 6/7/1945 te ortaya atılmış ve bir siyasi parti kurma teşebbüsüne fiilen o tarihte geçilmiştir.

Böylece Nuri Demirağ sadece memleketin iktisadi kalınmasına değil, siyasi hayatı tek partili rejimi yıkma içinde de bir öncü ve liderdir.

Şimdi daha açık bir şekilde anlaşılan bir hakikat vardır: «İktisadi ve sınai sahada kalkınmamış milletler, siyasi bütünlüklerini de sağlayamazlar».

Nuri Demirağ işte bu hakikati uzun yıllar evvel görmüş

İnönü rejiminin en ağır bir devresinde gidişatı cesaretle tenkîd eden
Nuri Demirağ ve bu konuşmayı endişe ile dinleyen Vali Lütfi Kırdar
bir kimsedir. Ferdinand, devletin kuvvet kaynağı olduğunu dai-
ma haykırmış, ferdî teşebbüsün bu memleketi kurtaracak
yegane çare olduğunu herkese anlatımıya çalışmıştır. Aynı
şekilde de liberalizmin tam tersi olan komünizmin biaman
düsmâni olmuştur.

Millî Kalkınma Partisinin 38 maddeden ibaret olan ni-
zamnamesi Nuri Demirağ'ın gayesine ne derece sadık bir
idealiste olduğunun başka bir misalidir. Bunu hep heraber
okumakta fayda vardır sanırız:

Millî Kalkınma Partisi
Nizannamesi

Cihan huzurunda, tarihin kaydettiği devirlerdenberi adalet temsili olarak hâkim yaşamış milletimizin, azametli tarihinden kuvvet alarak bizlere emanet ettikleri an'anelere sadakat ve hürmet göstererek zamanın ihtiyaçlarına göre terakki ve inkişaf yolunda millîtimizin lâyık olduğu mevki ve refahını ahlâken ve iktisaden büyük bir kuvvet haline getmesini temin maksadiyle, Anayasa hükümlerine göre (MİLLETİ KALKINMA) ünvanıyla bir parti teşkil ettik. Başarılmasını hedef ittihaz ettiğimiz hususat aşağıda gösterilmiştir:

Madde 1 — Medenî haklarına sahip, yirmi iki yaşını bitiren, Partinin program ve nizamnamesini kabul eden her Türk vatandaşsı üye olmak hakkını istiyebilir. Ancak, bular arasında az zamanda muhtelif kanaatlere bürünerek mütereddi ruhî hâlet taşıyanlar, sözü ile işi arasında tezad bulunanlar, umdelerimize aykırı ve memleket zararına yabanıclar âmaline hizmet edenler, halk arasında kötü nam ve şöhretle tanınanlar, memuriyet vazifelerini suiistimal edenlerle hemhal olup iştirak ve delâlet suretiyle menfaat temin etmek zanni altında bulunanlar haysiyet divanı huzurunda nefşini tebriye etmedikçe partiye alınamazlar. Partiye dahil olup da yukarıda yazılı halleri irtikâp edenlerle partinin nüfuzunu suiistimal etmeye çalışanlar, makamlarda bulunan zevata karşı mutababıs ve riyakârane hareketle benliklerini hasis menfaatlerine feda edenler, Türk tarihinin kudsiyetine ihanette bulunanlar, parti aleyhine hakikate uymış-

- 70 -

yan isnat ve beyanatta bulunanlar, keza haysiyet divâni kârariyle partiden çıkarılırlar.

Madde 2 — Vatanın ve milletin muhafaza ve müdafaa-
sı gibi mukaddes hizmetlerle mükellef bulunan askeri men-
suplar, adaleti tevzie memur hâkimler, halkın umuru mu-
melâtini ve emniyetini hâdim bulunan bilcümle devlet me-
murlarının, herhangi parti mevkii iktidara gelirse gelsin
müstakullen vazifelerine devam ve bekaları esas olup, em-
niyetle vazifelerinde bitaraf bulunmaları iktiza ettiğinden,
memuriyet esnasında hiçbir memurun partilere kayıt, mün-
tahip ve müntahap olamamaları hususu müdafaa edilecek-
tir.

* Madde 3 — Hükümet şekli : Vicdan, fikir ve yayın hürriyetine istinat eden ve halkın mutlak surette iradesini tecelli ettirmek mânasına gelen Cumhuriyet idaresidir.

Madde 4 — İdare usulünde (tevsiî mezuniyet) esası tekâlif ve müdafaa olunacaktır.

Madde 5 — Bütün seçimler bir dereceli olacaktır.

Madde 6 — Seçimler, partiler tarafından vücude getilecek heyetler marifetiyle yapılacak, Hükümet idare memurları bitaraf olarak yalnız kontrol ve inzibat vazifelerini ifa edeceklerdir. Seçimlerde temsili nisbi usulünün tatbiki istenecektir.

Madde 7 — Kontrol ve inzibat vazifesiyle mükellef olan memurlar, halkın rey (oy) istimalinde bir gûna tesir yapamayacakları gibi, başkalarının fesad karıştırmasına da mânî olacaklardır. Bunların hilâfına hareket eden memurlar hakkında madde tâyiniyle Savcılığa vukubulacak ihbar üzerine, Savcı derhal tahkikata geçerek takibi mucip haller mevcut ise, Memurîn Muhakemât Kanununun lütumu muhakeme formalitelerine tâbi olmaksızın hakkında Cûrmü Mes-

hut Kanunu hükümlerine göre seçime fesat karıştırma nedeninden muhakeme edilmesi talebinde bulunulacaktır.

Madde 8 — Cumhurbaşkanı altinci maddede beyan olunan seçim hey'etleri marifetyle, yurtda seçmek hakkını hara bütün vatandaşlar tarafından beş sene müddetle seçilecektir.

Madde 9 — Aynı zat üst üste iki defa Cumhurbaşkanı olamayacaktır.

Madde 10 — Teşrii kuvvette âyan meclisi kurulması teklif ve müdafaa olunacaktır. Âyan meclisi, mülga âyan meclisinin vazifeleriyle mükellef, bulunacaktır.

Madde 11 — Âyan meclisi kırk üyeden mürekkep olacaktır. Bunlar Cumhurbaşkanı seçimindeki usul ve şekil dairesinde bütün vatandaşlar tarafından kaydı hayatla vazife görmek üzere seçileceklerdir.

Madde 12 — Âyan meclisinden ölüm, ehliyetini kaybetmek gibi sebeplerle üye adedinin beşte biri noksantalıktıça açılan üyelikler yerine yeniden seçim yapılır.

Madde 13 — Milletvekilleri, yüz bin nüfusta bir olmak üzere keza bir dereceli seçimle dört sene için seçim dairelerince seçilecektir.

Madde 14 — Cumhurbaşkanının ölümü veya ehliyetinin zevalile inhilâl vukuunda, yeni seçim yapılmıncaya kadar âyan başkanı vekâlet edecek, âyan başkanı Cumhurbaşkanlığı için namzet ise ikinci Başkan veya vekilleri bu vazifeyi yapacaktır.

Madde 15 — Makam ve memuriyet kuvvetlerini millet zararına suistimal ederek âmmenin hukukunu ihlâl ve el altından başka şahıslarla gizli ortak olarak ve tavassut ettirerek hasis menfaatler temin edenler ve böylelikle ahlâki umumiyyenin bozulmasına sebebiyet verenler, hangi devirde olsun bu fiillerinden müruru zaman ve umumi af gibi

musaadelerden istifade ettirilmiyerek, suçları âmme dâvası şeklinde takip ve hükme bağlanacaktır. Milletin nezaheti namına bu gibilerin gayrimeşru malları müsadere edilmekle beraber medeni haklardan mahrum edilecek ve kara listeye geçirilmesi için kanun teklif edilecektir. Kara listeye isimleri dahil olanlar olmuş olsalar bile halefleri ve mirasçıları gibi yerlerine geçenler tevarüs ettikleri bu gibi gayrimeşru malları hazineye devretmekte temerrüt gösterirlerse kendilerinin de aynı cezaya çarptırılmalrı hakkında kanun konulmasına çalışılacaktır.

Madde 16 — Belediye üye ve başkanlarının mahallince ve serbestçe seçilmesi ve idare memurları ile Belediye başkanlıklarının bir zat uhdesinde toplanmıyarak müstakilen vazifelerinde çalışmaları partimizin arzularındandır.

Madde 17 — Lisanın bugünkü halini değiştirmeyi düşündürken zamanın tabii şekildeki seyrine tâbi tutmak gerektir. Bir asır evvelki ifadei meramla bugünkü arasında görülen fark hissedilmeden, tedricî tekâmülle ve hiçbir anlaşmazlığa meydan vermeden husule gelmiştir. Yine bu esas dahilinde lisanın tekâmülini temin etmek ve kanuni cebirlerle gâyritabî ve anlaşmazlığa sebep olacak zihniyetlerden içtinap etmek hususu üzerinde durulacaktır.

Madde 18 — Öğretmen kitlesine, bütün teşrifatta lâyık oldukları en yüksek mevki temin edilecek, aynı zamanda maddî refah bakımından maiyet düşüncelerinden kurtarılacaktır.

Madde 19 — Maarifde her şey ahlâk ve millî an'ane esasına göre ayarlanacaktır. Öğrencilerin kabiliyeti gözönünde bulundurularak her gencin tahsiline, kabiliyetlerine göre isitikamet verilecektir.

Madde 20 — Tahsilde ihtisas orta okuldan sonra başlıyacak ve lise kısmına ait lüzumlu bilgiler meslek dersleriyle

birlikte okutturulacaktır. Küçük sanayie ait meslekler ilk tâhsilden sonra başlayacak, bu küçük san'atlar hususunda istihsal muntakalarına göre meslek okulları açılacaktır.

Madde 21 — Türk gençliği küçük yaştan itibaren münhasırın vatan müdafası için en mühim askerlige hazırlık sporlarıyle meşgul edilecek, hayat mücadeleinde kendisine lazımlı olan, en son sistem ve motorize teknığın bünyesine uygun, eğlence haline getirilmiş talimlerle yetiştilerecektir.

Madde 22 — Adliyede istinaf teşkilâti ihya olunacaktır.

Madde 23 — Hâkimler azil ve arzuları hilâfına naklounamazlar ve hiçbir tesire tâbi tutulamazlar. Kanaat ve içtihatlarından dolayı mes'ul olamazlar. Kanunî zühulleri, ancak kanunu mahsusuna göre muhtelîf derecedeki mahkemeler tarafından İslâh olunur. Umumi vazifelerde ve adaleti takipte hiçbir fevkâlâde mahkeme kurulmayıp, bütün işler âdi mahkemelerde rüyet ve intâq olunacaktır.

Madde 24 — Hâkimlerin lâyık oldukları mertebede refahı temin olunacaktır.

Madde 25 — Devlet teşkilâti taklitler üzerine kurulma-yip hakiki ihtiyaçlara göre bina olunacak, adama göre iş değil, işe göre adam kaidesi tatbik ile devlet umumi kadrosu İslâh edilecektir. Kirtasiyecilik kaldırılarak halkın işi çabuk görülecek, işleri geciktiren ve karıştıranlar ehil değilse sınıf ve rütbesi tenzil edilecek veya işine son verilecektir. Kasıtlı mahsusla yapılmışsa şiddetle cezalandırılacaktır.

Madde 26 — Devlet işlerinde kanunların tatbiki, şahsi masuniyetin temini ve âmme hizmetlerinin ifası hususunda memurlardan evvelâ ahlâk, sonra vazife düsturunu benimseleri, hâdim sıfatıyla, derecesine göre şefkat, tevazu ve merhametle hareket etmeleri istenecek, bu sıfatlar memur vasıflarında esaslı bir umde olarak aranacaktır.

Madde 27 — İktisadi sahada insanların ulaştığı merhaleye varmak hususunda medenî dünyaya ayak uydurmak başlıca umdelerimizdenidir. Bunun tahakkuku için ferdi hâkimiyet tesiriyle uyuşturulan bütün kabiliyet ve enerjiyi harekete getirip az ve yavaşla iktifa edilmiyerek çok çabuk ve iyi iş yapmak prensibimiz olacak, istihsalatta umumi ihtiyacımızı temin ile beraber beşeriye de hizmet etmek hulusunu da gözonünde tutacağız.

Madde 28 — Sanayi ve ticarette rekabet esası hâkimdir. Her millet metaini cihan yâyasasına sağlam ve ucuz çi-karmak için rekabet ederken bu suretle hareket etmeyip kanunu cebirle ve menfi teşekkürlerle refah yerine izzîrap verici zihniyet ve hareketlerden ikitinap ile ilmi kaidelerle hareket edeceğiz. Paramızı kıymetlendirmek suretiyle boluk ve ucuzluk teminine çalışacağız.

Madde 29 — Orman, maden ve fabrikaları, münakâlat, ziraat ve emsali işleri müterakki milletlerde olduğu gibi halâ terkedip şahsi teşebbûse geniş ölçüde yer vermek, şirketler vücude getirmek ve bunlar vasıtâsıyla müstehlikleri müsahîl kılmak ve Hükümetin kontrol ve mes'uliyeti altında çalıştırarak fazla istihsal yapmak zihniyetini hâkim kılmaya çalışacağız.

Madde 30 — Bir memleketi; ziraati aç, sanayii çiplak bırakmaz. Ancak ve ancak madenleri zengin eder. Çok zengin olan yeraltı hazinelerimizin mükemmel ve modern tesisatla, tam verimli bir hale konmasına partimiz bütün varlığıyle çalışacaktır.

Madde 31 — Devlet; bütün istihsal sahasında hüsne misal teşkil edecek yalnız nümuneler vücude getirip daha iyi-sini millete yaptırmaya delâlet etmek suretiyle faydalana-caktır.

Madde 32 — Memleketimizin geniş toprağı nüfusumuzun birkaç misini yaşatacak kabiliyettedir. Bu işde iskân kaideleri gözönünde tutularak, devlete ait münbit ve boş araziyi İslâh, bataklıkları kurutmak ve Ziraat Bankası sermayesiyle mümkün olduğu kadar köyler tesis etmek, miniklerin kabiliyetine göre istihsale elverişli maddeleri hazırlayıp kesif nüfuslu yerlerden muhtaç olanları arzularıyla bu gibi yerlere iskân ederek istihsalâti artırmak, bu iskân olunanlardan bankanın sarfîyatını taksitle telâfi etmek en mühim gayelerimizdendir.

Madde 33 — Tasavvurlarımızın başında gelen ve istihsalâtimizda başlıca âmil olan arazi sulama keyfiyetine ehemmiyet verilecek, akar sulardan gerek bu suretle ve gerekse kuvveti muharrike tedariki suretiyle âzami istifade teminine gayret olunacaktır.

Madde 34 — Mümkin olan bütün tedbirleri alarak millî sağlığı, iktisadi kalkınmayı ve nüfusun artıp gürbüzleşmesini temin içi Hükümetin rehberliğiyle millet elele verecek bütün gayretlerini bir araya toplayacak, geniş ölçüde imar işine girebilecek, çalışabilecek bütün kafa ve kolların randumanından âzami istifade edilmek suretiyle aç, çiplak işsiz kimse bırakılmayacak, şahısların sefahatine ve milletin emaneti olan şahsi servetlerin israf edilmesine kat'iyen meydan verilmeyecektir.

Madde 35 — Tekârifte esas, varlık nisbetlerine göre vergiye tabi tutmaktadır. Mevcut vergi vaziyetleri de yeniden gözden geçirilecek, mükellefleri sarsımıyacak surette kudret ve servetle mütenasip mali kanunlar ihdasına ve bütçe sisteminde değişiklik yapılmasına çalışılacaktır.

Madde 36 — Sanayi, müesssesat, maden ve orman işletmelerinde ve bütün iktisadi sahalarda işçilerin mesailerinde temin ettiği âzami verime karşılık, onları terfih edebilmek

için en mütekâmil dünya işçi teşkilleri nümune ittihaz edilecek hakları teminat altına alınacaktır. Resmi tatil günlerinde işçi yevmiyelerinin, çalışıkları günler gibi verilmesi istenilecektir.

Madde 37 — Büyük teşebbüslerde, şahsi mesai, iş bargında gösterilen şahsi meziyet ve kabiliyet gözönünde tutularak, teşebbüse konan sermayeye ait verim ve amortismanlarla fabrika ve tesislerin tevsiîne ve müteşebbisin hayatı hususiyesine kifayet edecek miktarda bir kazanç mahfuz kalmak şartıyla, hudutsuz servete mâni olmak maksâdiyle mütebaki safi kâr üzerinden devletin menâfi umumiye hissesi olarak hal ve vaziyetin icabettirdiği miktarda vergi alınması hususu kabul olunacaktır.

Madde 38 — Yukarıda yazılı mevaddan kanunlarımıza mevcut olmalarının ikmali, tadili icabeden hükümlerin değiştirilmesi suretiyle kanunlar yapılması baş aracımızdır.

Nuri Demirag'ın bir siyasi parti kurmuş olmasına rağmen bu işte de muvaffak olmadığını iddia eden bir zümre vardır. Bu acaip iddia ile acaba kasdedilen nedir? Sayet Nuri Demirag'ın bir cumhurreisi olamadığı, partisini başvekilliğe yükselecek bir merdiven yapamadığı anlatılmak isteyiyorsa, buna verilecek cevap tektir: «Onun istediği bu doğıldı ki».

Bana kalırsa Nuri Demirag siyasi hayatı atılmakla ideline ve milletine büyük çapta faydalara sağladı. Hattâ daha da ileriye giderek emelini yüzde yüz tahakkuk ettirdi, diyecğim.

Bunu iddia edebilmek için şüphe yok ki her şeyden evvel Nuri Demirag'ı iyi tanımak, onun gaye ve ideallerinin derinlerine inebilmek lâzımdır. Meselâ memlekette arzuladığı millî kalkınmanın tek yolunu liberalizmde bulan bir

kimse, elbet de bunun tahakkukunu ister ve çarelerini arar. İşte Nuri Demirağ da ancak devletçiliğin yıkılması ile kurulması mümkün olacak bu sistemi arama yolunda tek parti idaresine bayrak açtı ve arkasında başka vatan evlâtlarının, ayrı ayrı olsa da, mücadeleye katılmalarına zemin hazırladı.

1945 ten bu yana vukubulan hâdiselerin panaromasına bir göz atacak olursak Nuri Beyin gayesine ulaşmış, mes'ut bir şahsiyet olduğunu müşahede ederiz.

1. Tek parti rejimi yıkıldı.
2. Devletçiliğe simsiği sarılmış ve şahısların muvaffakiyetlerini hükümetlere gaile saymış sakim zihniyetli C.H.P. iktidarı devrildi.
3. İdareyi ele alan D.P. Hükümeti liberalizmi ihdas etti ve ferdi/teşebbüse mütemayil bazı işler yaptı.

Bu son maddede yapılanların daha da ileriye götürüleceği vaadi bizzat Demirağ'ı milletvekilliğini kabule teşvik eden tek sebep olarak kabul etmek lâzımdır.

İşlerin bundan sonra seyrini değiştirmiş olması ile Nuri Demirağ'ın şahsiyeti arasında herhangi bir köprü kurmağa imkân yoktur. Kitabımızın mevzuu içine giremiyeceğinden bugünün gidişatını da burada ele almayı yersiz buluruz.

Birçok kimseler Nuri Demirağ'ın Millî Kalkınma Partisi lideri olarak D.P. listesinde müstakil bir milletvekili halinde Meclise girmesini «bir menfaat politikası» olarak vasiflândırırlar. Öyleyse sorarız, Nuri Demirağ 4 yıllık milletvekilliği devresinin sonuna gelmiş bulunmaktadır, bu gülünç iddianın sahipleri bu zat tarafından sağlanmış bir tek şahsi menfaat gösterebilirler mi ?

Aksine Nuri Demirağ Meclise girdikten bir müddet sonra kendisine verilen vaadlerin tutulmadığını görerek hemen

muhalefete geçmiş ve bizzat listesi içinde Meclise geldiği D.P. İktidarı ile şiddetli bir mücadeleye girişmiştir.

Bundan başka Nuri Demirağ'ın bir fert olarak son yıllarda maruz kaldığı bir yığın haksız muamele onun milletvekilliği devresine rastlar.

O halde Nuri Demirağ'ı Meclise, hem de Demokrat Parti şimendiferine binerek, girmeğe ikna eden vaadler nedir? Bu sualimize mamaileyhin 1954 seçim kampanyasında Sivas'lilara hitaben gönderdiği ve yegâne seçim propagandaşını teşkil eden seçim beyannamesi verecektir.

Nuri Demirağ'ın Sivas'lilara Seçim Beyannamesi

Aziz hemşehrilerim,

İktidar Partisi Sayın Liderleri hiçbir vakit hatırlı hayalinden geçmeyen mebusluk için «Millî Kalkınma Partisi» Lideri olarak listelerinde müstakil namzetliğimi kabul etmemi istediler. Ayrıca kıymetli hemşehrilerim de bunu kabul etmemi ve kendilerinin vekili olarak Mecliste bulunma yüzlerce mektup ve telgrafla talep ettiler. Bu umumî arzu beni bu mukaddes vazife için namzetliğimi koymaya sevkettiştir.

Evvelki sene Amerika dönüşümde (Amerika Seyahati İntibâları ve Türk Milletine Beyanname) broşürümde İktidardan yapılmasını istediklerimizden: Antidemokratik kanunların lâğvi, yerine demokratik kanunların ikamesi, Anayasâ tadilâtı, Âyan Meclisi teşkili, İstinaf Mahkemeleri teşkilâti, Sanayicilerden doğrudan doğruya alınan imalât müamele vergisinin kaldırılması, Mülga Teşviki Sanayi Kanunu'nun bugünkü şartlara göre tâdili ile yürürlüğe konulması, Devletçiliğin kaldırılması, Şâhsî teşebbüsç genîs ölçüde yer verilmesi hususları üzerinde fikir birliğine ve mutabakata vardılmıştır.

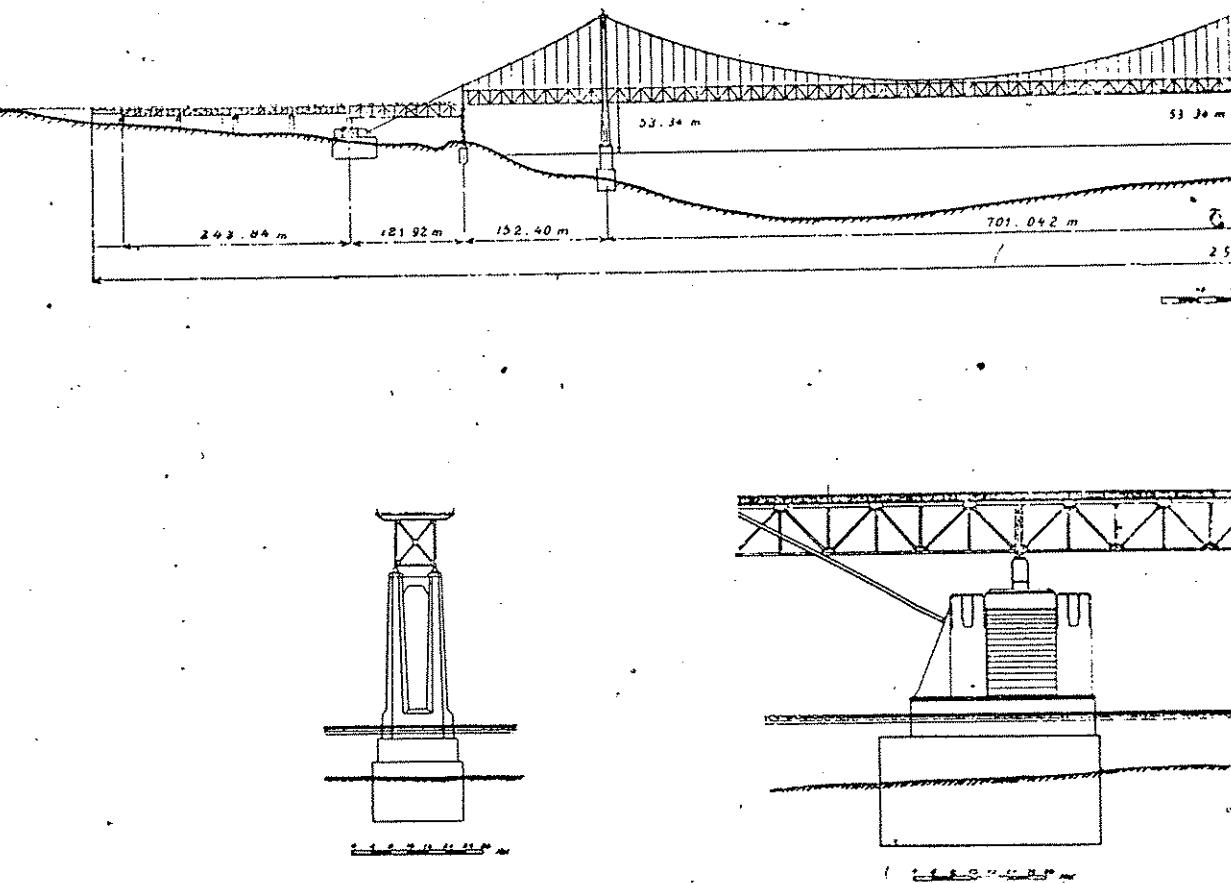
Aziz hemşehrilerim,

Huzurunuzda dikkatinizi bir an için, yakın maziye gitmek istiyorum. Aziz yurdumuzun imarı yolunda faydalı ola-

bütün gayesi ile faaliyete geçtiğim zaman İç Asya, İç Afrika sefaleti içerisinde ömür süren binbir çeşit mahrumiyet içinde aç, çiplak ve perişan bir halde inliyen işçimizi, çiftçi-mizi, fakir halkımızı bu ıztıraptan kurtarmak ve onları insan gibi yaşamak seviyesine ulaştmak imkânlarını aramaya koyulmuştum. 25 yıldanberi yurt içinde ve müteaddit defalar Rusya'dan tutunuz Avrupa ve Şimal memleketlerinde olduğu gibi İngiltere'ye, Amerika'ya ve Kanada'ya da her branşa beraberimde götürdüğüm mütehassislerla seyahatler tertip ederek etüdler yaptım ve yaptırdım. Netice şuna vassıl oldum ki Komünistlik sefalet muhitlerinde neşvünuma buluyor. Onun tek galibi iktisadi kalkınmadır. Ve hudsuz servete mânî olan liberalizmdir. Münferit kanaat ve hareketlerimin uzun seneler iktidarın verdiği gurur ve militârîzmin tahakkümü karşısında tesiri pek zayıf kaldı. Hatta o devrin Devlet Reisiğini uzun müddet temsil eden, bugün de içi şahsi ihtiwas, kinle alûde olan zat memleket ve millet hayrina tahakkuk ettirmek istedigim bu hâlisane ve kurtarıcı düşüncelerime karşı «Şahısların muvaffakiyeti Hükümetin başına gâileler açması ihtimalî olduğu için hususî teşebbüslerin baltalanması ve körletilmesi lazımdır.» mukabelesinde bulundu.

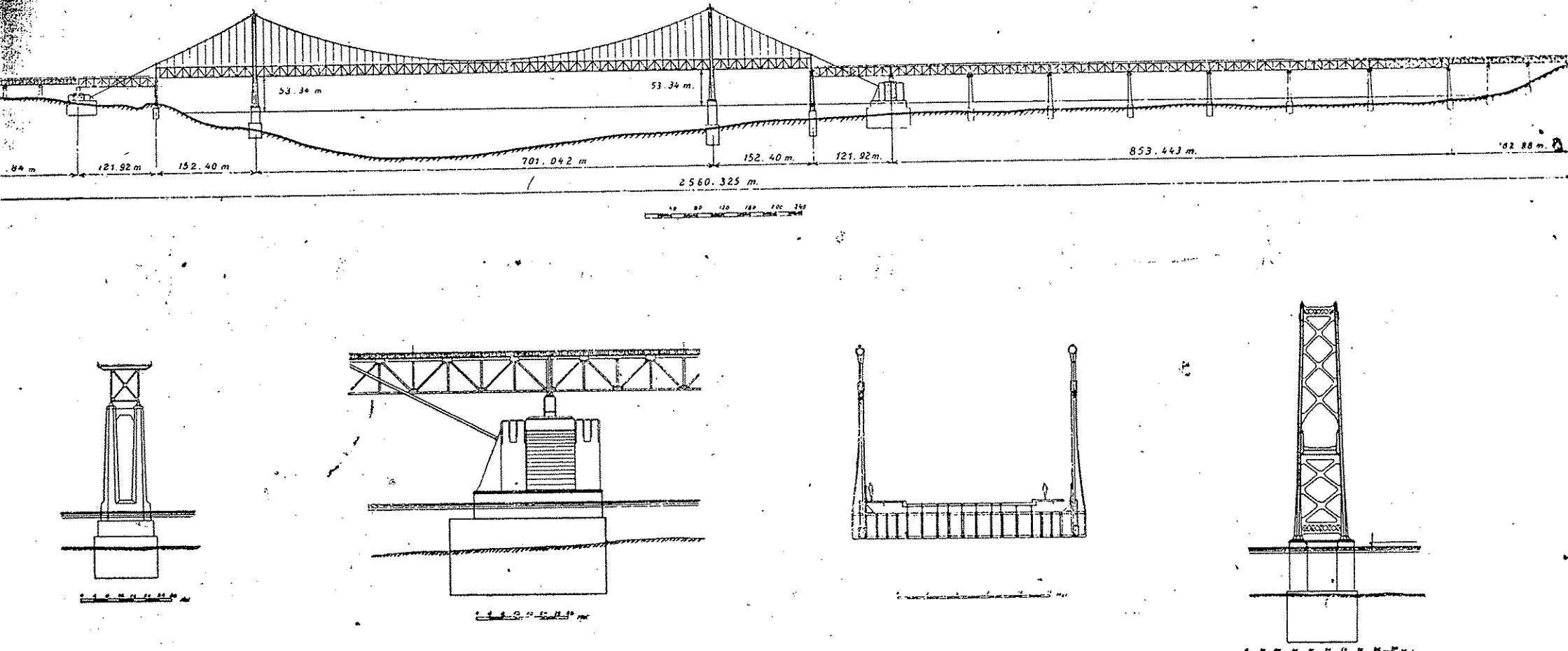
Muhterem hemşehrilerim,

Hayatın elemine, kederîte karşı fûtûrsuz kalmak, ağır hâdiselerin acılıklarına karşı koymak aziz Türk Milletinin büyük hasletlerindendir. Bu meziyete sahip olanları hedefine ulaştırmaktan hiçbir kuvvet menedemez: Çekilen sıkıntılar ve üzüntüler usanma mevzuu olsaydı bugünkü demokrasının tahakkukuna ve millet iradesine galebe gelmasına imkân olmazdı. Asıl milletimizin meziyetleri hakkında yabançı bir müşahit olan «Lamartine» in şu cümlelerini zikretmemen gerekiyeyeceğim: (Türkler; bir ırk ve bir millet olmak haysiyetile, yeryüzünün en şerefli insanlarıdır. Seçiyeleri pek necip ve yücedir. Şecaatleri bozulmaz bir kudret halindedir. Dini, vatani vazifeleri her bitaraf ruha hürmet ve hayranlık verir. Necabetleri alınlarında ve amelle-rinde yazılıdır. İyi kanunları ve daha münevver hükümetleri olsaydı, dünyanın en birinci milleti olmak hakkını kazanırdı. Bütün sevki tabiileri asilânedir.

Ahırkapı - Salacak arasında yapıla-

Asyayı Avrupaya birlestirecek olan bu muazzam asma köprüünün uzunluğu (1600 metresi deniz üzerinde ve 960 metresi karada olmak üzere) 2560 metre, genişliği 20,73 metre ve (deniz seviyesinden) yüksekliği 53,34 metre olacaktır. Köprüün asma kısmı 701 metredir.

Ahırkapı - Salacak arasında yapılacak asma köprü projesi

Asyayı Avrupaya birleştirecek olan bu muazzam asma köprünün uzunluğu (1600 metresi deniz üzerinde ve 960 metresi karada olmak üzere) 2560 metre, genişliği 20,73 metre ve (deniz seviyesinden) yüksekliği 53,34 metre olacaktır. Köprünün asma kısmı 701 metredir.

The gigantic suspension bridge which was designed to link Asia with Europe would have a length of 2560 meters. A section of the bridge would be extended on ground at a length of 960 meters and the other section of it would be laid on the sea at a length of 1600 meters with a height of 53 m. 34 from sea level. The proper suspended part of the bridge would be extended on a surface of 701 meters.

Veedile yaşıyan duygulu bir millettir. Onların yurdu efendiler diyarı, kahramanlar, şehitler ülkesidir. Bence insanlığıne şeref veren böyle bir milletin düşmanı olmak insanlığın düşmanı olmaktan farksızdır. Böyle bir lekeden Allah beni korusun.)

27 sene huküm süren Halk Partisi Diktatörlüğü asıl, galişkan ve zeki Türk halkını ve bilhassa köylüsünü fakir ve sansatsız bırakan tahakküm zihniyetine sahip bulunmasaydı şimdije kadar medenî milletler seviyesine erişmiş ve buırkı meziyetlerimizle bu medenî seviyeyi fersah fersah aşmış olacaktık.

Vatanın düşmandan tathirinden sonra her cepheden imar ve umranının temini için aynı hamle ve hareketlerle müsterimren aynı yolda devam etmek icap ederken, bu kurtarıcı prensiplerin tamamen aksine olarak sakit İktidar Partisinin aşırı zevk-u sefaya ve mal, mülk, servet iddiharına düşkünlüğünün milletimizi feci vaziyete düşürdüğünü her aklı selim sahibi tasdikte bir an bile tereddüt etmez. Bu milletin efendi ve olgun ruhlu insanları onun aksine hareket edenlerden daha cesur olmasayı bu memlekette terakki ve inşafın tahakkukuna imkân ve ihtimal olamazdı.

Kiymetli hemşehrilerim,

Görüş sahaları dar, dünya terakkiyatının ne demek olduğunu bilmeyenler için devede kulak bile olmamış ufacık ve mahdut eserlerle övünmeleri ve halkı da avutmaları tabii görülmelidir. Hesaplı hareket ettiklerini zanneden ve onunla istihar eyleyen dar kafalar, kurtulmaya, yükselmeye elverişli hiçbir eser vücuda getiremezler. Kurtuluş ve yükselişi ancak kendi varlığına dayanan mülkün, milletin gizli, kapalı hazinelerini verimli, feyizli hale getirmesini, bilen, şahsi menfaatini millet menfaat uğrunda feda eden ruhu idealist, dimağı realist şahsiyetlerde aramalıdır. Biz, tam fikir ve kanaat birliğiyle memleketi saadete götürmek yolunda hiçbir şahsi menfaat gözetmeden çalışacağız.

Bu memlekette hemşehrilerime ve vatandaşlarımı hatalı peşinde koşan bir insan olarak tanıtılmışım. Herkesin bir görüş mesafesi vardır. Onu aşan büyük teşebbüslər evvelâ istihza ve istihfafla, sonra tereddüt ve iştibahla karşılaşır. Emniyet ve itimada ulaşmak için herhalde devlet idare-

simin içinde bulunmak yerinde olur. Maazallah ileriyi görmek hassasından mahrum şahısların ellerine iktidarı tevdi etmek gerilemeyi ve milletin felâkete uğramasını mücip olur. Halkı refah, servet ve saadete götürücek olan yolları bermuat engellemek isteyenlere hemşehrilerim asla meydan vermemelidir.

Muhterem arkadaşlar,

Her şey iktisadi nizam üzerine kurulmuştur. Bir memlekete hariçten sokulan her nevi mamül madde ve eşyalarla temin edilen bolluk, ucuzluk, o memlekete felâket; dahilî imalât ve istihsalâtlâ yerli mamulât rekabetinden doğacak ucuzluk ve bolluk da o memlekete refah ve saadet getirir.

Biz mikroskopla görülebilecek en küçüğünden en büyük ihtiyaç ve müdafaa vasıtalarımızı en son sistem fabrika ve tesislerimizle temin ederek, sanayii geri olan memlekettelerde ihracat yapmağa çalışmalıyız.

İktidat ve Nimmamûl maddeleri memlekete dahilinden olmak üzere ithal malları ticaretiyle meşgul olan her branş mensuplarının bir araya gelerek sermayelerini tüketmemek, feci zarar ve âkibetlere uğramamak üzere, hariçten de muameleded bulundukları firmalarla birlikte Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun hükümlerine göre her nevi fabrika ve tesisleri müştupakan kurmayı ve dolayısıyle memlekete refah teminine çalışmasını sağlamalarını tavsiye ederim.

Şahsan hiçbir ihtiyacı ve ihtiyacı olmamış bir hemşehriniz olarak beşigimin sallandığı memlekettinize ve dolayısıyle yurdumuza hayırlı olacak ve milleti kalkındıracak büyük proje ve planlarım hakkında burada fazla izahatı lüzumsuz addederim.

Yurtseverliği elinde kalkan gibi kullanarak ortaya atan ve güneş ışıklarıyle yılanmış kadar temiz vatan evlatlarına hücum eden sahte kahramanların gaye ve emelleri hâlâ babalarının çiftlikleri zannettikleri idare tarzına ve yegâne ihtaraları alışık oldukları ve hasretini çektilerî makamlara kavuşabilmekten başka bir şey değildir. Şöylediyeceğiz, böyle yapacağınız diyenlere sormanızı tavsiye ederim: «Dün ne yaptınız ki yarın ne yapacaksınız?»

Bu mevâuda Şair Ziya Paşa merhumun şu beytini zikretmeden geçemeyeceğim:

Aynesi iştir kişinin läfa bakılmaz
Şahsin görünür rütbei aklı eserinde

Aziz hemşehrilerimin şunu ve aklı selimine mura-
eaat ediyorum. Memleketin kalkındırılması, refah ve saade-
te eriştilmesi yolundaki engelleri bertaraf etmelerini, rey-
lerini düşünerek istediklerine vermelerini, son pişmanlığım
fayda vermiyeceni, simdiye kadar hiçbir şahsi menfaat
gütmeye nâciz bir Türk evlâdi olarak sizlerden israrla ta-
lep ediyorum.

Cümplenizi saygı ve sevgi ile selâmlarım. Aziz hemşeh-
rilerim.

Nuri DEMİRAĞ

Bu beyannâme hem yukarıdaki sualimize, hem de bu hususta herhangi bir şüphe taşıyan kimselere açık bir cevap-
tar. O tarihte Nuri Demirağ'ı milletvekilliğini kabule ikna
etmiye çalışanlar arasında bizzat Başvekil Adnan Mende-
res'in de bulunduğu zikretmek faydalı olur. Adnan Beyin bu
mevzu etrafında Nuri Demirağ'la yaptığı görüşmede bu is-
teklerin harfiyen yerine getirileceğine dair kat'i söz verdiği-
ni bizzat Nuri Demirağ bize söylemektedir.

Meclisteki mücadeleleri

Nuri Demirağ'ın milletvekilliği kabul sebeplerinin içi-
zünü bu şekilde açıkladıktan sonra bu husustaki menfi id-
dialar kendiliğinden çözülmüş kabul edilebilir. Kaldı ki, Nu-
ri Demirağ'ın Meclis içi çalışmalarına ve 4 yıllık milletve-
killiği esnasında teklif ettiği kanun tasarılarına söyle bir
bakmak bile onun milleti temsil eden bu çatı altına nişin
girdiğini kolayca göstermeye yeter.

Nuri Demirağ memleketicin ilerlemesini nasıl iktisadi
kalkınmada görmüşse, gene memleketi ileri seviyede tutma-
nın yegane yolunun ahlâk ve doğruluk olduğuna inanmıştır.
Türkliğin yüksek meziyetlerini saymakla bitiremiyen La-
martine'in bizler için söylediğini biraz evvel Nuri Beyin
seçim beyannamesinde okuduk.

Evet büyük idealist ve milliyetperver Nuri Demirag dün milleti için bu yüce şeyleri sarfeden Lamartine'in bugün de aynı şeyleri başkalarına söyletebilmesi için her cemiyet arasında mevcut kötü ruhlu ve sütsüz kimseleri mütenebbih edecek kanunların hem de iyi kanunların çıkışını arzuluyor. Meselâ «Makam ve memuriyet kuvvetlerini suoiistimal ederek âmme nizamını ihlâl ve umumi ahlâki bozanlar hakkında cezai müeyyide» istiyen şu teklifine bakalım :

«Makam ve memuriyet kuvvetlerini millet zararına suoiistimal ederek âmmenin hukukunu ihlâl ve el altından başka şahıslarla gizlice ortak olarak ve tavassut ettirerek hasis menfaatler temin edenler, böylelikle ahlâki umumiyenin bozulmasına sebebiyet verenler, hangi devirdé olursa olsun bu füllerinden mûruru zaman ve umumî af gibi müsaadelerden istifade ettirilmiyerek suçları âmme davası şeklinde takip ve müstaceliyetle hükmeye bağlanır. Milletin nezaheti namına bu gibilerin gayrimeşru malları müsadere edilmekle beraber medeni haklardan mahrum edilir ve kara listeye geçirilir. Kara listeye isimleri dahil olanlar olmuş olsalar bile, halefleri ve mirasçıları gibi yerlerine geçenler tevarüs ettikleri gibi gayrimeşru malları hazineye devretmekte temerrûd gösterirlerse kendileri de aynı cezaya çarptırılırlar.

Böyle bir kanun yüksek Meclisten çıkar, istisnasız adalet ve bitarafi ile tatbik sahası bulursa, âmme nizamının terminat altına alınacağı muhakkaktır. Müstaceliyetle müzakere ve kanunlaşmasını teklif eder ve esbabı mucibesini de komisyonlarda ve heyeti umumiyede izah edeceğimi ilâveten arz eylerim.»

9.1.1957 tarih ve Cilt. 16 Meclis zaptından alınan yukarıdaki bu kanun teklifinin müdafası 13 ünevi sahifeden başlayarak aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

«Bir maddelik ve 3 — 4 satırlık olan bu kanun içinde bütün Tîrikiyenin hayatı mevcuttur. Ben sureti katiyede israr ediyorum, bu kanun ne Anayasaya ve ne de iç tüzüğe aykırıdır.

Bilirsiniz ki, Eroin Kanunu vardı, cezası hafifti. Birçok kişi bu ceza hafif olduğu için, kârlı eroin işine devam ettiler. Bu kanun bura ya tekrar geldi, cezası biraz daha şiddetlendi ve eroin kaçakçılığı son derece azaldı. Eroinin târibati, bu vazife ve selâhiyeti suoiistimal edenlerin yanında devede kulak kalır.

Heyeti Umumiye olarak Komisyonun red kararını tasvip edebilirsiniz, selâhiyetiniz vardır, fakat bendeniz israr ediyorum, çünkü vazifeyi memuriyetini suoiistimal edenlerin, âmme hukukunu ihlâl edenlerin, memlekefe yaptıkları fenâlik, mutlak ve mutlak eroinecilikten eseddir. Bu hususu Heyeti Umumiyenin yüksek takdirine arzediyorum.

Kara listeye gelince, bir kimse hukuku medeniyyeden iskat edildi mi bir kere infihaplarda rey veremiyectir, bu bir İkincisi, resmi de avîde, devlet teşelkülerinde ne bir iş alacak ve ne de bir iş takibeblecektir. Bütün bu ağır cezaları düşünen bir kimse her ne surâti olursa olsun bir suoiistimal yapmaz ve yapamaz.

Mürüru zaman, umumî af, âmme işi... Bunların hiçbir kanuna aykırı yeri yoktur.

Muhterem Heyetiniz buna bir care bulmalıdır ve Umumi Heyette mutlaka bu kanun ekmalidir. İstisnasız, adalet ve bitarafi ile bu kanun tatbik edilmelidir. Sayet birine tatbik edilir, diğerine tatbik edilmese kanunun çıkışması faydalı ziyade zarar tevîd eder. Herşey ahlâk üzerine kaimdir.

Bundan çok evvel bir İngiliz geliyor ve İstanbul ticarethanelerini geziyor. Bu meyanda Çarşıyı Kebiri geziyor ve önce bir Yahudinin dükkânından, sonra bir Bumun sonra da bir Türkün dükkânından alışveriş yapıyor. Bunu kafada söylemiyorum, John Dewenport adında ki bir İngiliz'in kitabından okuyorum:

«Bir Yahudiden mal alırsanız istediği parayı 1/4 ündü verin. Bir Ramdan mal alırsanız bedelinin 3 te birini veriniz, sayet Türkten alışveriş ederseniz ne istedi ise onu veriniz. Çünkü Türk yalan söylemez» diyor.

Bu ahlâk bizim elimizden alımmıştır ve dejenere olmuşuzdur. Bu millet tamamen ahlâkî sayesinde temayüz eder. Ahlâksız milletler kâlitân geçirilir. Biz eedadımızdan tevarüs ettiğimiz ahlâk ve fazilete malik olamı. 252 lira sermayem olduğu zaman su kadar bir düükân da oturuyordum. İki metre cephe li idi. Bu kitapları sonradan okudum. (Satış Peşin, Fiyat Maktu, Pazarlık Yok.) levhasını asmıştım. Günde onbin lirâlik alışveriş ederdim ve 250 lira kazanardım.

Bir millet ahlâkî ile yaşı. Cihana hep bu ahlâklılık ve doğruluk sayesinde hâkim olduk. Esasen kanun teklifimin mevzuu da budur. Sayet arkadaşlar bunu reddederse şimdiden kara listeye namzetliklerini koynuñ olurlar.»

Devlet Reisi Celâl Bayar, Başvekil Adnan Menderes ve Meclis Reisi Refîk Koraltan, Nuri Demirag'ın köşkünde verilen ziyafete geldiklerinde Demirag tarafından karşılanılarak

Yukarıdaki bu kanun teklifini yapan herhangi bir kişi en derin bir viedan rahatlığı içinde olmak icabeder. Hele gayrimeşru kazanç ve iktisap yollarının her nev'ini tıkanan böyle bir kanunu teklif etmek için bir insanın en ısağından dahi olsa şahsi menfaatla bir ilgisi olmamak lâzımdır.

Bu şekilde düşünen bir kimsenin milletvekillik vazifesine başladıkten sonra dâvaya neşter ariyacağı tabii idi. İşte Nuri Demirag bunu yapmış ve Meclise «Hayrat Hademelerinin (din memurlarının) ücretlerinin arttırılmasını derpiş eden bir kanun teklifinde bulunmuştur.

Henüz kabul edilmeyen bu kanun teklifinin esbabı mucibe lâyihası aşağıdadır :

«Mağlûp çıktığımız Birinci Cihan Harbi neticesinde yurdumuzun her tarafı düşmanların istilâsına maruz kaldı.

Millî mücadelenin başlamasında din adamlarımızın kışkırtıcı külli hârekete geçmiş ve İslâmiyetin ve Türkâğının elinden gideceği endişesi ile halkımızı tenvir, ikaz ve irşat etmiş, onları tereddi ve zeval sebepleri olan fenâliklardan uzaklaştmaya gayret ederek gerek cephelerde ve gerekse gerilerde umumi bir müdafaa kuvveti kurulmasına yardım etmişler, halkın işretten, kumardan, iffetsizlikten, egrilikten, tenbellikten ve zulümkarlıktan korumağa teşvik eylemişlerdir.

Reisimiz Celâl Bayar ve B.M.M. Reisi Refîk Koraltan Nuri Demirag'la memleket meselelerini görüşürlerken

Çok üstün kuvvette sahip düşmanların yurdumuzdan tamamen tard ve tathiri, denize dökülmeleri ve tam istiklâlimize kavuşmamızda bu väiz ve nasıhaların ve piri pişvaların büyük yardımları olmuştur.

Bu hâdiseyi takibeden yıllarda Türk vatanı tam bir istiklâl ve terakkiye doğru emin adımlarla yürüken, din adamlarımız maalesef ihmâle uğramış, başka memleketlerin ruhani sınıfı refah içerisinde bulunurken, bizim hayrat hadememiz fakru sefalet içerisinde bırakılmıştır.

Cihanın baş devleti olduğumuz asırlarda büyük hükümdarımız Yavuz Sultan Selim'in hırkasına ulemadan atının ayağından sıçrayan çamurun bile ne derece mübarek ve mu-kaddes tutulduğuna küçük bir misâl etmek üzere, Ulu Sultanımızın bu hırkanın üstündeki çamuru ile muhafaza edilerek müzeye konmasını emrettiğini belirtmek kâfîdir sanırım. Daha sonra aynı hırka gene onun vasiyetiyle türbesinin sandukasına örtülmüş olup hâlâ orada mevcuttur.

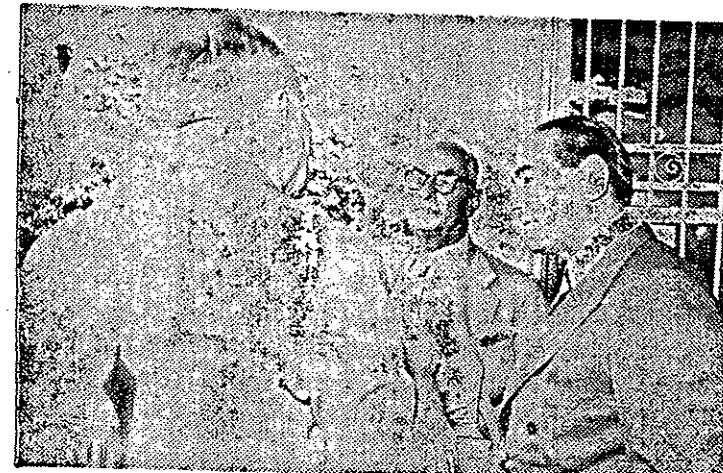
Âlimlere, fazillara ve hayrat hademelerine lâyik oldukları refahi temin etmek Türk Milletinin mukaddes borcudur. Halen hayrat hademesine maaş diye ödenmekte olan meblâg bir haftalık orta halli bir geçimi bile sağıhyamıယacak derecede azdır. Meselâ bugün mevcut olan binlerce hayrat hademizden aylık maaşı 100 ilâ 150 lira arasında olanların bile adedi ancak 9.250 kişi olduğunu ve gene bunların 8.963 kişisinin sadece 100 lira alındıklarını belirtmeyi yerinde bulunurum. Hele bunların 4.216 sınıfın aynı maaşla 20 ilâ 30 senedir hizmet etmekte oldukları keyfiyeti büsbütünacidir.

Bugün memleketimizde gerek bareme dahil, gerekse iktisadi devlet teşekkülerinde ve hattâ hususî sektörde 20 - 30 yıl hizmet etmiş bir memura 100 lira aylık verildiği vâki değildir, hattâ bu bir başlangıç ücreti bile sayılamamaktadır.

Eminim ki, hayrat hademesinin ne derece ağır bir periodanlık ve müzayaka içinde bulunduğuunu belirtmek için bundan daha geniş bir izahata hacet yoktur. Bu itibarla Yüksek Meclisin bu duruma bigâne kalmayıp hazırladığım kanun lâyihasını destekliyeceğine tam bir itimadım vardır.

Bu kanun teklifimin Diyanet İşleri teşkilâtına ait 2800 numaralı kanun ve 3665 ve 3634 sayılı tâdil eklerine ithâlinin uzun süreceğini ve bu itibarla bir takım zorluklar tevlid edeceğini düşünerek, ayrı bir kanun şeklinde tedvirini uygun buldum. Bununla ilgili olarak hazırladığım «Hayrat Ha-

demelerinin Ücretleri Hakkında Kanun» lâyihasını eklice sunmaktayım. Müstaceliyetle müzakeresi temennisiyle saygılarımı sunarım.

Reisieşâh Celâl Bayar, Başvekil Adnan Menderes
Demirağ'ı dikkatle dinliyorlar

Nuri Demirağ'ın din müessesesine dair olan görüşleri de son derece realisttir. Dine bağlılık ve Allah korkusunun topluluklar üzerindeki derin tesirini, cemiyetlerin refah ve selâmeti işini kendisine vazife edinmiş her idealist gibi, o da takdir etmiş ve bu müesseseyi dejenere olmaktan kurtaracak çarelere başvurmuştur.

Yüksek dinimizin son bir asır içinde liyakatsız din adamlarının ve softaların elinde nasıl bir hale sokulduğunu ibrete temaşa eden Demirağ, aksaklı sebebini teşiste büyük bir isabet göstermiş ve en müessir çareyi öne sürmüştür.

Bu mevzuda Nuri Demirağ'ın kanaatini dinliyelim: «Din sadece bizim değil, her topluluğun en kuvvetli ahlâk müesse-sidir. Hele İslâm dini gibi dünyevî tek gayesi insanlığa hizmet, topluluk ahlâkını tarsin etmek olan dinimize ne dere-

ce, sarılrı, onun halkımız arasındaki tesirini ne derece kuvvetli tutarsak hayatı bir millet olarak o derece büyük muvaffakiyetler başarırız. Dejenere olmuş, ahlaksız milletlerin tarih nazarında ne derece zavallı kaldıklarını hepimiz biliyoruz.

Bu itibarla bu derece mühim bir cemiyet müessesesinin hâdimlerini lâyik oldukları seviyede tutmak, onları her türlü maiyet derdinden azade kilmak doğrudan doğruya millî bir vazifedir. Bir meslek ancak mensuplarına sağladığı refah ve garanti derecesinde rağbet görür ve kalitesi yükselir. Bunu böyle kabul etmeli ve bizlere dînî vecibelerimizi yerine getirmek gibi ulvi bir vazifeyi kendilerine tevdî ettiğimiz kimselere mesleklerini sevme, ona kaygusuz bağlanma imkânını vermeliyiz.»

Nuri Demirağ'ın Mecliste memleket dâvalarını ele alış tarzını daha şümüllü bir şekilde anlayabilmek için onun 26 Mayıs, 1954 tarihinde Meclis Kürsüsünden yaptığı şu enteresan konuşmayı da aşağıya almaktı büyük fayda vardır:

Aziz arkadaşlar

Memleketin imar ve umran yolunda kalkınmaya doğru yol almakta olduğunu sevinçle müşahede etmekteyim. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar). Eski sekiz devrelîk faaliyetlere nazaran geçen devrede büyük bir hamle ve hareket görülmüştür. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar.) Bu hamle ve hareketin içinde bulunduğuımız bu devrede devede kulak kabiliinden kalmaması için yekpare ve yekvücut bir kitle halinde yorulmadan, asla fütür getirmeden çalışmalıyız.

Muhterem arkadaşlar,

Her şey iktisadi nizam üzerine kurulmuştur. Bir mem-

lekete hariçten sokulan her nev'i mâmûl madde ve eşyalarla temin edilen bolluk, ucuzluk, o memlekete felâket, dahiî, imalât ve istihsalâtlâ yerli mamulât rekabetinden doğacak ucuzluk ve bolluk da o memlekete refah ve saadet getirir. Biz; mikroskopla görülebilecek en küçüğünden en büyük ihtiyaç ve müdafaa vasıtalarımızı en son sistem fabrika ve tesislerimizle temine muvaffak olamaz, sanayii geri kardeş ve dindaş milletlere de yardım koşamazsa medeni Devlet söylemeyecez, sömürgelelerden de farkımız olamaz.

Muhterem arkadaşlar,

Devletçilik beldeleri harap eden, hanümanları söndüren, iş, sanat, ticaret hayatını öldüren, milleti fakrû sefalet içinde inleten bir tahakküm rejimidir. Bu sistem mutlaka yıkılacaktır.

Medeni memleketlerde fert bir kuvvet, kudret ve servettir. Ferdinand mânén, maddeten mutazarrîr edecek her şeyden, her engelden berî olması esastır. Bütün gaye ferdin mânén, maddeten kuvvetli olmasına hizmet etmek olacaktır.

Iktidar Partisi sayın liderleri hiçbir zaman hatırlı halimden geçmeyen mebusluk için (Millî Kalkınma Partisi Lideri) olarak listelerinde müstakilen namzetliğimi kabul etmemi istediler. Ayrıca Sivas'lı hemşerilerim kendilerinin ve kılı olarak Mecliste bulunmamı yüzlerce mektup ve telgrafla talep ettiler. Bu umumî arzu beni bu mukaddes vazife için namzetliğimi koymaya sevk etmiştir. Ve seçimlerde sevgili hemşerilerim bana çok rey vererek muhabbet ve itimatlarını izhar etmişlerdir.

25 yıldan beri zaman zaman her branştan mütehassis ekiplerimle Rusya'dan tutunuz Şimal memleketlerinde Avrupa'da, Balkanlarda, İngiltere'de müteaddit defalar; evvelki sene Amerika ve Kanada'da, geçen sene Pakistan'da yap-

tiğim ve yaptığım etüdlerin verdiği kanaat milletimizin ahlakan ve iktisaden mühim bir kuvvet haline gelmesi için evvelâ antidemokratik kanunların demokrasiye uygun şekilde konması, icabettiği kanaatini vermiştir. Uzun senelerin Devletçiliğe ayarlanan sistemi, şahsi teşebbüsleri baltalamak için konulan ahkâmin kaldırılarak demokrasi esasına göre yeniden ve derhal komisyonlar teşkili ile faaliyete geçilmesini ve yeniden yapılacak olan bu kanunların hiçbir tevile ve tefsire mahal kalımıyacak şekilde «ağ-yarını mâni, efradını câmi» münakkah ve mükemmel bir surette tanzim edilerek meriyete geçmesi için Muhterem Meclis âzalarının her branştan kurulaoak komisyonlara ayrılarak tetkikata koyulmalarını ve derhal kanunlaştırılmasını talep ediyorum.

İlk evvel «Artık yeter» sayhasıyla 8 Temmuz 1945 senesinde Millî Kalkınma Partisi kurulduğu zaman kanunlarımızın demokrasiye uygun olarak düzeltilmesi için partice faaliyete geçilmiş ve adlı, idarî, askerî, mali, iktisadî, sınai, ziraî, kültürel, nafia ve münakâlat ve sair biribirine müna-sebeti olanlar bir araya getirilerek 6 komisyon teşkil edilmiş, fakat faaliyet ve devâmine imkân hâsl olmamıştı. Muhterem Meclisimizin bu ana dâvayı tahakkuk safhasına koyması için derhal faaliyete geçilmesini temenni ederim.

Bununla beraber Teşkilâtı Esasiye Kanununun tâdili (500 bin nüfusta bir ve kaydihayat şartıyla) Âyan Meclisi teşkili, mebus adedinin 100 bin nüfusta bire indirilmesi, istinâf mahkemelerinin ihyası, sanayicilerden doğrudan doğruya alınan İmalât Muamele Vergisinin kaldırılması ve mülga Teşviki Sanayi Kanununun bugünkü şartlara göre tâdiliyle yürürlüğe konulması ve seçim sisteminde ekseriyet usulü yerine temsili nispi usulünün ikamesi gibi mühim hususlar Hükûmet programında yoktur.

Muhterem arkadaşlar,

Devletçiliğin memleket müdafası ve sınai kalkındırılmâsında zarar ve engelleri üzerinde şimdilik iki küçük mîsal arzı ile iktifa edeceğim :

1. 1932 senesinde «göklerine hâkim olmîyan milletler yerde sürünmeye, yerin dibinde çürümeye mahkûmdur» prensibi ortaya atılarak tayyare imali, personel yetiştirmesi üzerinde doğrudan doğruya harekete geçilmiş «şâhislerin muvaffakiyeti Hükûmetin başına gaile açmak îhtimalî olduğu için teşebbüslerin baltalanması, körletilmesi lâzîmdir» şeklinde geriletiçi ve büyük Türk Milletini maazallah istiklâlden mahrum bırakmaya mâtufl sakîm bir zihniyetle bu dâva sabote edilmiş ve bugünkü meflûç hale gelmesine saik olmuştur. 1939 - 1940 senelerinde o zamanki Reisicümhura yazdiğim iki arızanın burada okunmasını ve son defa 12 yıl danberi tayyare mektebi müsaadesi almak yolunda lâyekati devam eden müracaatların ne gibi bir müşkûlâtla karşılaşmış olduğunu nazari ittilâmiza arz için huzurunuzda okunmasına müsaadelerinizi rica ederim. (Mektuplar kitabı sahifelerinde aynen yazılıdır.)

Millî eğitim; askerî pilot ve personel yetiştirmeye mektebinin bir aynısı olan teşebbüsu şâhî erbâbinin kurduğu tayyare mektebinin mâruz kaldığı müşkûlât, 30 senedenberi devam eden ve teşebbüsu şâhîyi öldüren zihniyetin henüz berdevam olduğunu göstermeye kâfidir. Bu meselenin Mârif Vekili Celâl Yardımcı'dan sorulmasını ve müsebbiplerinin cezalandırılmasını istiyorum.

Artık yaşı 68'e varmış olduğundan memleket hayrına millet menfaatine olan ferdî teşebbüslерimi sona erdirmek ve hizmet bakımından bundan sonraki mesaimi ömrümün sonuna kadar milletimin umumi hizmetine vakfı tahsis et-

mek üzere bu ve emsali teşkilat ve tesisatını kapamaya karar vermiş bulunuyorum.

Arkadaşlar,

İmalât Vergisinin haksızlıklar karşısında izahat verecektim. Fakat zemin ve zaman müsait değil. Onun için başka zamana bırakıyorum.

Sayın arkadaşlar,

Üç sene evvel Amerika'da yaptığım tetkikat ve müşahedatma atfen 50 sene evvel Amerika nüfusunun % 87 si ziraatle meşgul iken üç sene evvel bu miktar % 16 ya inmiş, istihsalatın da 18 misli artmış olduğunu müşahede etmiştim. Makine ve motör kuvvetinin tekemmülü ile işsiz kalan bu muazzam kitleyi Amerika'nın ileri görüşlü idarecileri efsanevi istihsalat yapan şahsi teşebbüs erbabına büyük imkânlar bahsederek fabrika kurmaya sevk etmiş, hiçbir kimseyi işsiz bırakmadı, bugün 63,5 milyonluk bir işçi topluluğu canlı bir makine halinde fabrikalarda çalışır makta bulunmuştur. Böylelikle dünyayı yediriyor, giydirmeye, mütecavizlerin tecavizlerini de frenliyor. Bu fabrika ve tesislere bağlanıp da bittabi ziraatle meşgul olamayan bu büyük işçi ve san'atkâr kitlesinin toprakları ziraatçilerin ellerine geçmekle (Bizde bu kâdari olamaz ya) aralarında büyük bir vilâyetimiz kadar çiftliklere sahip olanlar tarafından en son sistem ve modern tesisatla hayvanat yetiştirmekte ve ziraat yapmaktadır. Biz, nüfusumuzun % 80 inin ziraatle meşgul olduğunu, köylüyü toprağa bağlamayı ve topraksız kimse bırakmayağımızı iftiharla söylüyoruz. Bu nispette köylüsü olan millet medenî sayılamaz. Ziraatçilerimizi nüfusumuzun % 15 ine indirip randimanı da Amerika'da olduğu hadde çıkarabilsek o zaman medenî millet sırasına gireriz. Köylümüzü yalnız toprağa bağlamakla kalmış olarak bütün ihtiyaç ve müdafaa vasıtalarımızı kendi özümüzdeu temin edeceğimiz fabrika ve tesislerimize de bağlamalıyız.

Büyük çiftlik sahiplerinin ellerinden arazisinin alınarak topraksız çiftçilere azar azar dağıtılmamasından fayda beklenemez. Modern ziraat ve ucuz mal yetişti ancak büyük kapitalle geniş arazi üzerinde iyi randiman verebilir.

Medenî memleketlerde şehirlerin, köylerden, şehirlilerin köylülerden farkı yoktur. Ancak nüfusun azlığı çöküğü mevzuubahistir. Köylüler umumiyet itibarıyle daha sıhhatlî ve daha gürbüzdür. Köylü sınıfının her türlü hayat şartları ve medenî yaşayış tarzı varlıklı şehirlilerinki gibi olmadıkça ve yeknesaklı temin edilmedikçe bütün bu gayretler beyhudedir.

Cihan piyasasında emsalinin kilosu 16 kuruşa satılan zahireyi köylüden değil 30 kuruşa hattâ 60 kuruşa alsak milyonlarca döviz açıkları karşısında bocalasak da bu tedbirler tesirsiz kahr, muvakkat ve ârizidir.

O halde köylerimizin civarında ve münasip mahallerinde maden sahalarında yukarıda arz ettiğim gibi derhal mikroskopla görülebilecek en küçüğünden en büyüğünne kadar bütün ihtiyaç ve müdafaa vasıtalarımızı en son sistem fabrika ve tesislerimizle bütün hızımızla yorulmadan, asla futur getirmeden temine çalışmalıyız.»

Konuşmanın buraya kadar olanını 26 Mayıs 1954 tarihli T.B.M.M. Zabit Credisinden aldık. Nuri Demirag Mecliste sadece 20 dakikalık konuşma süresi tanındığından konuşmayı bitirememiş, fakat bilâhare aynı konuşmanın tamamı 20 Nisan 1956 tarihli Dün ve Bugün Mecmuasında intiştir. Konuşmanın geriye kalan kısmını mecmuadan iktibas ederek veriyoruz:

«Çöl haline getirilen çırılıçılık topraklarımızdan halka ve köy belediyelerine tapulu tarlaları gibi (görüp gözetmek şartıyla) her eve 40 - 50 hektarlık, köy belediyelerine lüzu-

mu kadar meyveli meyvesiz orman ve ağaç yetiştirmeye elverişli mahaller tahsis edilmesi ve iklime göre yetişebilecek fidanlar vererek bunların rüzgârdan ve diğer tahrîkâr tesirattan muhafazası için yanına dikilecek sırikları, hayvanatın tahrîbatından muhafazası için de bu fidanların etrafına silme deminden kuşaklı mahfaza yapılması, civarında akar su yoksa arteziyenler vasıtasiyle, var ise motopomplarla depolara su çıkararak dağ tepelerine kadar ağaçlandırılması.

Saniyen: Akar sularımızın müناسip mahallerine barajlar yapılması, bunlardan elektrifikasyon tesisatı vücude getirmek, kanallar açarak kurak arazinin sulanması, bataklıkların kurulması, ziraate ve hayvanat yetiştirmeye elverişli sahaların ayrılması yurdumuzun iktisadî bünyesine göre hussusi eşhasın bir araya gelmesi ile «müterakki memleketlerde olduğu gibi» fertler ve şirketler tarafından memleket ihtiyacına ve ilerde (Şark féderasyonu) dâvasının tahakkukunda geniş ölçüde umumî ihtiyaca cevap verecek şekilde, fabrikaîar, tesisler, ticâri bloklar vücude getirilmesi için bina, plân ve projelerini, makine, alât edavat idare ve işletme tesisatı ve mamulâtının sarfî için dahil ve hariç pazarlar temin edilmesi yolunda programlar hazırlamak üzere etüdler yapılması.

Salisen: Malûm köy plânımıza göre köyler vücude getirilmesi, yurdun her bucagında köyler ve kurulacak sanayi ve ziraat sahalarına kollarını uzatabacak müntazam ve mükemmeli astalt yollar yapılması ve memleketin yolsuzluk derdinden kurtarılması ve motörlü vasıtaları harekete geçirilmek yolundaki hamle ve hareketlere hemen başlamasını sayın Hükûmet erkânından ve muhterem mebuslardan ısrarla rica ediyorum.

Parti nizamnamemizin ikinci maddesinde zikrolunduğu

gibi: Vatan ve milletin muhafaza ve müdafâası gibi mukadder hizmetlerle mükellef bulunan askerler, adaleti tevzie memur hâkimler, halkın umuru muamelâtını ve emniyetini teminde bulunan ve esbabı mesalihe şefkat ve merhametle ve işlerini sur'at ve suhûletle yapımıya mecbur bulunan bâlcümle devlet memurlarının, hattâ bekçilere varincaya kadar herhangi parti iktidara gelirse gelsin, müstakilen vazifelerine devam ve bekâları esas olup, emniyetle vazifelerinde bitâraf bulunmaları iktiza ettiğinden memuriyet esnasında hiçbir memurun seçmen ve seçilmiş olmamaları elzemdir. Askerlerin seçimlere iştirak etmemeleri hiçbir vakit de şereflerini ihlâl edemeyeceği gibi, hâkimlerin ve devlet memurlarının da vazifelerinde bitâraf kalmaları evleviyetle şereflerine bir halel getirmeyeceği tabiidir.

Binaenaleyh particiliğin, devlet otoritesi üzerinde iken, partilerin lehine ve aleyhine oy verme bakımından uygunsuzluklar vukua gelmesi, bazı ikbâlperest memurların, mafevkinin makamına göz dikerek ve tez yükselmek maksadıyla partizanlık yolunu tutmaları idare cihazının intizamla ve bitârafîkla yürümesi bakımından da mahzurludur. Bu sebeple; bu gibi memurların işinden çıkarılması, bir cürme verilen ceza sayılabilirse de, sudan çıkmış balığa donecek ve iş bulamayacak olan memurun masum ve bîgûnâh ailesi efrâdi üzerinde ne fâna tesirler yarataceği küçük bir mülâhaza ile anlaşılabılır. Bunun için muhterem heyetinizden bir kanun çıkarılarak memurların partizanlığına son verilmesini arz ve teklif ederim.

Memlekette çok uzun ve özsüz söz yerine, kısa ve özlü söz, az, yavaş ve fena iş yerine, çok, çabuk ve iyi iş prensibinin hâkim olduğunu görmek enbüyük bahtiyarlık tevlid edecektir.

Geçen seno Muhterem Cumhurreisiyle Başvekil, bazi

vekilleri ve mebuslar Paşalimanı'ndaki koruma teşrif buyurmuşlardı.

Yirmi iki sene evvel projesini yaptırdığım o zaman 11 milyon liraya mal olacak olan asma köprüünün şimdi kaça mal olacağını sordular. Cevaben dedim ki: «Bugün bu onbirin önüne bir sıfır ilâvesiyle, ikiye bölünmüş olan şehir, biribirine bağlanabilir. Bu köprüünün üzerinden ilk vasiتا geçtiği andan itibaren de bilhassa Anadolu cihetindeki toprak ve bina kıymetleri birkaç misli artar. Devlet ve Belediye gelirlerini o nisbettte arttırır. Birkaç sene içinde de masrafını çıkarır, bedavaya mal olmuş olur. Ancak inşaat malzemesinin büyük bir kısmının hariçten geleceği cihetle, memleketi döviz sıkıntısına sokacağı ileri sürülerek, bu köprüün hemen yapılmasını müsaip görmeyecekler bulunursa, ben birçok faydalari arasında bilhassa şehri bunaltan trafik sıkıntısını giderecek olan bu köprüün,—hattâ Boğaziçi'nde yapılacak diğer köprülerin de— hariçten malzeme getirilmemek suretile de yapılması mümkün olduğunu iddia ediyorum ve diyorum ki; bunları inşa için belli başlı lüzumlu maddeley meyanında olan çelik, saç, kablo ve saire gibi maddeley memleketimize çok zengin yeraltı hazineleri halinde mevcuttur. Nitekim bir tarihte Sivas - Erzurum ve Çetinkaya - Malatya demiryolunu yaparken, Fırat'la Murat'ın birleştiği noktadan itibaren en büyük nehrimiz olan kısmın önüne bir baraj yapmak suretiyle sekiz yüz bin kilovat elektrik istihsal edilebileceğini, kilovatının da takriben yirmi paraya mal olacağını ve bu suretle pek ucuzca gelecek muazzam enerji kuvvetiyle, Keban'da simdiye kadar bulunabilen Wolfram da dahil 13 çeşit kıymetli madenlerin ve Divrik'te bulup imtiyazını da ruhsatnamelerini de aldığım başta demir olmak üzere ondokuz nev'i madenleri işletmek ve yüksek fırınlar tesisiyle eritip irmak gibi akıtmak, sonra haddehane ve dökümhanelerden geçirerek tepkili motordan tutun, uçak,

Divrik Nuri Demirag Ortaokulu öğrencileri Yesilkoy Gok Okulunda uçuşlara katılmadan evvel grup halinde çekilmiş resimleri

Yesilkoy Nu. D. Gok Okulu pilot manzettörine Hayri Candar tarafindan bediyesi veriliyor. Resimde Turkiyenin en genç pilotu Kayi Alp Demirag görülüyor

tank, kamyon ve saire gibi muhtaç olduğumuz her şeyi kendimiz, şahsi teşebbüsle, yapabileceğimizi anlatmıştım. Şahsi teşebbüsün vücuda getireceği fabrika ve tesislerin, saç ve profil demirleri gibi şeyler, kilosunu beş kuruşa mal edebileceklerini ve nakliyesiyle beraber, bunların işlenecek yerlerin kapılarının önünde 10 kuruşa mal olacağını da tesbit etmiştim. Bunlar hayal mahsülü rakamlar değildi. Hepsi, mütehassislerimca yapılan ince, uzun tetkikler ve hesaplar neticesinde tesbit edilmişti. Bu kadarla da kalmamıştım; bu şekilde elde edilecek ucuz maddelerle haricin rekabeti de artık mevzuubahs olamiyacağından, sanayiımız de canlanacak, bunun tabii neticesi olarak da, Akdeniz'le Karadeniz'in maden bölgelerinden geçirilmek suretile —yokuşu inişi az, virajları geniş— ve 600 kilometre uzunluğunda asfalt bir yolla İskenderun Körfezinden Giresun'a kadarki mesafe bağlanmış olacak ve bu otobanın üç yüz kilometresindeki inüsanip yeriye —icabında— uçakların inip kalkabileceği meydanlarla, limanlar ve ayrıca İskenderun'da Yumurtalık Limanında, —gene kendî topraklarımızdan alınacak madenlerle— denizaltılara yarıncaya kadar her nevi gemiler inşa edebilecek büyük bir tersane yapabilmek imkânı olduğunu da izah etmiştim. Tekrar ediyorum, bunlar, ezbere yapılmış hesaplar değildi. Esaslı şekilde karar vererek, azimle işe sarılmak suretile, mutlaka tahakkuk ettirebilecek şeylerdi.

O zaman, bilhassa Şark vilâyetlerimizin can damalarını teşkil eden Fırat ve Murat nehirlerinin bulunduğu geniş sosenin etrafi modern şehirler ve köylerle bezenecek ve yalnız 30 milyon tonu bulacak demir, çelik istihsalinden arta kalanının ihracından da memlekete senede üçbüyük milyar liralık döviz temin edilmiş olacaktı. İşte dâvam bu idi... Fakat meramımı kimseye anlatamadım. Şimdi memnuniyetle görüyorum ki; Keban Barajının etüd projesi için beş yüz bin liralık tahsisat ayrılmak ve sondajla etüd ihalesi ya-

pılmak suretile, bu iş —geç de olsa— kısmen ele alınmıştır.
Arkadaşlar!

Herkesin bir görüş mesafesi vardır. Ve herkes kendi görüpüşü aşan her teşebbüsü istihza ve istifafla, sonra tereddüt ve şüphe ile karşılaşır. Ancak devlet idaresini elinde tutan, Türk varlık ve kudretine itimadı ve ileriyi görmek hasasını haiz olanların hamleleriyle yurdun geniş çapta imar ve umranı dâvası hal yoluna girince emniyet ve inanç basmağna basılır.

Endüstriyi ilerlemiş olan memleketlerden Avrupada az arazisi olan bir Hükümeti ele alalım. Meselâ Belçika 30.500 kilometrelük —ve ondokuz milyon nüfuslu— bir memleket olduğu halde mevcut üç demir - çelik fabrikasının yıllık saç ve profil demir istihsalı on milyon tondan fazladır. Muhtelif cimento fabrikaları da üçbüyük milyon ton cimento imal etmektedir. Şimdi küçük bir mukayese yapar da, onların arazisi ve nüfusıyla sınai mamulâtını bizimkilerle karşılaşırırsak, bu sahada ne kadar geri kalmış ve nasıl hamleler yapmak zorunda olduğumuz kolayca anlaşılr.

İkinci Cihan Harbinde hâk ile yeksan olan Almanya, şimdi umran ve refaha kavuşmakla da kalmayıp, Avrupa Tediye Birliğinden sekiz yüz küsür milyon dolar alacaklı tek devlet vaziyetinde olduğunu da, sanayi sahasındaki dev admîaliyle ilerleyişinden başka, neye borçludur? İşte endüstri kuvvetinin, milletleri yoktan var edercesine diriltip, kuvvetlendirliğini açıkça gösteren misâllerden biri...

Aziz arkadaşlar;

İste anahtarlarını gösterdiğim bu endüstri dâvalarını biz de memleketimizde sağlamaya muvaffak olabilirsek, aneak o zaman milletimiz de refah, saadet ve servet yoluna girer ve dev admîlleriyle ilerlemesine de kimse mâni olamaz!

Geçenlerde Samsun Limanının temel atma törenine bei ni de götürmüştelerdi. Samsun Belediyesi büyük bir ziyafe

tertip etmiş. Sayın Reisicümhur Celâl Bayar'ın sol tarafında Nafia Vekilinin yanında sofrada yer almıştım. Karşımızda Amerika Yardım Misyonunun Reisi bulunuyordu. Yemeğten sonra, tercüman ile beraber, bu zati karşısına alarak: «Samsun hinterlandının, Kızılırmak, Yeşilirmak gibi iki nehrin ortasında olduğunu, Kızılırmaka baraj yapılmak suretile büyük arazinin sulara düşeceğini, Yeşilirmağın taranıp temizlenmesinden de büyük faydalara sahip olacağını bunun için —büyük şey değil,— 200 milyon lira lâzımdır, bu para 5 - 6 senedâ fazlaşıyle amorti edilir, diye bana baktı. Ben bu tarihe kadar milletime hayalperest tanıtmıştım. Sayın Reisicümhur'un Amerika seyahati ve 26 eyaletteki efsanevi istihsalât merkezlerini tetkikinden sonra beni gölgdede bırakacak şekilde vatanımızın büyük imar ve umran hamlesine sarılmak yolunu tuttuğumu şükranla müşahede ettim.

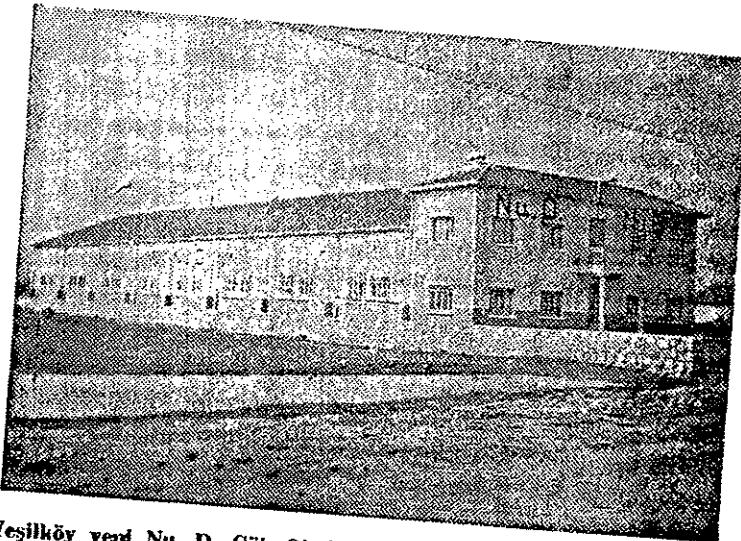
Harici siyasette ötedenberi Amerika dostluğu ve ittifakı üzerinde kanaatlerimin İktidar Hükümeti tarafından takip edildiğini ve bu yolda fikir ve kanaat birliğine varıldığını görmekle bahçiyarlık içindeyim.

Binaenaleyh devlet ittifakları müsterek menfaatler üze-
cine teessüs edegekmekte olduğundan, iki devlet beyninde
dostluk ve saffet denilen şey menafiide iştirakten ibaret ol-
duğu halde, her biri kendi menfaati için diğerini aldatmağa
girişmeleri da bir emri tabiidir.

Aziz arkadaşlar,

Türklerin yer yüzünün en şerefli milleti olduğunu büt-
tün dünya bugün de tasdik etmektedir. İyi kanunlara ve iyî
hükümetlere mâlik olduğumuz takdirde dünyaya nûmuneî
îmâsal olacak bir kudret iktisap edeceğimize asla şüphemiz
olmasın.»

Nuri Demirag'ın iktisadi görüşlerinin bir maketi olan
bu Meclis mücadelesi bize dâvasına sadık bir ideal adamı
olduğunu isbat etmeyecektir, aynı zamanda tuttuğu her

Yeşilköy yeri Nu. D. Gök Okulu mektep, hangar ve atölyesinden
bir görünüş

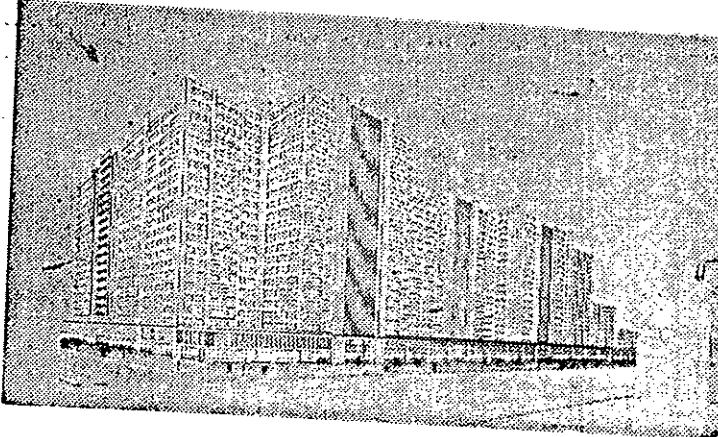
Divrik'teki gök çocuklu annelere Nuri Demirag tarafından ürani-
yeleri dağıtıldıken Nu. D. Ortaokulu önünde toplu halde
çekilmiş resimleri

iste, giriştığı her teşebbüste ezelden aşık olduğu millî kalınma dâvasının sadık bir esri olduğunu da isbat etmektedir.

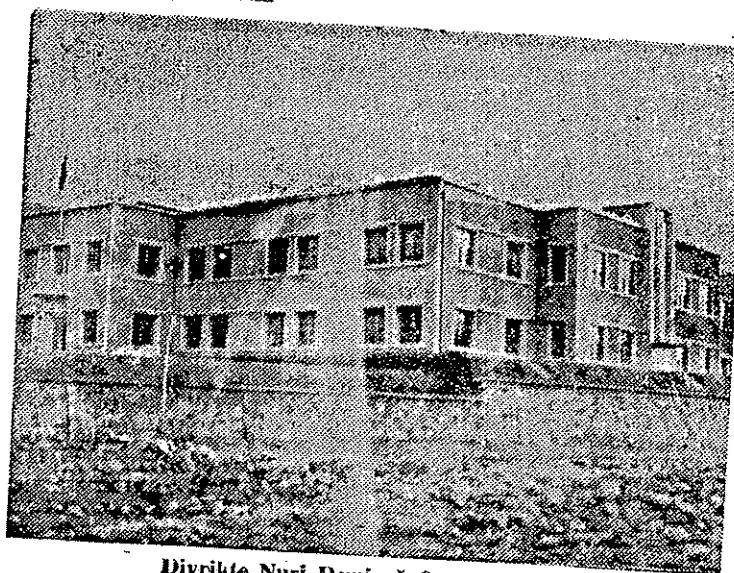
Ben burada Demirağ'ın hayat düsturlarına hakkıyle inanmış, onların bu millete sadece fayda sağlayacağına kanaat getirmiş bir kimse olarak bu kitabı yazmakla beraber, bu büyük adamın hayat vekaiini imkân nisbetinde sıralamaktan başka bir rol oynamamıya çalıştım. Demirağ'ın kıymetini bu vak'aları okuyan, bu kitap sayesinde onu tanıma ya muvaffak olan herkes, zaten kendiliğinden görecek ve takdir edeceklerdir. O, bu büyülüğünü hiçten başlıyarak kendini zengin edebilmek, milyoner olmanın yollarını iyi görüp oralar'a kadar varmış olmaktan almıyor. Gerçi meşru yollarla zengin olmasını bilen her insan büyütür ve kıymetlidir. Çünkü bir cemiyetin yüksekliği, ustadımız Nuri Demirağ'ın da söylediğgi gibi o cemiyet fertlerinin ayrı ayrı yükselmesi ile yanî refah ve saadete erişmesi ile kabil olur.

Nuri Demirağ'ın büyük ve yüksek oluşu ise sadece bu sebebe dayanmaktadır. O, gerçi milleti içerisindeki varlığını kıymetlendirmek yoluyle üzerine düşen vatandaşlık vazifesini âli derecelerde ikmal etmiştir, fakat asıl yaptığı ulviğ ve onu en yüksegimizde çıkartan meziyeti, kendisini milletine vakfetmiş bir dâva adamı ve idealist olmasının bilmiş ve buna sonuna kadar şartı sadakatla bağlı bulumus olmasından ileri gelir. Kitabın burasına kadar olsa bile 55 yıllık hayatı mücadele esnasında yaptıklarını okuyan herkes bu reâliteyi, tarafımızdan da tekrarlanmasıne lüzum kalmadan görür.

Nuri Demirağ'ın bu vasfini inkâr bir millî nankörlük olur. Onun şayet tek arzusu kendisini zengin etmek olsa idî kazandığı paralarla sadece İstanbul'da değil, Türkiye'nin ve yabancı memleketlerin birçok şehirlerinde teknil mahalleler dolduracak akarı olması, günümüzün malum yollarından

Bu muazzam bastahane Nuri Demirağ'ın Beşiktaş'ta Serencebey Caddeindeki köşkünün bulunduğu yere yapılarak ve merhum reftikâsına izafeten Mesude Hatun Doğumevi adını alacaktır

Divrikte Nuri Demirağ Orta okulumun istasyondan görünüşü

giderek milyonlarca lirayı bankalarda istif etmesi icabederdi. Bugün Nuri Demirağ'da bunların hiçbirisi yoktur. Esasen o artık bir zengin de değildir. Zengin olan onun kalbi, gerefi ve en nezih şöhretidir.

Gök Okulunun tertip ettiği törenlerden birinde hazır bulunanlar arasında İnönü'nün oğlu Ömer İnönü de vardı. Resimde Ömer İnönü Demirağ'ın yanında görülmektedir.

Nuri Demirağ'ın yardım ettiği çocuklardan bir grup görülüyor

Nuri Demirağ bir yandan Meclisten âmme ahlâkını islaha matuf kanunları çıkarmiya gayret sarfederken, bir yandan da halkın bünyesine zarar verici kanunu cebirleri ve menfi teşekkülerî adeta hicveden ve ince zekâsının, keskin görüşünün mahsulü olan vecizeleriyle tehzil etmekte idi. İşte bu meyanda kullandığı vecizelerden bir tanesi:

«Refah yerine iztirap verici kanuni cebirler, menfi teşekküler, yiycileri, «bütcəharları» neş'e, şetaret ve servete, yedircicileri, iddiharcıları, yes'ü kuduret ve fakrû sefalete sürüklər.»

Onun yaptığı kanun teklifleri arasında gayet mühim olan bir diğeri de milletvekillерinin adedinin azaltılmasını derpiş eden aşağıdaki teklifidir: Bu teklif 22/5/1956 da Meclise verilmiştir.

Sivas MEBUSU NURI DEMİRAĞ'IN TEKLIFI

5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin tadililine dair kanun teklifi

MADDE 1. — 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunun 4 üncü ve 9uncu maddeleri aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir :

Madde 4. — Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından her 100.000 kişi için bir milletvekili seçilir.

Her vilâyet bir seçim çevresi addedildiğinden nüfusu 100.000 den az olan vilâyetler de bir milletvekili seçer.

Nüfusu 100.000 den yukarı olan seçim çevreleri için, milletvekili adedi, aşağıda gösterilen nispetler dairesinde hesaplanır :

135.000 e kadar 1, 135.001 den 230.000 e kadar 2, 230.001 den 320.000 e kadar 3, 320.001 den 415.000 e kadar 4, bu sayıdan yukarı her seçim çevresinde beher 100.000 ve kesrinden bir milletvekili seçilir.

Madde 9. — Aşağıda yazılı seçmenler oy veremezler :
1. Hâkimler ve hâkim sayılan memurlar,

2. Emniyet müdürleri, emniyet amirleri, komiser, komiser muavinleri, polisler, bekçiler, kır bekçisi ve korucular,

3. Subaylar, askeri adli yargıçlar, askeri memurlar ve öğretmenler, astsubaylar, gedikli erbaşlar ve askeri öğrenciler,

4. Silâh altında bulunan erat,

5. Belediye reisleri, belediye zabıta amir ve memurları,

6. Devlet memurları,

7. Bilümüm İktisadi Devlet Teşekkülleri memur ve müstahdemileri.

MADDE 2. — Aynı kanunun 6428 sayılı Kanunla kabul edilen 46, 47 ve 48 inci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Radyo ile propaganda ve müracaat

Madde 46. — Seçime katılan her siyasi parti mevcut radyo istasyonlarından günde iki defa olmak üzere, onar dakikadan yirmi dakika propaganda yapabilir. Radyolarda propaganda yapmak isteyen siyasi partilerin genel merkezleri oy verme gününden 20 gün evvel yazılı olarak Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne müracaat ederler.

Yayın devresi

Madde 47. — Radyolarda propaganda, oy verme gününden önceki on üçüncü gün sabahundan üçüncü gün sabahına kadar, on gün devam eder.

Yayın zamanının kur'a ile tesbiti

Madde 48. — Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, radyolarda propaganda için müracaat eden siyasi partiler arasında, partilerin birer temsilcisi huzuru ile kur'a çekerek konuşma zaman ve sırasını tâyin eder. Kur'anın propagandaya başlama gününden en az beş gün evvel çoklması lâzimdir.

Kur'a itiraz eden siyasi parti, 24 saat zarfında İl seçim kurulu başkanlığına müracaat eder. İl seçim kurulunun 24 saat zarfında vereceği karar kesindir.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 4. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

ESBABI MUCİBE

Memleketimiz, nüfusu çok artan memleketler arasındadır. 1927 nüfus sayımında 13.648.270 olan nüfusumuz 1955 sayımında, tezayütle, 24.111.778 e yükseldiği halde mebus seçimi nispetinde şimdîye kadar hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

Bazı memleketlerin nüfus ve mebus adedlerini aşağıya sıralıyorum :

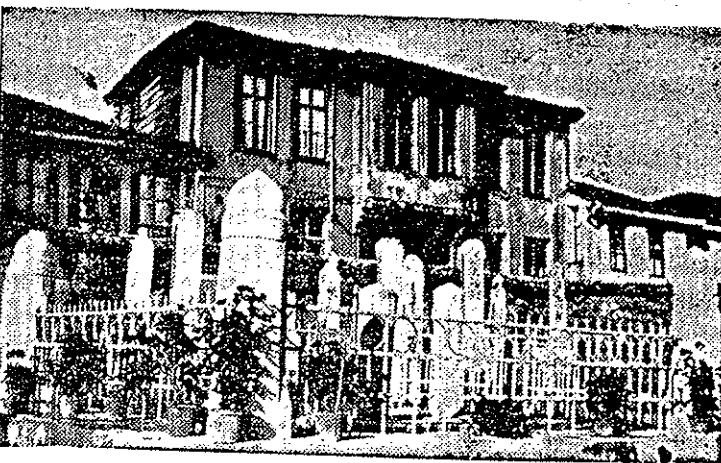
Memleket adı	Nüfusu	Mebus adedi
B. Amerika D.	165.000.000	467
Japonya	86.000.000	667
Endonezya	78.000.000	200
Pakistan	76.000.000	79
Brezilya	52.000.000	322
İngiltere	51.000.000	625
Almanya (Batı)	51.000.000	509
İtalya	47.000.000	574
Fransa	43.000.000	627
İspanya	28.000.000	438
Türkiye	21.000.000	541
Iran	22.000.000	138
Filipin	20.000.000	101
Arjantin	18.000.000	148
Tayland	18.000.000	123
Hollanda	11.000.000	100
Sudan	10.000.000	97

Bu rakamların tetkikatından da anlaşılaceği veçhile milletvekili adedinin memleketimizde nüfusumuza göre pek fazla olduğu tezahür eder. Buna çare olarak milletvekilleri adedinin 100.000 nüfusta bire indirilmesi lazımdır.

Böylelikle devlet yağmasından yapılacak tasarruflara, nümune imtisal olmak üzere milletvekillerinin bu dâvaya önyak olarak teklifimi seve seve kabul edeceklerini ümid etmekteyim. Tadilimi istediğimi 4 üncü madde bu maksadı teminen hazırlanmıştır.

Vatan ve milletin muhafazası ve müdafası gibi mukades hizmetlerle mükellef bulunan askérler gibi, adaleti tevsiye memur hâkimler, halkın umuru muamelâtını ve emniyetini teminle mükellef bulunan ve eshabı mesalihe şefkat ve merhametle ve işlerini sür'at ve sühuletle yapmaya mecbur bulunan bilcümle devlet memurlarının, hattâ bekçilere varincaya kadar, herhangi parti iktidara gelirse gelsin müstakilken vazifelerine devam ve bekaları esas olup emniyetle vazifelerinde bitâraf bulunmaları iktiza ettiğinden memuriyet esnasında hiçbir memurun seçmen ve aday olmamaları elzemdir. Askerlerin seçimlere iştirak etmemeleri, hiçbir vakit şereflerini ihlîl etmeyeceği gibi hâkimlerin ve devlet memurlarının da vazifelerinde bitâraf kalmaları evleviyetle şereflerine bir halel getirmeyeceği tabii bulunduğuandan 9 uncu madde bu sebeple hazırlanmıştır.

Binaenaleyh, particiliğin, devlet otoritesi üzerinde iken, partilerin lehine ve aleyhine oy verme bakımından uygun-suzluklar vukua gelmesi, bazı ikbalperest memurların mafevkinin makamına göz dikerek ve tez yükselmek maksadıyla partizanlık yolunu tutmaları idare cihazının intizamla ve bitârafîkla yürümesi bakımından da mahzurludur. Bu sebeple; bu gibi memurların işinden çıkarılması bir cürme verilen ceza sayılabilirse de, ekserisi hariçte iş bulamıyacak olan memurun mâsum ve bigünah ailesi efradi üzerinde ne

Mısır Vali ve Kumandanı iken Buda Vali ve Kumandaslığına getirilen Divrikîli Melek İbrahim Paşamın (*) Edirne'de Sarıca Paşa Camisinin avlusundaki mezar taşının üzerinde aşağıdaki kitabevardır :

«Vali-i Budurken İbrahim Paşa kaleni,
Vormedi bir taşım etti,
Düşmanı cengile mat,
Dediler ana Melek,
Roşketti cengine felek,
Bulundu dest-i hazzadan,
Akibet bir dem neçat.
Hak taalâ rahmetin efsun ede,
mağfur ede.
Kılıd 1097 salinde ol gazi vefat.»

Nuri Demirag bu kitabevin etrafına yulcarida görülen kıymelli mezarları yaptırılmış ve onu muhafaza altına almıştır.

Bu vesile ile, Melek İbrahim Paşamın Nâziri iken Sultan İbrahim devrinde kalan bozuk Devlet maliyesini nasıl İslâm ettiğini tasvir eden su tarihi vesicayı da ayrıntı aşağıya almakta kendini alamadım :

«Köprüllü Koca Vezir Mehmet Paşa (Osmanlı Devletinin üçüncü bâni) Baş Defterdarı Divrikîli Melek İbrahim Paşa vasıtası ile evkaf ve ocaklarda Devlet yağmasından nâmüstahâk ahîfe olan 400.000 kişisinin alufelerini kat etti, 6 senelik tedâhûlü kaldırıldı, 4 ayda Devletin irâz ve masrafını denkleştirdi.»

(*) Ehîsalîbe karşı Budapest'e kaleşini müdafaa ettiği sicârda (1681'de) Divrikîli Melek İbrahim Paşamın gösterdiği cengâverliğin tasviri Silâhtar taşının 1inci cildinin sonlarında ve ikinci cildinde tasvîlüyle belirtilmektedir.

gibi fena tesirler yapacağı küçük bir mülâhaza ile anlaşılabılır.

Demokraside müsavat en başta gelen bir prensiptir. Propaganda sayılımın hususlar başlığı altında, seçim zamanları, İktisadi Devlet Teşekküllerine kadar her müessesese, kurum ve daireye devlet ve katma bütçeden milyonlar sarf ederek iktidar partileri lehine propaganda imkânı bahsededen halen mer'i bulunan hüküm hiçbir şekilde ve surette müdafaa edilemez. 7/VII/1954 tarihinde 6428 sayılı Kanunla tadelil ve ilâve olunan bu madde, yalnız iktidar partisi ile muhalif partileri arasındaki müsavatı baştanbaşa çiğnemekle kalmamakta, İktisadi Devlet Teşekküllerini, kurumları ve resmi daireleri siyasete karıştırmaya —ister istemez— icbar ederek vatandaşın bu daire ve kurumlara olan güvenini de sarsmaktadır.

Bu daire ve kurumlar durup durup da seçim zamanı nedîye faaliyetlerini halka bildirmek ve izah etmek mecburiyetinde olsunlar. Hazırlanmış broşür ve afişler varsa bile, bitaraflık ve müsavat esasına uysun diye, seçim zamanı buların dağıtılmamasından, asılmasından herhalde iştinabetmek lazımdır.

1954 seçimlerinde, bazı teşekküllerin iktidar partisi lehine olan afişleri Yüksek Seçim Kurulunca yasak edilmiş ve kaldırılmıştı.

Binaenaleyh, iktidar partilerine millet kesesinden haksız olarak propaganda imkânı bahsededen ve İktisadi Devlet Teşekküllerini, kurumları ve Devlet dairelerine siyasi faaliyete karışmak imkânını veren bu hükmü çok mahzurludur.

1950 senesi Şubat ayında kabul edilen 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu, seçime giren muhalif partilere de radyolarda konuşma hakkı tanıyordu. 1954 seçimlerinden sonra, seçimin elektrikli havasında gerilen sınırların testini beklenmeden 7/VII/1954 tarihinde muhalif partilerin

seçim zamanı radyolarda konuşma hakkının kaldırılması demokrasimiz ve demokrasinin müsavat mantığı için çok elim olmuştur.

Dünyanın bütün demokrat memleketlerinde radyolar iktidar ve muhalefet partileri arasında hiçbir fark gözetmezler.

Her gün ve her vesile ile iktidar partisinden radyolar bahsediyor. Yalnız seçim zamanları 10 gün 20 şer dakika muhalif partilerin de konuşması ve radyolardan vatandaşlara sesini duyurabilmesi hakkı bile verilmıyor.

Halbuki müsavat ve adalet onu emreder ki, seçim zamanları değil sair zamanlarda bu müsavat aransın.

Bir âmme müessesesi olan muhalif partilerin de radyolarından istifadeye hakkı olduğu ve iktidar partisinin radyoyu kendi propagandasına tahsis ettiği hakkında Sayın Celâl Bayar'ın bir beyanatını burada aynen tekrarlamak çok yerinde bir hareket olacaktır.

Tez Kalkınma Gazetesinin 13/VIII/1948 ve 13 sayılı nüshasının 1inci sayfasında intişar eden bu beyanat aynen şöyledir :

S. : Siyasi partiler bir âmme müessesesi midir?

C. : Siyasi bir parti, bütün memleketi, eğer programında sarahat mevcut ise, bir sınıfın menfaatini korumak üzere kurulmuş âmme müessesesidir ve parti mensupları da millet için vazife almış insanlardır. Bu insanların da, yine millete karşı aldığı vazifeden dolayı mesuliyetleri vardır. Malûmdur ki, mesuliyet, maddî ve mânevi olarak ikiye ayrılr. Parti mensuplarının hisselerine düşen mesuliyet daha çok mânevidir ve cezaların en ağırı da budur.

S. : Millî Kalkınma Partisinin verici bir radyo istasyonunu kurmasına müsaade istemesi üzerine Hükümet 3222 sayılı Telsiz Kanununun 5inci maddesine dayanarak şâhisla-

ra ve hususi müesseselere müsaade verilmeyeceği cevabıyla mukabele etmistiir. Bu doğru mudur?

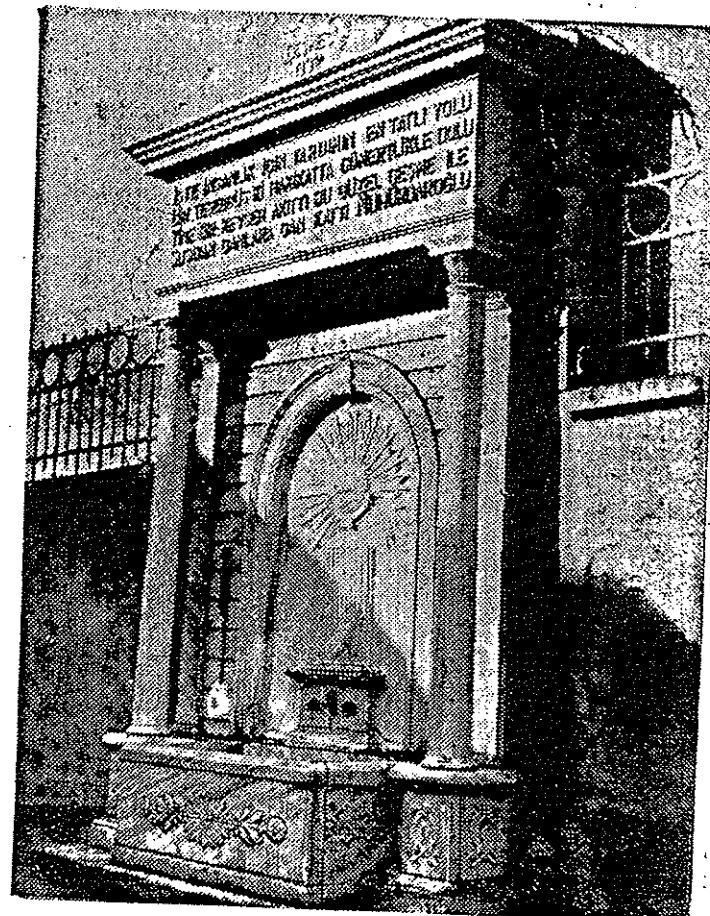
C. : Böyle bir tesisi emniyetle işletebilecek şartları haiz olan fertlere veya hukmîyeti hukmiyeyi haiz müesseselerde verilmesinde hiçbir mahzur yoktur. Hükümeti kulfetten kurtaracağı için de faydalıdır da denilebilir.

S.: Hükümet partimize verdiği cevapta Devlet radyolarından siyasi partilerin de faydalananları hususunu incelemekte olduğunu bildirmiştir. İktidar partisi dolayısıyle Hükümetin siyasi partilere Devlet radyosunda konuşmak hakkını tanıdığını tahmin eder misiniz?

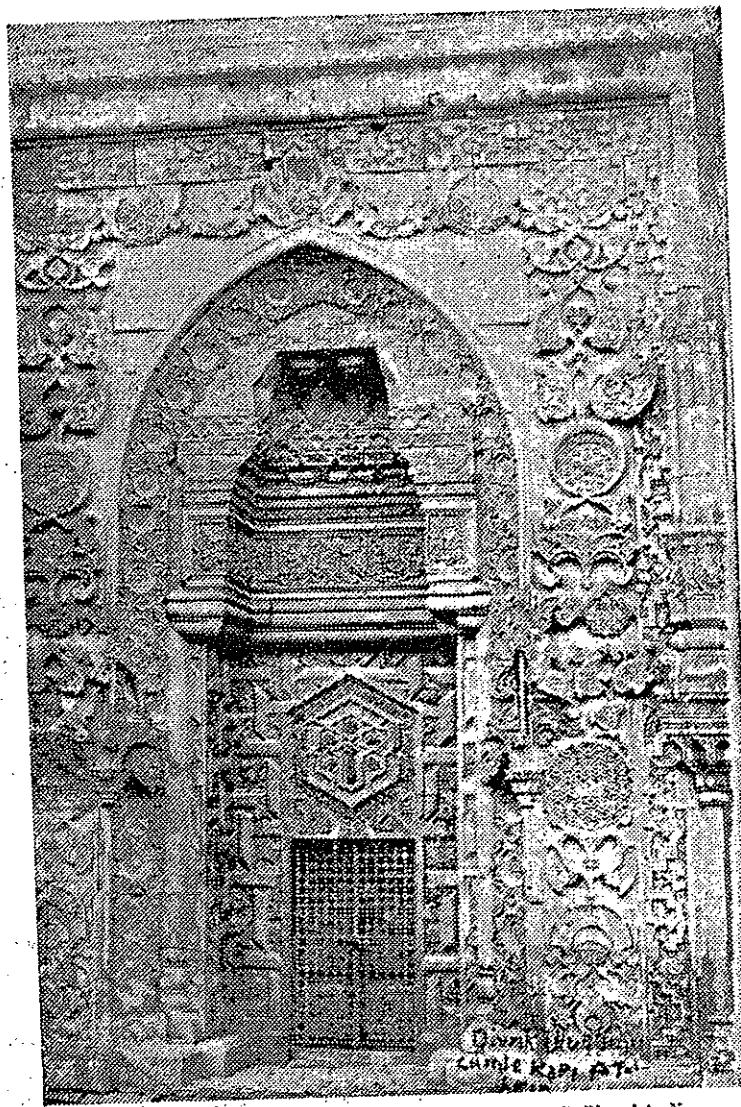
C. : Bu sualinizle en hassas noktamıza dokundunuz. Me-
seleyi incelemekte olduğumuzu söylemişler. Bu iş, o kadar
uzun zamandan beri, o kadar çok inceledi ki âdeten kopa-
cağından korkmaktadır. İktidar partisi Hükümetin siyane-
tine sığınarakta açık, kapalı her gün propagandasını yap-
maktadır. Diğer partilere gelince bunların isminin geçme-
mesine âdeten hususi bir dikkat gösterilmektedir. Unutma-
malı ki, radyo müessesesi milletten toplanan vergilerle ya-
pılmıştır. Bunda herkesin hakkı vardır. Bunun için de par-
tilerin de hakları verilmelidir. Yalnız radyo mu partileri
haklarından mahrum ediyor? Ya Anadolu Ajansına ne bu-
yurursunuz? O'da, artonim bir şirket midir, nedir? Katılı
olarak bir isim vermek zordur. Fakat bilinen sıfatı (bütçehar)
oluşudur. Bu Hükümet yavrusu müessesesi de, radyo ile
el ele vererek sadece ve sadece iktidar partisinin propagan-
dasını ve meddahlığını yapmakla demçüzdür. Radyo ile
beraber Anadolu Ajansının da partilere ve memlekete sey-
yan bir surette hizmet etmelerinin şekli bulunmalıdır. Bu-
nun için de çok zaman kaybedildiğine hiç şüphe yoktur.»

Bu sebeplerle kanunun 46, 47 ve 48inci maddelerinin tadel ve yeniden tedviri için bundan daha kuvvetli mucip sebepler gösterilemez.

1945 yılında Türkiye'nin çok partili rejime geçmesinde önyak olan ben, demokrasinin ve millî hakimiyetin temeli teşkil eden seçimlerde propaganda eşitliğini sağlayacak böyle bir teklifi, —geç de olsa— getirmeyi şerefli bir vazife addederim.

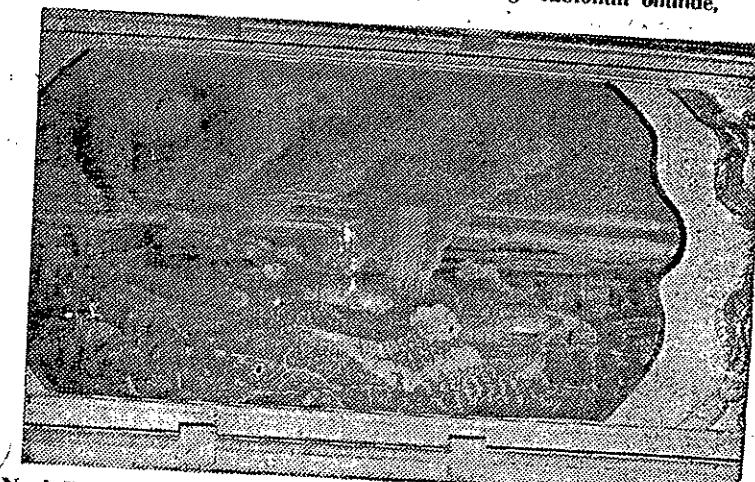
Nuri Demirağ'ın memleketin muhtelif yerlerinde yaptırdığı
çesmelerden bir tanesi.

Ulu Caminin kapılardan biri görülmektedir

Nuri Demirağ'ın yüksek mimariye karşı derin hayranlığı vardır. Yu-
karıdaki resimde Nuri Demirağ'ı bir sanat bedası olan Divrik Ulu
Camiiinin, Divrik Talebe Yurduna hediye ettiği tablonun önünde,

Nuri Demirağ'ın korusundaki Kanarya Köskünün tavanını süsleyen
bu eşsiz tablo, Kırımlı Serdarı Ekrem Ömer Paşamın Sivas-
toplu işgalini canlandırmaktadır. Serdarı Ekrem beyaz aş-
ılıstünde görülmektedir

Harici siyasetimize dair görüşleri

Nuri Demirag'ın devlet ve millet mevzuunda iki mühim faktör tanadığını görürüz:

1. Büyük, yani nüfusu çok.

2. Zengin, yani iktisaden kuvvetli.

Ona göre küçük devletler payidar olamaz ve refaha kavuşamaz. Bu düstura rağmen, ufak tefek istisnalar olabilir, meselâ İsviçre devleti gibi, fakat bu da gene muayyen şartlara bağlıdır ve bir istisna olması itibarı ile kaideyi bozmez.

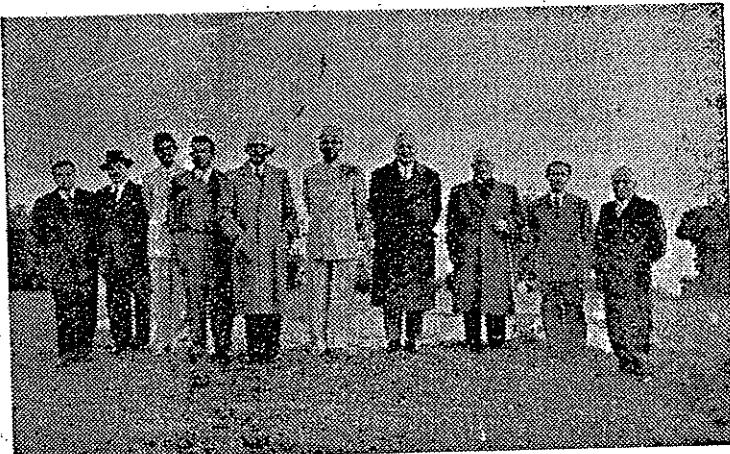
Sadece bu inancı yüzünden olacak, Nuri Demirag ken-di milletinin kalkınmasına çalışırken evvelâ halkın zengin olması, sonra da nüfusunun artması yolunda mücadele etmiş, gayretler sarfetmiştir. Meselâ Türkiye'nin 80 milyon-luk bir devlet olmasının zarurî olduğunu ve bunun için bu topraklarda gereken her imkânın mevcut bulunduğuunu ilk defa bir fikir halinde ortaya atan odur. Ve gene bu dâva yolunda çok çocuklu ailelerin desteklenmesini ve nüfus artışı içinde millete cesaret ve teşvik verilmesi lüzumunu o herkesten evvel görmüş bir ferttir. Kitabin diğer kısımlarında bu sahadaki nakdi yardımlarından da bahsedildiği elbet de batırlardadır.

Nuri Demirag'ın «Milletler birleşince refaha, ayrılinca da fakru zarurete düşer olurlar» diye bir vecizesi vardır. İşte Türkiye'nin bütün Şark ve İslâm devletleri konfederas-

yon halinde bir çatı altında toplamak fikrini bu sebeple müdafaa etmiş ve bu ugurda epey işler başarmıştır.

Bakın diyor Amerika bize en canlı misâldir. Bir kül halinde dünyayı yedirip giydiren, mütecavizleri durdurun, bu devletin bugünkü azametine bakınız ve sonra da bir an onu, ittihadını teşkil eden 48 küçük eyaleti biribirinden ayrılmış, ayrı ayrı devletler halinde tasavvur ediniz; aradaki farkın korkunçluğu hemen meydana çıkar, daha açıkçası Amerika ortadan kalkar.

Avrupa Birliğini kurmak isteyen ünlü siyaset adamı Henry Spaak'ın ortaya attığı «Müttehit Avrupa» fikri bir gün mutlaka tahakkuk edecektir, çünkü artık bu kit'a iki de bir işgal edilmekten, yıkılıp yakılmaktan bıkmıştır. Ya birleşip büyük ve ebedî bir kuvvet halinde yaşayacak veya her an bir dev devletin yeni bir işgaline maruz kalacaktır.

Karaş'ta toplanan İslâm Birliği Kongresine Nuri Demirağ'ı davet etmek için İstanbul'a gelen heyetin başında سابق Sâid Maarif Nâzırı Gulam Nebi Patân bulunuyordu. Resimde Nuri Demirağ, Gulam Nebi Patân ve diğer heyet âzaları görülmektedir.

Mademki ileride bizim de tarihini bu zorlamasına boyun eğmemiz icabedecektir, o halde bu işin şarelerini erkenden aramalı ve kaybedilecek zamanı kazanmalıyız. Türkiye ancak İslâm dünyası ile birleşebilir. Bizi NATO'ya bile bin zorla kabul ettiklerini biliyoruz. Yarın herhangi bir Avrupa Birliğine katılabilmemiz için din, anane ve kültürüümüz, hattâ ve hattâ tarihimiz bile bize yardım edemez. Bu itibarla bizim için tek kurtuluş çaresi İslâm ve Şark Birliğini kurmaktır, hem de bu işin öncüsü sıfatını taşımak bizim için hem mümkün hem de kolaydır.»

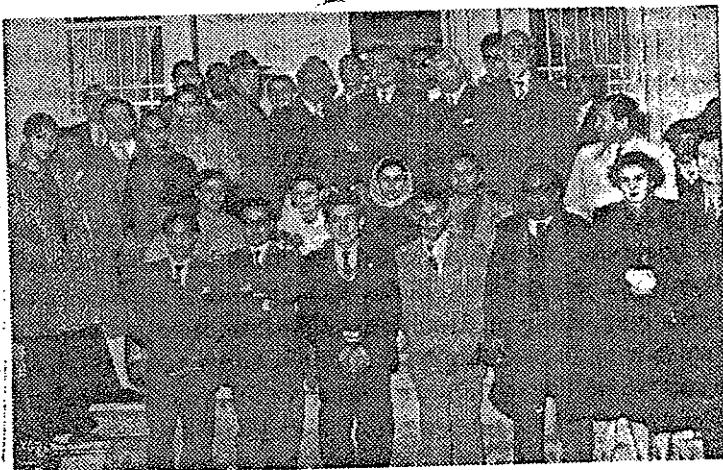
Nuri Demirağ'ın memleketin iktisadi kalkınma sahanında hemen her söylediğinin çıktığını, hemen her fikrinin tam bir uzağı görme hassasını taşıdığını görmüştük. Yukarıdaki kanaatlerinin de aynı ruhu taşıdığı ve belki de bir gün bu işte de geç kalmış olmanın nedametinin duyulacağı bir kaziyeyi muhkimedir. Zaman, hocaların en büyüğü olduğuna göre bekleyip öğrenmek gerek.

Büyüme ve birleşme dâvası dışında Nuri Demirağ'ın Türkiye için en selâmetli gördüğü yol Amerika ile yüzde yüz bir iktisadi ve siyasi tesrikimesaidir.

1943 yılında bile Yeşilköy'de büyük ümitlerle kurduğu tayyare tesisatı ve hava meydanı ile alâkâlı bir muhavere esnasında Amerika'lı Profesör Mr. Deyak'a verdiği şu cevap Demirağ'ın bu kanaatini açıkça gösterir: «Müsavat esasına müstenit iki dost milletin işbirliği kurmasında; efkâri umumiyyemiz, beseriyeti bu harp felâketinden kurtaracak yegâne kuvvetin Amerikan milleti ve onun efsanevi istihsalâtı olacağında müttefiktir. Bizim için hayırhah olmasında asla şüphe caiz olmayan Amerikan alâkasını sevingle karşılarız. Ben, şahsen iki milletin elele vererek, az ve yavaş değil, çok, çabuk ve iyi iş yapmalarını, siyasi ve iktisadi sahalarda birlik ve beraberlikle yürümelerini canü gönülden dilerim. Partiyi kurduğum 6/7/1945 tarihinde ise «Ben devletçilik sis,

temine şiddetle muarizim. Liberal bir sisteme taraftarım. Devletçiliğe olduğu kadar aristokrasİYE de düşmanım, şahsin sayine en geniş ölçüde imkân verilmeli ve saye saygı gösterilmelidir. Tıpkı Amerika'da olduğu gibi. Amerika'nın siyasi ve iktisadi zihniyetine hayranım. İnsanlığın saadetini ancak Amerikan liberalizminde görüyorum. Onun için bütün dünya milletlerinin yüzlerini Amerika'ya çevirmeleri lâzım geldiğine inanıyorum. Fakat, Amerika'nın da insanlığa karşı büyük vazifeleri vardır. İnsanlığı ancak Amerika kurtarabilecektir. İkinci Cihan Harbinde Amerika'nın galip gelmesine şiddetle ihtiyaç vardır. Amerika mağlûp olsaydı veya olursa, insanlık en korkunç felâketlere sürükleneceği gibi, koca Amerika da parça parça olacakdır. Amerika vazifesini yaparsa —ki yapacağına inanıyorum— hem insanlık, hem Amerika kurtulacaktır.

Amerika'da bir Beyaz Saray var. Dünya milletlerine saadet dağıtağına inandığım Beyaz Saray. Ben de korumun orta kısmındaki köşke Kanarya Sarayı adını verece-

(Pakistan iyi niyet heyetini Türkiye'yi ziyareti esnasında Nuri Demirağ ile bir arada çekilmiş resimleri

gim, Beyaz Saray mensuplarını bir gün Kanarya Sarayında misafir edebilirsem, Amerika ile Türkiye insanlığa müstecek hizmet etmek üzere daha sıkı bir şekilde elele vermiş olacaklardır.»

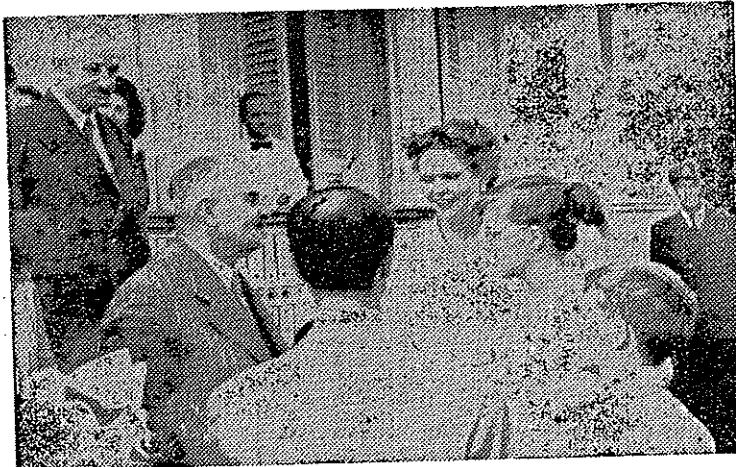
Nuri Demirağ'ın bunları henüz dünyaya Amerikan alâkasının yayılmadığı bir sırada yâni 1943 te söylediği, başkalarını da aynı yola sevkettiği akla getirilirse, onun dış siyaset mevzuunda da muayyen şeylere inanlığı ve onlar üzerinde, zaman ve zemin ne olursa olsun, israrla darduğu görülür.

Aynı inanişa muvazi olarak Demirağ D.P. İktidarının Kore'ye asker göndermesini de alkışlamış ve partisi huzurunda yaptığı bir konuşma sırasında kararı şu sözlerle tasvip etmiştir: «İktidarın isabetli görüşü ve muhaliflerin çekirdikleri yaygaralara rağmen, Kore'ye asker göndermesi, dostlarımı inciten düşmanları ile dost geçinmenin doğurduğu köhneleşmiş sakim siyaseti silmiş süpürmüştür. memleketimizin imar ve ümran yollarında ilerlemesini temin için Amerika'nın geniş ölçüde ve ön planda bize yardımının yer almاسına imkân verdirmiştir.»

Nuri Demirağ Amerika'ya karşı olan teveccühünü ve Türkiye ile bu memleketin en müessir bir şekilde her bakımından tesrikimesi etmesi yoklundaki kanaatlerini sadece temenni ve läfta bırakmamış, bizzat bu memlekete seyahatler yaparak orada da temaslarda ve beyanlarında bulunmuştur. Bu arada Beyaz Saray mensupları ile görüşmüştür ve Türk Milletinin Amerika'ya karşı olan sevgisini onlara anlatarak iki memleketin yakınlaşması için de faydalı olmaya çalışmıştır. Nuri Demirağ'ın bu fahri elçiliğinin iki memleket arasındaki bugünkü fiili işbirliği üzerinde büyük tesiri olduğu muhakkaktır.

Halen Amerikan Hariciye Vekâleti Orta-Şark Masası Vekil Yardımcısı bulunan Büyükelçi Loy Henderson, 11 yıl evvel Türkiye'yi ziyareti esnasında, Nuri Demirağ'ın Serencebey'deki köşkünde Amerikan kolonisine vermiş olduğu bir ziyafete katılmıştı.

Millî Kalkınma Partisi ileri gelenlerinin de hazır bulundukları bu toplantıda, söz bir ara Amerika'nın C.H.P. Hükümetine yapacağı iktisadi yardıma intikal edince, Loy Henderson Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetinin Amerika'dan 500 milyon dolarlık bir yardım istedığını açıklamış ve Demirağ'ın, «Verecek misiniz?» sualine Kız Kulesi eheni işaret ederek aynen söyle mukabele etmişti: «Biz paramızı denize atamayız.»

Gerek memleketimizde bulunan, gerekse ziyarete gelen mümtaz Amerikalılar Nuri Demirağ'ın daimi misafirlerindendir. İtseminde Amerikan Büyükelçinin eşi Bayan Mc. Ghee ve çocukları Nuri Demirağ'la

Aynı toplantıda Başvekil Adnan Beyin yeğeni Mehmet Evliyagil de bulunmakta ve tarafların tercumanlığını yapmakta idi. Henderson'un bu cevabı üzerine mumaileyhe o

da kendiliğinden «Ya Demirağ isterse» cevabını tevcih edince, Mr. Henderson «10 mislini veririz, çünkü biliriz ki Nuri Demirağ ne yer ne yedir. Memleketin rantabil işlerine harcar.» mukabelesinde bulunmuştur.

Amerikan ileri gelenlerinin Nuri Demirağ'a karşı besledikleri derin itimada ayrı bir misal teşkil eden bu söz Demirağ'ı fazlaca mütehassis etmiş ve o da partisinin bu itimada lâyık olmaya çalışacağını belirterek tevecühe teşekkür etmiştir.

Herinandığı dâvaya olduğu gibi, İslâm ve Şark Memlekeleri Federasyonu fikrine de faydalı olmak için Nuri Demirağ büyük gayretler göstermiştir. Bugün İslâm âlemi arasında saygı ile anılan Demirağ 1952 yılında vâki davet üzerine Pakistan'da bu maksat için yapılan kongreye Türkiye'yi temsilen iştirak etmiştir.

Nuri Demirağ İslâm âleminde son derece hürmet edilen bir şâhsiyettir. Burada Karşı İslâm Kongresi, Cezair Murahhası Fazıl Vertelâni ve arkadasi ile bir arada görülmektedir

Nuri Demirag, Pakistan Üniversitesi Rektörü Muavini Hâlim Bey ve Ordinaryüs Profesör Ali Fuat Başgil ile bir arada

Onun bu dâvaya karşı alâkası 15 sene evvel başlar. Bütün dünya insanlarını bir araya toplayan tek dünya tek devlet nazariyesini ortaya atan «Vandal Vilki» nin bu fikrine daima inanmış ve bunun bir gün tahakkuk edeceğini anlamış bir kimse olarak Türkiye'nin böyle bir topluluğa bir büyük kümeye halinde girmesini sağlamak için Şark Federasyonunun da mutlaka kurulması läzim geldiğini daima iddia etmiştir.

Daha yukarıda da işaret ettiğimiz gibi 15 yıl evvel bu mevzuu ilk ele aldığında Nuri Demirag'ın bu hususta söylemeklerini burada zikretmeyi faydalı buluruz :

«Eskiden Şark Âlemi bir insanlık ve fazilet kitabına benzetiliyordu. Şark Milletleri de onun pek kıymetli sayfalarını teşkil ederlerdi. Şirazesini, çok ziynetli kapağını da Türk Milleti temsil ederdi.

Şiraze; zaman zaman gevşeyip çözülünce muhtelif istikametlerden esen zehirli sam yelleri o sayfaları uçurmuş, parçalamıştı.

Milliyetçiler Derneği âzaları grup halinde Nuri Demirag'ın korusundaki köşküne önünde

Nuri Demirag 1936 yılında İstanbul Galatasaray Lisesinde açılan bir sergide fabrikasında imal ettiği ilk Türk yapısı tayyareleri teşhir etmişti. Resimde Demirag sergi kordelâşını kesmek üzere taftı taftı sohbet ederlerken görülmüyor

Milletle Devleti el ele veren 48 Birleşik Amerikan Hükümetleri yenilmez bir kuvvet halindedir. Böyle kaldıkça daha da, kuvvetlenecektir. Bu devletler ayrı ayrı mütalâa edilince büyük bir kuvvet ifade etmez.

Oğuz Han; hâleti nezinde, (ölüm döşeğinde) altı oku biribirine bağlatır. Altı oğlunu huzuruna çağırır. Sıra ile, bu bağlı okları kırmalarını emreder. Hiçbirini kıramaz. Bağı gözdürür, birer birer kırarlar. Amerika vahdeti de buna misâldir.

Hudutların korunması, Gümrük kaçakçılığının men'i, sefîr ve sefaret erkânı ve daha bir sürü masraflar, ticâri münasebatı men ü tahdit eden çeşitli âmiller, Gümrük duvarları, pasaport zorlukları; az nüfuslu devletleri günden güne fakrû sefalete sürüklemektedir. ("Az nüfusu" diyorum. Çünkü azamet-i ruh taşıyan az nüfuslu milletlere "küçük" tâbirini muvafik bulmuyorum.)

Kanuni Sultan Süleyman Devrinde 16.000.000 kilometre murabbâhî ülkemizin üstünde, bugün 33 devlet, 325 milyon nüfus yaşamaktadır.

Amerikan sistemini an'anemize ayarlıyarak bir (Şark Federasyonu) kurmakla, bu milletlere emniyet, selâmet, boluk, ucuzluk ve refah temini mümkünür.

Yeter ki, betbahların birçok siyasi maksatlarla aralarına nifak sokarak husumet tevlit eden uydurma entrikaları, aleyhte propagandaları, aklı selime, şuura, mantığa da yanan hakiki ve hayatı menfaatlere galebe çalamasın.

Biz; topluluğumuzu temin edecek harici dost ve müttiflerimizden faide bekleriz.

Bizi mazide parçalamış ve parçalamak, küçültmek isteyenlerden değil.

Halihazırda devletlerin idarelerine ve yaşayışlarına, herhangi bir Hükümet halkın an'ane ve âdetlerine müda-

hal etmemek ve ancak kendilerini iktisadi hayatın ezdigi ve sarstığı istiraplardan kurtarmak, birlik ve beraberlikle çalışmak, gayelerimizin esaslarındandır.»

Bizzat kendisi tarafından yapılan bu izahlardan da anlamak kabil olduğu gibi, Nuri Demirag'ın Şark Devletleri Federasyonu nazariyesi herhangi bir aşırı zihniyetin mahsüllü değildir. Aksine dâva milliyetçilik ve din hudutlarını aşmakta ve bütün insanlığa hizmet gayesini güden geniş bir mevzu halinde tecelli etmektedir.

İçine sadece İslâm devletlerini almayı tazammun eden ve ilk toplantısını 1952 yılında Pakistan'ın merkezi, Karaşî'de yapan İslâm Devletleri Kongresini, Nuri Demirag kendi gayesine iyi bir başlangıç olarak görmüş ve bu toplantıya bizzat katılarak bu yoldaki fikri gayretlerini aktif saha ya intikal ettirmiştir.

Gerek Karaşî'deki bu toplantılar esnasında, gerekse Pakistan'lılarla yaptığı temaslarında Nuri Demirag'a gösterilen alâka her Türk'ün göğsünü kabartacak mahiyette büyük ve samimi olmuştur. Hele Karaşî Üniversitelerini serfinde verdiği bir çay ziyafetinde Pakistan Gençliğine hitaben yaptığı bir konuşmada onlara mukaddes bir öğüt olarak verdiği şu nasihatın azametine bakınız:

«Ey Pakistan genci,

Korkma, korkut. Bir şeyi istersen olmadıkça elini çekme. Lâkin olmıyacak seylere el uzatma, vakarın yüksek olsun.

Hangi işe el vurursan mutlaka başar. Yalan, iftira, gıybet, ahlâksızlık nedir bilme.

Fasit fikirleri, batıl itikatları yok et.
Hayatın elemine, kederine karşı fütersuz kalmayı, ağır

hâdiselerin acııklarına karşı koymayı iyi bil.
Türk ordusunun, konuştuğum bu dilin azametini bilesin, sesini dünyaya yükselt.

Füze uçağı kanadında yazılı altı nevi fenaliktan :

İŞRETEN,

OYUNDAN (KUMAR DOGAR)

İFFETSİZLİKTEN,

TENBELLİKTEN

EĞRİLİKΤEN,

ZULÜMKÂRLIKΤAN,

SAKIN !..

Bu fenalikları yapanları gücünün yettiği, dilinin döndüğü kadar telkin ve tatlılıkla men'e çahş.

Vatannın istiklâl ve müdafaaası için mikroskopla görülebilecek en küçüğünden en büyük ihtiyaç ve müdafaa vasıtalarını kendi özünden ve en son sistem fabrika ve tesislerle temine kadir olduğunu isbat et.

Eşsiz büyük peygamberimizin tamiri bilât, terfihi ibat emrini yerine getir. Gene eşsiz büyük peygamberimizin milleti İslâmiye namı altında birleşme emri şerifini yerine getirmek için, Şark ve İslâm Birliği davasına bütün mevcudiyetle çahş.

Muvaffakiyet Allahtan, inayet kibriyadandır.

Temas halinde olduğu her sınıf halka, her cins insana öğüt vermeyi, onlara iyi yolu göstermeyi gayret sarfetmeyi bir hayat düsturu haline sokmuş bulunan Demirağ'ın bu sözlerinin Pakistan Gençliğini ne derece heyecana getirdiğini

Pakistan gazetelerinden okumuştum. Gene aynı gazetelerde göre, bu ögütler birkaç saat gibi kısa bir zaman içerisinde ordu lisanına çevrilmiş ve hemen tabedilerek binlerce nüsha talebelere tevzi edilmişti.

Nuri Demirağ'ın hayatı küçük bir hâdise olabilecek bu küçük misali vermekteki kasdimiz onun sadece kendi milleti değil, nasihat ve teşyie muhtaç her toplulukla alâkâda olan büyük bir insan olduğunu da bu vesile ile belirtmek.

Nuri Demirağ'ın büyük vasıflarından biri de iyi bir hâtip olmasıdır. Konuşmalarının hemen hepsini irticâlen yapar, fakat her konuşma edebî bir nefaset, ilmî bir derinlik taşırlı.

Karaşı'deki İslâm Kongresinde verdiği ve günlerce gazetelere mevzu teşkil etmiş kısa konuşmadada bu vasfi bol bol taşıyan bir tarihi vesika kadar güzel ve vecizdir. Bu konuşması şâyle demiştir :

«Aziz dindaşlarım, sevgili kardeşlerim,

Eşsiz büyük peygamberimiz "Sallallâhü aleyhi veslem" İslâm camiasının "milleti İslâmiye" namı altında birleşmesini, topluluklarıyla kuvvet, kudret, refah, servet ve zihniyeti sağlamalarını, mütecavizlere yekpare ve yekvücut bir kitle halinde karşı koymalarını emretmiştir. Biz de bu emre tâbi olarak bütün Müslümanlar hilâl içinde birer yüz dizlâ temsil edilmek suretile bir sancak ve bir bayrak altında toplamayı temine çahşmalıyız.

Bizi uzun yıllar ve asırlarca biribirimizden ayırmak, birligimize, beraberliğimize engel olmak ve parçalamak için binbir çeşit entrikalar çeviren, tezvir ve iftitalarında kısmen de muvaffak olanların yıkıcı ve fena propagandaları bundan sonra İslâm âleminde aslâ revaç bulmamalıdır.

Bütün dinler ahlâk üzerine kurulmuştur. Ahlâka bağlı olmayan insanların nesilleri sönmüş, mahvu munkarız olmuş, tarihe karışmışlardır.

Müslümanlık mütekâmil ve dünyevi bir dindir. Çok sağlam esaslar üzerine kurulmuştur. Bilâhare zaman zaman bazı dar görüşlüler bu esaslardan kendi akıllarınca birer mâna çıkararak prensiplere ilâveler ve hurafeler eklemişler, tefsirlerde bulunmuşlardır.

İhmal ve lâkaydının uyuşukluğunu, hurafeleri silkip atmak, yerine azmin atılghanlığını ikame etmek suretile Müslümanlığın bütün insanlara refah, servet ve sıhhati temin eden sağlam ve esaslı bir yol olduğunu, beşeriyyete maddi ve mânevi her nev'i saadeti bahçedecğini huzurunuzda da belirtmek isterim.

Türkler dine, ahlâka ve an'aneye fartı sadakatla bağlıdır. Türkük Müslümanlıkla ifade olunur. Bethahların hâlikat hilâfîne zhenfi propagandaları bundan sonra İslâm mühitinde hiçbir tesir yapamayacak, bilâkis kardeşliğe, maddi mânevi bağlılığa hizmet edecektir.

Sayın arkadaşlar,

Her şey iktisadi nizam üzerine kurulmuştur. Biz, mikroskopla görülebilecek en küçüğünden en büyük ihtiyaç ve müdafaa vasıtalarımızı kendi özümüzden temine çalışmalı, bütün hızımızla yorulmadan, aslâ fütur getirmeden kol, kafa harekete getirilerek yer üstü ve yer altı hazinelerimizi en son sistem fabrika ve tesislerle verimli, feyizli hale getirmeli, aç, çiplak, işsiz, sefil, müsrif ve sefih hiçbir kimse bırakmamalıyız.

Tayyare mesafe mefhumunu ortadan kaldırılmış, İslâm camiasının da biribirine yaklaşmasını kolaylaştırmıştır. Bu,

sahada günden güne daha fazla sür'at ve emniyet sağlanmaktadır.

Büyük Müslüman dünyasının ahlâkan ve iktisaden mühim bir kuvvet haline gelmesini, birlik ve beraberlikle yürümelerini temin maksadı ile bu kongreyi tertibeden ve bu toplantıya şeref veren yüksek murahhas heyeti âzalarını, bu toplantıda hazır bulunan zevatla kardeş Pakistan'liları ve bu kongreye murahhas gönderen memleketler halkını can dan sevgi ve saygı ile selâmlarım.»

İste Nuri Demirağ'ı bulunduğu her topluluk içinde en başa getiren bu güzel konuşmaları, müterakki fikirleri ve ileriyi gören zekâsıdır. Karaşı'de de böyle olmuş ve Nuri Demirağ kongre boyunca topluluğun en mümtaz şahsiyeti hattâ hâmisi ve babası olarak muamele görmüştür.

Türkistanlılardan bir grubun Nuri Demirağ'ın konuşunda
göldürün resimleri

İSLÂM ÂLEMİNE VE DİS TURKLERE KARŞI ALÂKASI

Görüyoruz ki, Nuri Demirağ bütün İslâm âlemi ile çok yakından alâkalıdır. Nuri Demirağ'ın Paşa Limanındaki köşk ve korusu her zaman Şark ve İslâm âleminden gelen mümtaz misafirlere açiktır. Âlimler, siyâsîler, din adamları Karâçı, Cidde, Mekke, Medine, Bağdad, Şam ve diğer İslâm merkezlerinden gelerek köşkte Nuri Demirağ ile görüşüp müsaâfa ederler. Diğer taraftan dış Türklerin bayramlarında ve diğer ahvalde toplu halde seve seve açık buldukları kapı gene Nuri Demirağ korusu ve köşküdür.

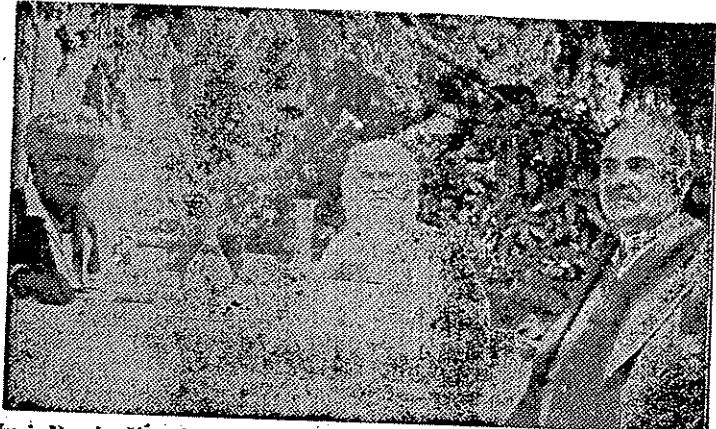

Nuri Demirağ'ın Kırım Türklerinin Lideri Cafer Seyidahmet Kirimerle çekilmiş bir resmi

Dış Türklerin teşkil ettikleri 9 göçmen cemiyeti birleşip federasyon haline gelirken ilk toplantılarını Nuri Demir-

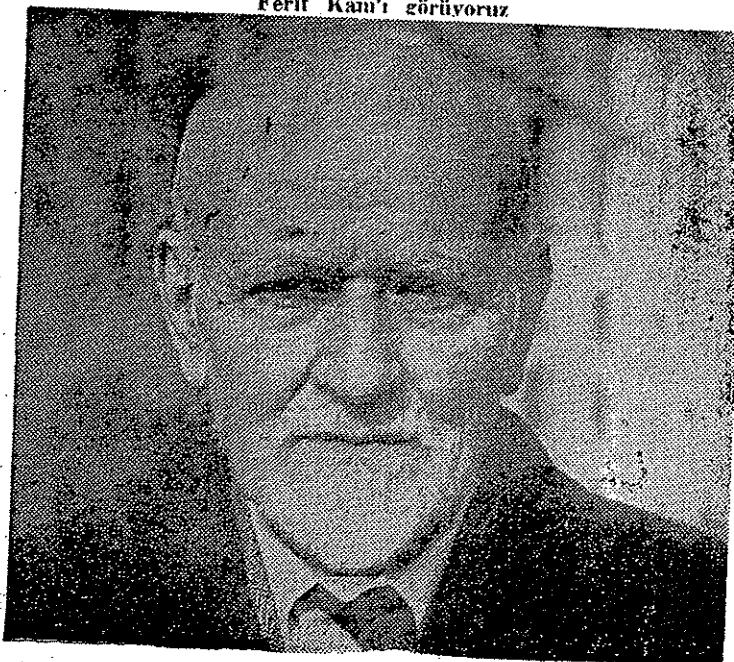
ag köskünün muhteşem salonunda yaparak uğurlu kararlarını orada vermişlerdir.

Balkan ve Rumeli muhacirleri kalkınma cemiyetinin umumî merkezi halen Nuri Demirağ'ın korusunun ayrı bir binası içinde icraîfaaliyet etmektedir. Hülâsa olarak şunt söyleyebiliriz ki, büyük bir islahatçı, millî işlerimizde büyük bir kalkınmacı ve demokrasi mübessiri olan Nuri Demirağ İslâm âlemi ve dış memleketlerden, Balkanlardan, anavatana iltica etmiş 1 milyona yakın göçmenin de en büyük dost ve hamisidir.

Nuri Demirağ'ın din âlimleri, filozof ve mütefekkirlere karşı derin bir hürmet ve hayranlığı vardır. Yukarıdaki resimde onu Filozof Rıza Tevfik ve Neyzen Tevfik'le bir arada görüyoruz. Altta resimde ise çok sayıda meşhur mütefekkirimizden

Ferit Kan'ı görüyoruz

Sosyal ve kültürel faaliyetleri

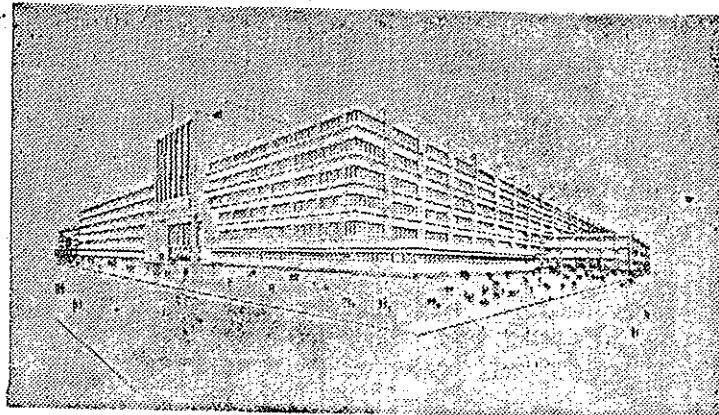
Toplulukların refah ve saadetini sağlamaya matuf her hareket sosyaldır. Bu itibarla Nuri Demirağ sadece iktisadi ve sınai sahalardaki faaliyet zaviyesinden, bile ele alındığı zaman, ehemmiyetli sosyal faaliyetler göstermiş ve işler başarmış bir şahsiyet olma şerefini kazanır.

Bununla beraber Demirağ, doğrudan doğruya sosyal yardım hareketlerinde bulunmuş, muhtaçlara, felâketzedelerde geniş yardımlar yapmıştır.

Erzincan zelzele felâketi esnasında hayatını tehlkiye atarak, bizzat ve bilfiil giriştığı cömertçe hareketler ve yaptığı yardımlar sosyal tarihimizde uzun yıllar anılacak hareketlerendendir. Ayrıca çok çocuklu fakir ailelere de yaptığı nakdi yardımların yekunu onbinlerce liraya bali olmaktadır.

Millî ve dîni inanışlarımıza muvazi olarak Nuri Demirağ, susuz yerleri içme suyuna kavuşturma yolunda da oldukça büyük fedakârlıklar yapmış ve halen yurdun muhtelif bölgelerinde onbinlerce vatandaşın faydalannıfta olduğu 48 adet çeşme kurmuştur.

Kültürel sahaya gelince, Nuri Demirağ'ın parası ile târîh etmiş sayısız genç bugün hem memlekete, hem kendilerine nafî olmuş kıymetli uzuvlar halinde hizmet görmektedirler. Bu münferit yardımların yanılışında Nuri Demirağ'ın şümüllü bir yığın kültür plânı da vardır. Divrik'te bir

Nuri Demirağ'ın baş gayelerinden biri olan Teknik ve Ahlak Üniversitesi Paşa Limanındaki Nu. D. korusuna inşa edilecektir. Yukarıda üniversitenin maketi görülmektedir

Gök Okulu olarak kurduğu ve tayyare işinin malum şekilde akım bırakılması ile bir modern orta okul haline sokulan mektep, 20 yıldanberi bugüne kadar binlerce mezun vermiştir ve vermektedir.

Nuri Demirağ, tayyare endüstrisi dâvasında gayelerini tahakkuk ottirebilse idi, Divrik'te ayrıca bir Gök Üniversitesi kurmayı kararlaştırmış ve işin bütün plânlarını hazırlamıştı.

Memleket kültür sahasında Nuri Demirağ'ın muhakkak ki en hayırlı teşebbüsü "Teknik ve Ahlak Üniversitesi" projesidir.

Bu üniversite, diğer üniversitelerin bütün şartlarını ihtiya etmekle beraber, ahlaklı altı düsturun tesiri altında bulunacaktır. Bu da: "İçkiden, Oyundan (Kumar doğar), İlfetsizlikten, Eğrilikten, Tembellikten, Zulüm yapmaktan sakınmaktır". Bu kusurları işleyenler kayıtsız şartsız müseseden uzaklaştırılacaktır.

Universitede bu ahlaklı disiplinden başka teknik tedrisata büyük önem verilecektir. Böylece şâhî teşebbüse ka-

biliyetli, en son sistem ve modern fen ve san'atla müşehhez ve bir halk tabiriyle kollarında altın bileziği olan elementler yetiştirecektir. Bu üniversitenin yirmi iki fakültesi olacaktır. Bunlar:

Uçak Mühendisliği, Kimya, Makina, Elektrik, Yollar ve Bina İnşaatı, Meteoroloji, Arziyat, Maden ve İzabe, Fabrika Organizasyonu, Cer ve Nakliyat Mühendisliği, Deniz İnşaatı, Su Mühendisliği (Sulama, kurutma, baraj), Fizyoloji, Riyaziye, Sevkulceyş (Askerlige ait ilimler), Tıp, Hukuk, İktisat, Astronomi ve Dinler, Gazetecilik, Tarih ve Coğrafya, Edebiyat, Lisaniyat, Ziraat, Hayvanat ve Ev İdaresi Fakülteridir.

Bu suretle geniş Şark âleminden gelecek öğrenciler birbirlerinin dilini ve bu arada Türkçeyi öğrenme imkânını elde edeceklerdir.

Daha fazla Nuri Demirağ'ın Şark Devletleri Federasyonu projesine hizmet gayesini güden bu üniversite için Nuri Demirağ, milyonlar değerindeki korusunun, bütün arazisini tahsis etmiş ve işin bütün plânlarını hazırlamıştı. Temel atma merasimi İstanbul'un 500 üncü Fetih yılı olarak İstanbul'da 1953 tarihinde toplanması kararlaştırılan Müslüman Devletleri Kongresi esnasında yapılacaktı. Bu kongrenin yapılamaması, temel atma merasimini de tehire uğratmıştır. Fakat Nuri Demirağ sağlam kalıkça bu işi eninde sonunda kuvveten file çıkarabileceğini ifade etmektedir.

Hayatın bir an kadar kısa olduğunu muhtelif şekilde söyleyen çeşitli tecizelerle daima duyarız. Hele yılların rüygâr gibi gelip geçtiği keyfiyeti hepimizi üzer. Fakat Nuri Demirağ'ın henüz devam edip gitmekte olan bu kısa hayat devresi içinde bir araya sıkıştırmağa ve sıkıştırmağa muvaffak olduğu bu bir yığın faaliyet manzumesini görünce insanın hayatın kısılığını ve günlerin çabuk gelip geçtiğine dair sözlerin hepsi de inkâr edeceği geliyor. Belki de hayatın kisa

olduğu doğrudur, fakat bu ancak yaşadığı yıllar içinde ömrünü boşuna çürütüp heba eden zavallıların içine sızan biracidir. Hayat istediği kadar uzun olsun, yalnız başına bırakıldığı takdirde tatlı bir rüya gibi bir anda gelir geber, onu uzatmak, onu kıymetlendirmek için Nuri Demirağ vatandaşımızın yolundan gitmek icabeder. Bir defa söylemişik, gene tekrar edelim, şayet yurdumuzda 1 yerine 100 Demirağ çıksa idi, Türkiye bugün bir ümran bölgesi, bir saadet ve refah yuvası olurdu.

Memleketinin ve milletinin refah yollarını bu derece vuzuyla keşfetmiş ve bu uğurda bu derece cesaret ve sebatla mücadele etmiş bir idealist ve mücahidî Türkiye henüz ancak Nuri Demirağ'ın şahsında görmüştür. Doğru bu memleket harp sahalarında kahramanlıklar yaratmış, dünyalar fethetmiş, denizleri altüst etmiş, düşmanları denize döküp vatan kurtarmış birçok evlatların besigidir, fakat içinde bulunduğumuz medeniyet asırına ayak uyduramayıp bir millet olarak geri ve fakir kalmamızın saiklerini ancak bir idealist ve dâva adamı olan Demirağ görmüştür. Tarih nasıl binbir müsibet ve talihsızlık yüzünden cephe mücadeleleri yanında

Profesör Brown Gök Okulu pilotlarının uşusunu büyük bir bayrette seyrediyor

kalmış kahraman askerleri hakları olan mevkilere oturtmuşsa, bir gün Nuri Demirağ da Türkiye ve dünya tarihinde anılacaktır. Belki onun dün ileriye sürdüğü fikirler, harcadığı gayretler istenen neticeyi vermedi, fakat yarın bunların hepsi sırası ile ve birer birer harfiyen tatbik edileceği muhakkaktır. Daha şimdiden onun en az 15 - 20 yıl evvel yapımıya teşebbüs edip müsaadesini istİhsal edemediği birçok işler peyderpey ele alınmağa başlanmıştır. İşte asma köprü, İşte Keban Barajı, İşte cimento sanayii ve daha bir sürü diğer misâller.

Nuri Demirağ hakkında ne yazılsa kâfi derecede yazılmış olamaz. Kitabımıza son vermek üzere olduğumuz şu satırları karalarken, sayısız birçok ehemmiyetli vâkiâları yazmadan geçtiğimizi düşünüyor ve okuyucularımızdan özür diliyoruz. İleride her şeyi daha geniş bir eser içerisinde toplamak ve bu büyük vatan evlâtını lâyîkiyle memleketimize tanıtmak, dâvasını ve idealini yavrularımıza aşılamak bizim için millî bir vazifedir. Meşhur bir Amerikalı havacılık mühendisinin bu büyük adam hakkındaki düşüncelerini belirten şu trajik hâdiseyi de belirterek kitabımıza son verelim :

Yıl 1943.... Halen Amerikan Senatörü bulunan Washington Notrdam Üniversitesi Havacılık Profesörlerinden Brown, Türkiye'de 50.000 pilot yetiştirmeye matuf bir proje ile memleketi ziyaret etmiş bulunmakta idi. Mahalli Hükümetle yaptığı temaslarda fikrine lüzumlu itibar gösterilmemiş olan bu zat, Nuri Demirağ'ın Yeşilköy'deki tesislerini gezmiş, 1943 yılı pilot bröve töreninde hazır bulunmuş ve teşkilâti dikkatle tetkik ettikten sonra Demirağ'ın bu sahâdaki başarı ve organizatörlüğe hayran kalmıştı. Brown bu sahada Türkiye'de herhangi bir başarı sağlanamayacağı kanaatine vardığını bizzat Nuri Bey'e açtıktan sonra onun bu teşkilâtlığından istifade etmek için kendisi ile tesriki mai-sai etmek üzere Amerika'ya gitmesini istemistiir.

O tarihlerde Alman Orduları Türk hudutlarına dayan-

mış bulunuyordu. Hitler'in atak karakteri her an Türkiye'ye taarruz ihtimalini yaratıyordu. Böyle bir hal karşısında Nuri Demirağ mevcudiyetini her şeyden evvel vatan müdafasına lüzumlu saymakta idi ve böyle bir teklifi kabul edemezdi.

Brown'a mazeretini beyan ederek teklifin harp sonrasında tâlikini rica etti.

Hava Harp Akademisi Komutanı ve Paris Roma Hava Ataseliklerinde vazife görmüş, kıymetli havacılarımızdan merhum emekli Kurmay Albay Hikmet Uçar, 20/8/1954 tarihli Yeni Sabah Gazetesinde yazdığı bir yazında Profesör Brown'dan bahsederken, insan kıymetini takdir eden bir milletin evlâdi olan bu Amerika'linin Nuri Demirağ hakkında kullandığı şu cümleyi buraya bir ibret vesikası olarak dercetmekten kendimi alamıyorum: «Amerika Nuri Demirağ gibi bir iki idealiste sahip olsa idi, muhakkak ki bugünkü durumundan çok daha ileri giderdi.»

Evet ne yazık ki, Nuri Demirağ Amerika'da doğmadı.

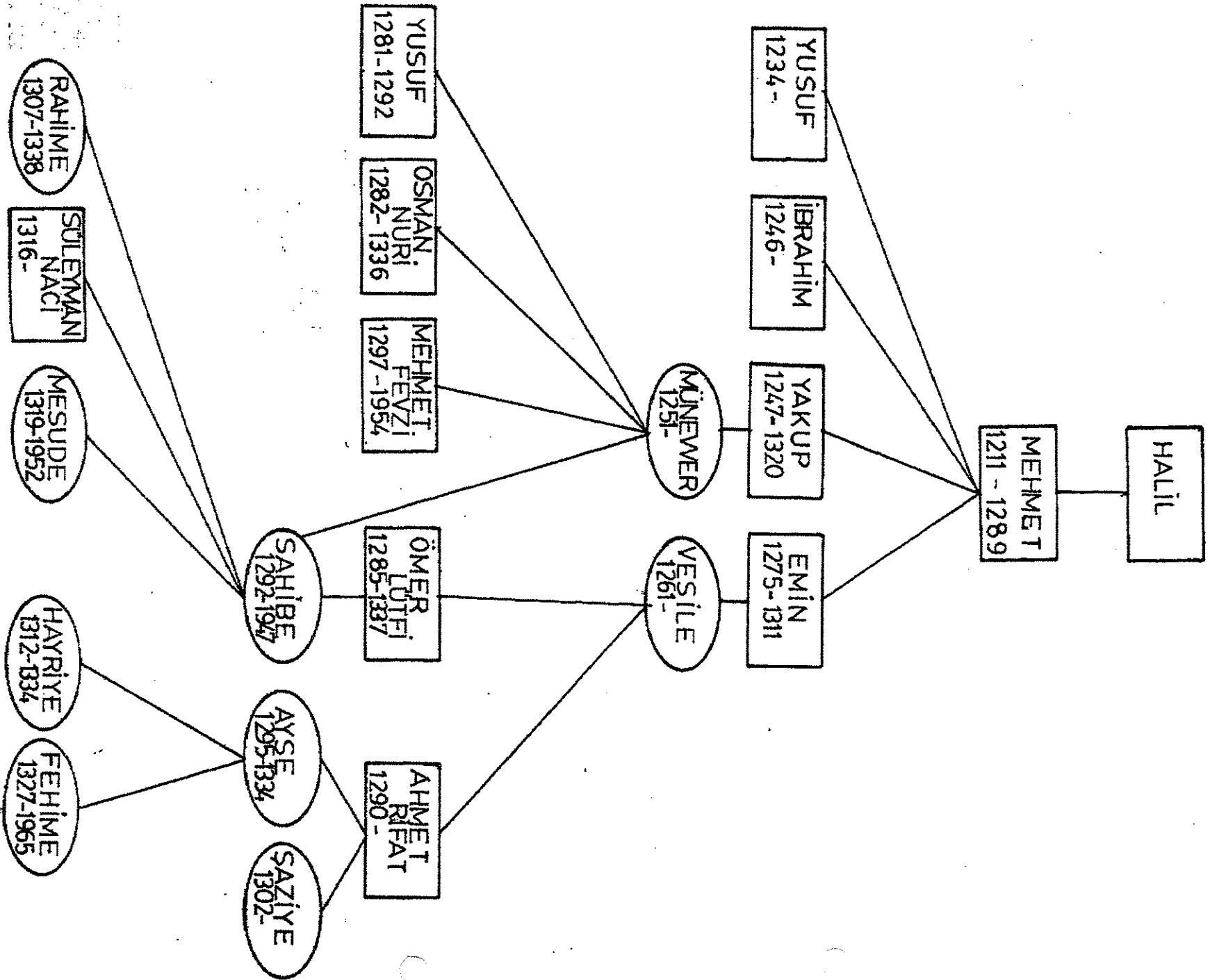
Amerika'da Hava Uzmanı Profesör Brown, Yeşilköy Gök Okulundan ayrıldıktan Nuri Demirağ'la vedalaşıyor

IÇİNDEKİLER

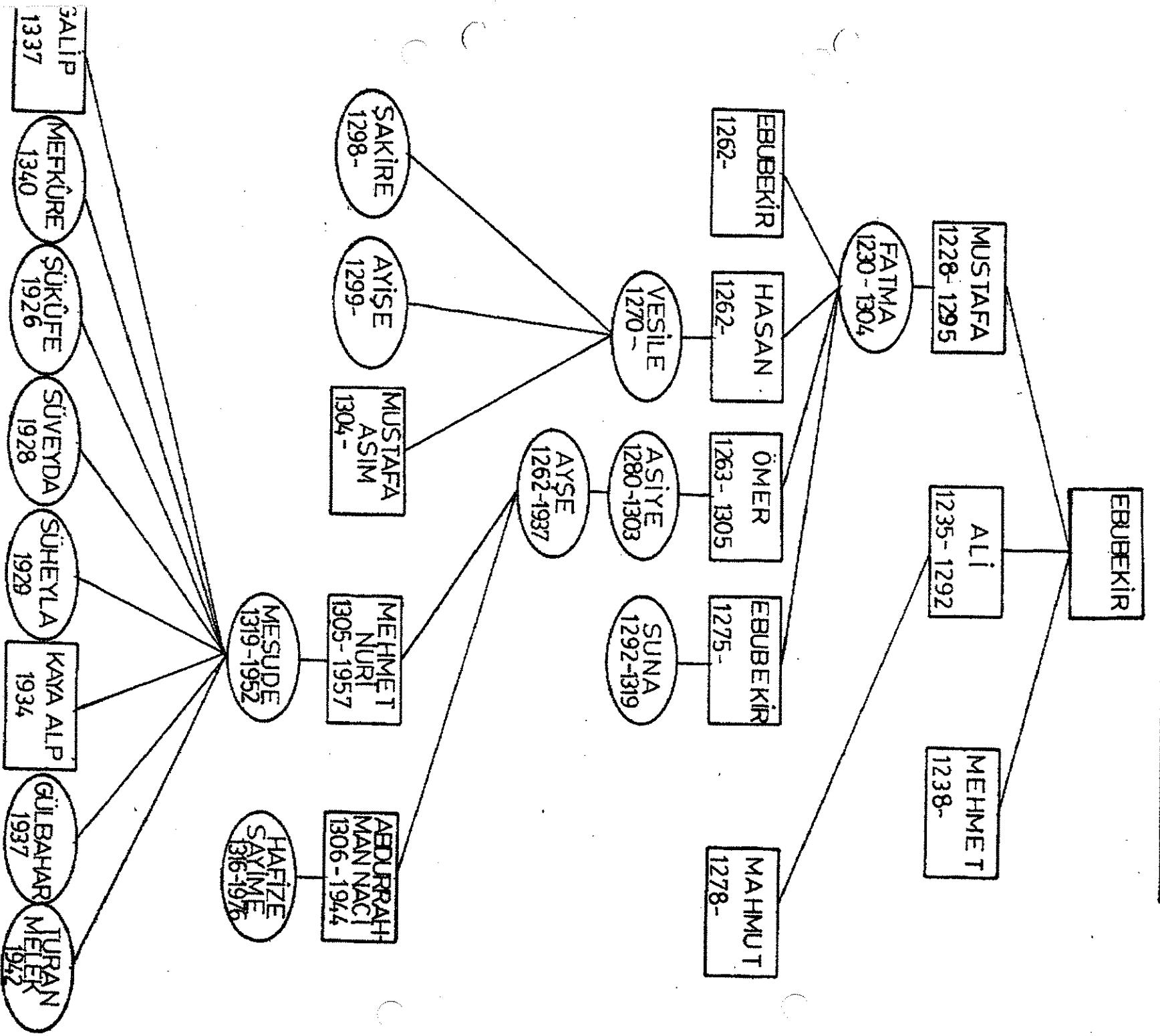
Sayılı	
ONSÖZ	I — III
NURI DEMİRAĞ KİMDİR?	7 — 15
Mektep hayatı - Ziraat Bankası Memuriyeti - Maliye İşlerinde hizmetleri - İstifası, Tiearet hayatı atılışı - Türk Zaferi Sigara kâğıdı imali - Vakıfnamesi - Çok çocuklu fakir annelere yardımı.	
İNSAAT SAHASINDA İLK HAMLE	15 — 18
Sümendiver işlerindeki hizmetleri - Enebi inşaat şirketleriyle rekabete girişmesi;	
ESAS GAYEYE DOĞRU	18 — 34
Tayyare imalâti, Türk gençlerini pilot, makinist/ Tyy. Müh. yetiştirmesi - Ord. Prof. Sadi Irmak'ın bir makalesi - Beşiktaş, Divrik ve Yeşilköy Tayyare fabrikaları, tank tamirhanesi ve hava meydanları faaliyeti - Türk Hava Kurumu Dâvası.	
İSMET İNÖNÜ'YE İKİ MEKTUP	34 — 44
KÖYLERİ KALKINDIRMA PROJELERİ	44 — 54
Ziraat, maden ve sanayi köyleri - Maden meseleleri - Cemento işi.	
AŞMA KÖPRÜ	54 — 60

EĞİTİM SİRKETLERİ MİSİLEŞTİ	60 — 63
İNSAN İMEZİYETLERİ	63 — 64
İRADE KUVVETİ	64 — 65
MUHTAÇLARA YARDIM	65 — 66
SIYASİ HAYATI	66 — 70
MİLİ KALKINMA PARTİSİ NİZAMNAMESİ	70 — 77
ÇOK PARTİLİ HAYAT VE NETİCİLERİ	77 — 79
SİVASLILARA SEÇİM BEYANNAMESİ	79 — 84
MECLİSTEKİ MÜCADELELERİ	84 — 118
Makam ve memuriyetini suistimal edenler hakkında kanun tasarısı - Meclis konuşmaları - Hademei Hayrat Ücrefleri Hakkında Kanun Teklifi - Segim Kanununda Tadilât Toldifi.	
HARİÇİ SIYASETİMİZE AIT GÖRÜŞLERİ	119 — 134
Türk-Amerikan Dostluğu - İslâm Devletleri Kongresi ve Nuri Demirag'ın Hitabeleri - İslâm Devletleri Birliği Fikri.	
İSLÂM ÂLEMİNE VE DIŞ TÜRKLERE KARŞI ALÂKASI	134 — 150
SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ	137 — 148
Mesude Hatun Doğum Evi - Teknik ve Ahlak Üniver- sitesi - Yeşilköy Gök Okulu	

KÜÇÜKMEHMETOĞULLARI AİLE SECERESİ

MÜHÜRDAR ZADELER AİLE SEÇERESİ

1260 ve 1300 Nüfus Sayıları ve Belpelri Edele olmuyor;

MÜHÜRDARZADELERE AİT BİLGİLER

MÜHÜRDARZADE

MUSTAFA 1228-1295 : orta boylu, kumrat bıyıklı

ALİ 1235-1292 : orta boylu, kara bıyıklı

ketebeden, 1259'da İstanbul'a gitti

MEHMET 1238- : orta boylu, ter bıyıklı

sağ ayağı sakat,

1269'da İstanbul'a gitti

HASAN 1262- : orta boylu, elâ gözlü, beyaz benizli

ketebeden, 1295 Mustahafız

ÖMER 1263 - 1305 : orta boylu, elâ gözlü, esmer benizli

ketebeden, 1295 Mustahafız

EBUBEKİR 1275- : orta boylu, elâ gözlü, beyaz berizli

1295 İhtiyata alındı, 1296 Redif
(bedeli nakdi ifa eyleyerek)

